

UNIVERZA V LJUBLJANI

Fakulteta za socialno delo

DIPLOMSKA NALOGA

SPREMEMBE V ŽIVLJENJU STAREGA
ČLOVEKA PO PRIHODU V DOM ZA STARE

Mentorica: doc. dr. Jana Mali

Mateja Mevec

Ljubljana, 2013

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Mateja Mevec

Naslov: Spremembe v življenju starega človeka po prihodu v dom za stare

Kraj: Ljubljana

Leto: 2013

Št. strani: 115

Št. prilog: 3

Mentorica: doc. dr. Jana Mali

Deskriptorji: dom za stare, stari ljudje, prosti čas, osamljenost, socialne mreže, socialno delo

Povzetek: V diplomski nalogi sem raziskovala spremembe, ki jih star človek doživi ob prehodu iz lastnega doma v dom za stare. Zanimalo me je, kateri so bili razlogi za prihod v dom, kako so stari ljudje preživljali prosti čas pred prihodom v dom in kako ga preživljajo v domu, s kom so se družili prej in s kom se družijo v domu za stare. Raziskovala sem njihovo osamljenost v lastnem domu in v domu za stare, pričakovanja pred prihodom v dom in njihovo počutje ob prihodu v dom, s kakšnimi težavami, strahovi in novostmi so se srečali, kakšno je njihovo trenutno počutje v domu in ali bi se želeli vrniti v lastni dom. Vključila sem tudi vprašanja o pomoči socialne delavke starim ljudem ob prihodu v dom, pri nastajanju socialne mreže, soočanju s težavami in strahovi in pri zagotavljanju dobrega počutja. Raziskavo sem opravila v Domu upokojencev Vrhnika. Ugotovila sem, da so intervjuvanci zadovoljni z bivanjem v domu, da so ob prihodu v dom doživeli pozitivne in negativne spremembe, da večinoma niso osamljeni, da se jih pa polovica želi vrniti v lastni dom. Za še boljše počutje stanovalcev predlagam, da jih dom vključi v nastajanje aktivnosti, ki si jih sami želijo. Prav tako bi morali mediji in domovi za stare predstavljati institucijo kot prijazno starim ljudem, saj je kar nekaj intervjuvancev povedalo, da so imeli negativna pričakovanja o domu pred prihodom vanj.

Title: Changes in the life of an older person after admittance to home for older people

Keywords: home for older people, older people, spare time, loneliness, social networking, social work

Summary: I have studied changes of older people experience after admittance into home for older people. I was particularly interested what were the reasons for institutionalization, how they spent their spare time prior and after institutionalization, and whom they've chosen for their companions prior and after institutionalization. I have studied the feeling of loneliness in their old home, expectations before arrival in institution, what they've felt when they arrived, what were their fears, problems, what novelties they've met, how they are doing at the present, and if they would prefer to return back to their old home. I have included questions about social worker's assistance to them; whilst establishing their social networks, facing their problems and fears, and taking care for their general well-being. I've done my research in Home for Older People Vrhnika. I have discovered that residents are pleased with settlement, and they've experienced positive and negative changes. They in general don't live in solitude; however, half of them would rather return back to their old home. For a better well-being of residents I suggest that they are involved in formation of activities. Media and homes for older people should represent the institution as friendly for older people, because a few of interviewees said that they had negative expectations about the home for older people.

UNIVERZA V LJUBLJANI

Fakulteta za socialno delo

DIPLOMSKA NALOGA

SPREMEMBE V ŽIVLJENJU STAREGA
ČLOVEKA PO PRIHODU V DOM ZA STARE

Mentorica: doc. dr. Jana Mali

Mateja Mevec

Ljubljana, 2013

PREDGOVOR

Z domom za stare sem se prvič поблиže srečala v času študijske prakse. Že pred tem sta mi stari oče in mama večkrat omenila, da si nikakor ne želita iti v dom za stare, če bi kdaj onemogla. V medijih sem večkrat zasledila, da življenje starih ljudi v domovih za stare ni prijetno in da ljudje tja pridejo umret. Tudi v času opravljanja študijske prakse sem spoznala, da nekaterim starim ljudem v domu za stare res ni prijetno in ne uživajo kakovostnega življenja. O tem sem v času študija tudi prebrala veliko literature, ki je le še dokazovala mojo domnevo, da so domovi za stare res le prostor, kamor pridejo ljudje preživeti zadnja leta svojega življenja. Zaradi nezmožnosti skrbeti zase in ker svojci največkrat nimajo časa skrbeti za starega človeka, le-tega namestijo v dom za stare. Tako sem si na podlagi medijskih prikazov in izkušenj iz opravljanja prakse v domovih za stare ustvarila negativno mnenje o instituciji, zato sem se odločila, da bom v diplomski nalogi raziskala, ali je temu res tako. Zanimalo me je, kako poteka prehod starega človeka iz lastnega doma v dom za stare.

V diplomski nalogi so me zanimali razlogi za prihod v dom, spremembe, ki ji stari ljudje doživijo ob tem, kako so stari ljudje preživljali prosti čas pred prihodom in kako ga sedaj, ko bivajo v domu, njihove socialne mreže pred prihodom in po prihodu v dom za stare, njihova morebitna osamljenost in soočanje z njo, pričakovanja pred prihodom v dom in njihovo počutje ob preselitvi, s kakšnimi težavami in strahovi so se srečali pri tem, katere so bile novosti zanje, kako se počutijo v domu za stare in če bi se želeli vrniti v lastni dom. Dodala sem tudi vprašanja, ki se navezujejo na pomoč socialne delavke pri ohranjanju in nastajanju socialne mreže, pri preselitvi starega človeka v dom za stare, pri soočanju s težavami in strahovi ter pri zagotavljanju dobrega počutja starega človeka v domu za stare.

Raziskava, ki sem jo opravila v Domu upokojencev Vrhnika, kjer sem v četrtem letniku opravljala prakso, je bila kvalitativna, pri tem pa sem naredila deset intervjujev, s katerimi sem pridobila potrebne podatke.

Namen raziskave je, da bi stari ljudje in svojci spoznali, na kaj morajo biti pripravljeni ob prehodu starega človeka v dom za stare, kakšne spremembe doletijo starega človeka in da dom za stare ni zadnja postaja v življenju starega človeka. Domovi za stare in socialni delavci

v njih pa bi spoznali, na kaj morajo biti pozorni, ko pride star človek v dom za stare, katere so pomanjkljivosti doma, predvsem glede aktivnega preživljanja prostega časa starih ljudi.

Dobljeni rezultati me niso presenetili. Pričakovala sem, da bo večina intervjuvancev z bivanjem v domu zadovoljna, kar je tudi bila, in da ne bodo izpostavljali slabih lastnosti bivanja v domu. Glede slednjega sem želela, da bi pridobila več podatkov, vendar intervjuvanci niso izpostavili slabih izkušenj. Veliko sem izvedela o spremembah, ki so jih doživeli ob prihodu v dom, kar bi bile lahko koristne informacije za vse, ki razmišljajo o preselitvi v dom za stare in njihove svojce. Presenetili so me tudi rezultati glede preselitve nazaj v lastni dom. Pričakovala sem, da si večina starih ljudi želi iti domov, vendar je v raziskavi to želela le polovica intervjuvanih. Iz dobljenih rezultatov sem spoznala, da dom za stare ni totalna institucija in da stanovalci v njem preživljajo kakovostno starost. Vendar pa so se pokazale pomanjkljivosti, ki bi jih bilo treba urediti, predvsem pomanjkanje aktivnosti in skupin za samopomoč. Rezultati so mi dali le še en dokaz več, da domovi za stare niso tako slaba izbira v življenju starega človeka, kot sem mislila.

Za pomoč pri nastajanju diplomske naloge se najlepše zahvaljujem mentorici doc. dr. Jani Mali. Prav tako se zahvaljujem socialni delavki Simoni v Domu upokojencev Vrhnika za pomoč pri poteku raziskave, ter vsem ostalim, ki so mi kakorkoli pomagali pri pisanju diplomske naloge.

KAZALO

1.	TEORETIČNI UVOD	1
1.1.	Starost, staranje in institucionalizacija	1
1.2.	Dolgotrajna oskrba in potrebe v starosti.....	4
1.3.	Socialno varstvo in socialna oskrba starih ljudi v Sloveniji	8
1.4.	Dom za stare kot totalna institucija	13
1.5.	Prehod v dom za stare in bivanje v njem.....	17
1.6.	Socialne mreže in stiki.....	25
1.7.	Prosti čas in osamljenost v starosti	28
1.8.	Socialno delo s starimi ljudmi	32
1.9.	Socialno delo v domovih za stare	37
2.	OPREDELITEV PROBLEMA	42
3.	METODOLOGIJA	44
3.1.	Vrsta raziskave	44
3.2.	Merski instrumenti in viri podatkov	44
3.3.	Populacija in vzorec.....	45
3.4.	Zbiranje podatkov.....	45
3.5.	Obdelava in analiza podatkov.....	48
4.	REZULTATI	52
5.	RAZPRAVA.....	59
6.	SKLEPI.....	67
7.	PREDLOGI	69
8.	LITERATURA	71
9.	POVZETEK.....	74
10.	PRILOGE	76

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. Starost, staranje in institucionalizacija

Staranje in starost prinašata spremembe na človekovo miselno, čustveno in socialno področje. Starost je proces pridobivanja in izgubljanja, ki poteka sočasno in povezano. V mladosti človek več pridobiva, v starosti pa praviloma več izgublja kot pridobiva (Mali 2000: 331).

Staranje je kompleksen proces. Jedrnato ga lahko opredelimo kot biološki, kulturni, ekonomski, socialni in fenomenološki pojav. Običajno ga reduciramo le na prvi dve oznaki, ker sta najbolj dostopni neposredni izkušnji. Biološki vidik nam je lažje razumljiv, ker se vsi staramo že od vsega začetka. Biološko starost merimo v vsakdanjosti s časovnimi enotami, rojstnimi dnevi in npr. z upokojitvenim pragom. Eksperti pa s spremembami v ožilju, v celicah in z razumevanjem genske strukture, zlasti dolžine telomerov (drobnih nitk na periferiji kromosomov). Da je starost tudi kulturni pojav, odvisen od navad, vrednot in simbolov, se lahko prepričamo s primerjavo različnih družb ali pa različnih časovnih obdobj znotraj neke družbe. Ljudje iste (kronološke) starosti so v različnih kulturnih kontekstih vrednoteni različno. Starost je, podobno kot otroštvo in odraslost, fenomen »generacijskih razlik«. Od številnih dejavnikov je odvisno, kakšno bo razvrščanje ljudi v eno ali drugo generacijo, kako je ena generacija razumljena s strani druge in kakšen je odnos med njimi (Dragoš 2000: 293).

Starost je obdobje, ko človek prepušča skrb za materialni razvoj naslednji generaciji, sam pa ob nadaljnji aktivnosti človeško dozori do polne samouresnitve. Svoja zrela življenjska spoznanja in izkušnje zmore predati neposredno soljudem ali posredno kulturi. Dejavno kljubuje starostnemu usihanju in boleznim, če pa to ni mogoče, oboje sprejema v svoj življenjski svet, vključno s smrtjo, ki je zadnji mejnik življenja (Ramovš 2000: 317).

Starost doleti vsakogar, ki jo dočaka, vendar pa jo ljudje različno doživljamo. Dejstvo je, da staranje vsakomur prej ali slej prinaša določene izgube na pomembnih življenjskih področjih. Od sposobnosti posameznika, da se prilagodi tem izgubam in njegovih reakcij nanje, je v veliki meri odvisna kvaliteta njegovega življenja v starosti (Milošević Arnold 2003: 4).

V prihodnosti se bo staranje prebivalstva intenzivno nadaljevalo, kar velja tudi za Slovenijo. Že sedaj je odstotek ljudi, starejših od 65 let, zelo visok. Delež starejših v populaciji se večja, število mladih pa manjša. Slovenija bo po starosti prebivalcev kmalu postala stara država, saj se bo delež starih nad 80 let v prihodnjih 50-ih letih povečal za kar 8%, torej na 12% celotne populacije. S tem se bo povečala tudi odvisnost starih ljudi, kar pomeni, da se bo precej starih ljudi moralo preseliti v domove za stare, saj ostale oblike pomoči staremu človeku še niso tako razvite, zato prevladuje institucionalna usmeritev skrbi za stare ljudi.

Skrb za stare ljudi v Sloveniji je danes izrazito institucionalno usmerjena, kaže pa, da bo življenje starih ljudi tudi v prihodnje vezano na institucije za stare ljudi. Življenju v institucijah se v sodobni družbi ni mogoče izogniti, kar potrjujejo številna prizadevanja, da bi zmanjšali ali celo povsem odpravili institucije (Jones, Fowles 1984: 1).

Osnovi obrazec institucionalizacije je enostaven:

- označi posameznega udeleženca za bolnega (norega, dementnega, nesposobnega, deviantnega, ipd.),
- ga premesti iz domače, civilne, vsakdanje situacije v institucijo,
- pri tem mora nujno sodelovati strokovnjak, ki ima pooblastilo in moč, da izvede zgornjo operacijo (Flaker et al. 2008: 45).

Samostojno bivanje v starosti ima en pol v individualnih telesnih, psihičnih, osebnostnih in materialnih zmožnostih, drugi pol pa v družbeno ustvarjenih možnostih oz. pogojih, da posameznik lahko izbere sebi najbolj ustrezno obliko bivanja in zadovoljevanja življenjskih potreb, bodisi funkcionalnih ali duhovno obogatitvenih (Hojnik Zupanc 1999: 91).

Življenje v institucijah se ne glede na funkcijo, ki jo opravljajo, spreminja. Spreminjata se odnos ljudi do institucij in vloga institucij v življenju ljudi, toda institucije obstajajo. V preteklosti so domovi starim ljudem zagotavljali preživetje, vendar nič več kakor to. S pojavom upokojevanja in zagotavljanjem sredstev za življenje v starosti so domovi pridobili drugačen pomen v življenju starih ljudi. Stari ljudje so lahko preživeli starost izven institucij, saj so imeli zagotovljena materialna sredstva za življenjsko eksistenco. Domovi za stare so postali eden od možnih prostorov za življenje v starosti (Flaker 1998: 242).

»Sporno pri institucijah je vedno vprašanje, ali so učinkovite za ljudi v njih ali za ljudi izven institucij. Podobno kot ne moremo trditi, da zapori ali psihiatrične bolnišnice zdravijo in odpravljajo deviantnost, ne moremo trditi, da domovi starim ljudem lajšajo življenje v starosti« (Mali 2008: 32). Flaker in drugi (2008: 45) predstavijo ideologijo institucionalizacije, za katero pravijo, da je »zelo preprosta in povsem razumljiva in razumna: 'Človek je bolan (nemočen), ne more biti doma in zato potrebuje strokovno pomoč v posebni ustanovi'«.

Hkrati je tudi jasna zmotnost take ideologije, saj lahko človek večino pomoči in strokovne obravnave, ki jo prejme v ustanovi (še zlasti ko gre za dolgotrajno oskrbo), prejme doma. Jasna je tudi škodljivost institucionalizacije, saj je človek, ki je institucionaliziran, prikrajšan za življenje med drugimi in vse dobrine civilnega življenja, vključno s svobodo odločanja, poleg tega pa mora trpeti življenje v instituciji. Zaradi nujne etikete je simbolično izločen in stigmatiziran in s tem še dodatno in trajno oškodovan (ibid.).

Institucije nosijo funkcijo razmejevanja in ločevanja med družbeno sprejemljivim in družbeno nesprejemljivim ravnanjem, vedenjem in življenjem. Utemeljitev razmejevalne funkcije institucij je povsem legitimna tudi za področje staranja in domov za stare. Stari ljudje so dobili status posebne kategorije prebivalcev prav s pomočjo institucij, ki sprva z imenom niso eksplicitno izražale, komu so namenjene. To so bile ubožnice, zavetišča in hiralnice. Pogoji za življenje v njih so bili slabi, zato so njihovi stanovalci dobili status revnih, odvisnih, pomoči potrebnih in nesamostojnih članov družbe. S posebnim statusom so dobili posebno mesto v družbi, s specifičnimi institucijami pa tudi točno določeno mesto bivanja. Ubožnice in hiralnice so po drugi svetovni vojni pri nas preimenovali z imeni, s katerimi so bolj določeno izražale, kateri družbeni skupini so namenjene. Preimenovali so jih v domove za onemogle in nato v domove za stare ter tako zgolj s preimenovanjem določili življenjski prostor starim ljudem. Starost, zadnje obdobje človekovega življenja, je dobila legitimno mesto v institucijah, stari ljudje v njih pa tudi dejansko namestitev (Mali 2008: 32).

»Totalnost zajetja predstavlja tudi pregrada, ki jo institucija zgradi med seboj in zunanjim svetom. To je za starega človeka v domu zlasti izguba vseh dotedanjih socialnih stikov. Ta osama je še toliko hujša, če star človek nima otrok, sorodnikov ali znancev« (Mali 2002: 320).

Mali (2008: 34) še doda, da »sodobna družba v današnjem času potrebuje institucije za stare ljudi iz enakih razlogov, kot jih je v preteklosti, ko jih je zasnovala. V igri ni zgolj njihova dobronamernost in humanost. Institucije za stare so sredstvo za odiranje starosti in starih ljudi na družbeni rob«.

1.2. Dolgotrajna oskrba in potrebe v starosti

V zadnjih desetletjih se je na področju socialnega in zdravstvenega varstva in na področju organiziranja socialne varnosti razvila tema dolgotrajne oskrbe ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno, organizirano pomoč in podporo drugih ljudi. Pojavila se je nova potreba, ki je prej nismo zaznali. Ta se kaže po eni strani kot potreba po novem stebru socialne varnosti, po drugi strani po drugačnem organiziranju odgovorov na potrebe ljudi. Socialna država dvajsetega stoletja je namreč ustvarila mehanizme socialne varnosti (zavarovanja) za primer nezaposlenosti, bolezni, invalidnosti oziroma hendikepa, ne pa za primer odvisnosti od pomoči drugih (Flaker et al. 2008: 19).

Z demografskimi spremembami se je število ljudi, ki zaradi bolezni, dolgotrajne stiske, hendikepa ali oslabelosti potrebujejo dolgotrajno pomoč ali podporo drugih povečalo. Hkrati se je zmanjšalo število ljudi, ki so na voljo za pomoč, delež aktivnega prebivalstva. S tem se je razmerje med ljudmi, ki pomagajo, in tistimi, ki prejemajo pomoč, radikalno spremenilo; po eni strani se je povečalo tveganje ljudi, da ne bodo prejeli ustrezne pomoči in podpore, po drugi strani pa se je povečala obremenitev ljudi, ki pomagajo (ibid.).

Zmanjšala so se omrežja, potencialni pomočniki, vsaj v nekaterih deželah in družbenih slojih, pa so čedalje bolj obremenjeni s poklicnim delom in usmerjeni v kariero. Zaradi naraščajoče atomizacije, krepitev pomena zasebnosti, pomena uspešnosti in hkrati kulture hedonizma in zabave od sorodnikov, prijateljev in sosedov ne moremo pričakovati uslug in podpore, ki bi jo nekoč lahko (ibid.).

Dolgotrajna oskrba je torej fenomen, ki prinaša veliko novosti na ravni zagotavljanja socialne varnosti zlasti kot povsem drugačna paradigma sui generis, ki presega stare obrazce organiziranja oskrbe, načinov pristopa k človeški stiski, statusa uporabnikov in bistva

procesov pomoči (ibid.). Obstoje potrebe je zlasti posledica načina organiziranosti družbe in delovanja skupnosti. Več kot je v njih ovir, ki preprečujejo prebivalcem organizirati svoje življenje in izboljševati kakovost svojega življenja, večji bo obseg intervencij, ki jih bo morala skupnost izvesti za odpravljanje posledic (op. cit.: 27).

»Potrebe so temeljni mehanizem živih bitij, da se ohranjajo in napredujejo. Vsaka potreba je informacija, kaj živo bitje trenutno potrebuje za svoj obstoj in napredek, obenem pa daje motivacijsko energijo za doseg ali uresničenje tega cilja« (Ramovš 2003: 87).

Potrebe so tako prevzele vlogo kriterija za merjenje družbenega razvoja in zadovoljstva posameznikov. V socialnem varstvu in socialni politiki zasledimo potrebe kot pomembno enoto načrtovanja in merjenja, ocenjevanje potreb pa je eno temeljnih dejanj v socialnem varstvu, na katerem se utemeljuje izvajanje storitev (Flaker et al. 2008: 13).

Svojci so torej najprej obremenjeni fizično, z delom, ki ga morajo opraviti, potem so obremenjeni s pozornostjo, ki jo zahtevajo ljudje v stiski; dolgotrajna oskrba zahteva veliko časa, včasih kot da bi imeli dve službi ali da bi vodili dve gospodinjstvi. Delo, ki ga opravijo za svojce, včasih pride v navzkrižje s službo in onemogoči ljudem opravljati tudi druge stvari v svojem življenju. S skrbjo za bližnje imajo ljudje, ki opravljajo to delo, tudi neposredne ali posredne stroške. Obremenjuje tudi dolgotrajnost in bodočnost, kjer olajšanje pomeni izgubo. Življenje je bolj stresno zaradi skrbi in strahu, kaj se utegne zgoditi, pa tudi zaradi možnih konfliktov. Poleg tega pa je lahko oskrba svojca samotno početje (op. cit.: 51).

Obremenjeni svojci si želijo razbremenitve, deloma jo vidijo v odhodu v dom, deloma v tem, da si pomagajo med seboj ali da vključijo v oskrbo druge ljudi in da si pomagajo s telekomunikacijskimi pripomočki. Vključevanje drugih pomeni vstop tujih ljudi v zelo ranljive odnose, pomeni tudi priznanje nemoči in zastavlja vprašanje, ali dovolj pomagamo bližnjemu (op. cit.: 54).

Uporabnike obremenijo različni življenjski dogodki in okoliščine, nasilje, nemoč, bolezen in tudi stiska, ki jo doživljajo bližnji. Pomembni dogodki in več dogodkov hkrati pogosto zaznamujejo življenje uporabnikov, še zlasti tistih z dolgotrajnimi stiskami. Med življenjske

dogodke lahko štejemo tudi sprejem v institucijo (ibid.). Načini razbremenitve, kot jih navajajo uporabniki so umik iz situacije, pogovor z bližnjimi, tj. s prijatelji ali strokovnjaki, nekateri pa ne naredijo nič, ampak samo čakajo, da obremenitev mine.

Gotovost je gotovo osrednji pojem analize "potrebe po instituciji". V primerjavi z razbremenitvijo je na pogled bolj socialnopsihološke narave, četudi se zdi, da je gotovost tudi vprašanje kulture, epohe. ... Gotovost je gotovo dominantno stanje duha v tradicionalnih družbah, medtem ko je tveganje koncept modernističnih, progresivnih, novodobnih družbenih formacij. Odgovore na potrebo po gotovosti vidimo zlasti v zavarovanjih, tako fiskalnih kot tudi vsakdanjih, in v ljudeh, ki omogočijo, dogovarjanje in moč šibkejšim, da bi jih slišali, kot so na primer zagovorniki, mediatorji, priče ipd. Odgovor na negotovost so tudi posamične ureditve, ki jo zagotavljajo, med njimi smo večkrat omenili (vnaprejšnje) dogovore, testamente (op. cit.: 108).

Smisel je ključni pojem, če hočemo razumeti potrebo po izločanju ljudi iz skupnosti, je kategorija, ki zazna in sproži »potrebo po institucionalizaciji« na eksistencialni ravni oziroma na ravni bivanja v dialektiki med transcendentnim in imanentnim. Vpelje vprašanje situacijskih absurdov, po drugi strani pa pomena in namena naših dejanj in udeležbe v posamičnih situacijah (ibid.).

Flaker in drugi (2008: 111) navedejo še potrebo po stanovanju, ki je »ena izmed temeljnih potreb, kot jih je oblikovala naša civilizacija. Poleg osnovne funkcije zavetja pred vremenskimi razmerami ima še celo vrsto socialnih funkcij. Stanovanje je prostor za druženje, za ustvarjanje družine, za shranjevanje stvari, prostor, ki nam omogoči varnost in zasebnost. Skratka, je prostor, kjer se počutimo 'doma'. Daje nam tudi naslov stalnega bivališča in s tem eno od osnovnih birokratskih podlag naše identitete« (op. cit.: 111).

Pomembni potrebi, ki morata biti zadovoljeni sta potreba po delu in denarju.

Delo je potreba samo po sebi. Biti dejaven, delovati, delati je pogoj človeškega življenja. Hkrati pa je delo tudi osnovno orodje, kako živeti, kako zagotoviti sredstva za preživetje in življenje. V naši družbi je poleg tega zaposlitev eden od osnovnih statusov, ki nam daje pravice, ugled in sploh mesto v družbi (op. cit.: 143).

V starosti je človek večinoma še povsem sposoben za delo. ... Poudariti je treba, da ima vsako smiselno delo svojo vrednost, pa naj človek dobi zanj plačilo ali ne. če star človek skrbi zase ali varuje vnuke, ima to njegovo delo tolikšno vrednost, kolikor bi znašalo plačilo nekomu, ki bi ga opravil službeno. Lastno delo je torej gotovo eden od temeljnih virov materialne varnosti v tretjem življenjskem obdobju (Ramovš 2003: 94). Na delo je vezana tudi pravica do upokojitve. »Upokojitev in bolniški stalež sta statusa, ki jih dobijo ljudje z dolgotrajnimi stiskami kot nadomestna. Oba statusa sta uporabni nadomestek za resnični status delavca, vendar tako glede denarnega kot identifikacijskega nadomestila slabša od originala« (Flaker et al. 2008: 165).

Da ljudje potrebujejo denar, je odvečna ugotovitev. Med ljudmi z dolgotrajnimi stiskami je zelo malo takih, ki bi ga lahko dovolj zaslužili, po drugi strani pa so tudi njihovi drugi dohodki izredno majhni (tako kot so nizke dajatve, ki jih prejemajo). Večinoma prejemajo denarno socialno pomoč ali živijo od pokojnine. ... Ljudje, ki bivajo v zavodih ali so nameščeni v stanovanjskih skupinah, dobijo le žepnino. S količino denarja, ki ga imajo, večinoma niso zadovoljni (op. cit.: 167).

Potreba po stikih in druženju je ena temeljnih človekovih potreb. Človek je družbeno bitje, stiki z drugimi so fiziološka nuja, še toliko bolj pa nuja civilizacije. Brez drugega ne moremo obstajati. Skozi življenje vzpostavljamo veliko zelo različnih stikov, od globokih trajnih vezi z najbližjimi do bežnih vsakdanjih stikov s prodajalko v trgovini. Stiki nas ne glede na vrsto in intenzivnost nekako zaznamujejo, govorijo o tem, kaj smo, govorijo o naši identiteti in lastni vrednosti in omogočijo, da ustvarjamo svet okoli sebe (op. cit.: 258).

Kakovost človeškega življenja se meri po tem, v kolikšni meri in v kakšni medsebojni skladnosti ima zadovoljene vse potrebe. Še tako dobro zadovoljevanje nekaterih potreb ob zanemarjanju drugih pomembnih potreb povzroča življenjske motnje, lahko pa izniči vse zadovoljstvo obstoječe zadovoljitve. Pogosto na primer opažamo pri starih ljudeh, ki imajo idealno zadovoljene materialne potrebe, so zdravi in duševno zmožni, da so popolnoma nezadovoljni, ker so osamljeni in frustrirani na področju medčloveških odnosov (Ramovš 2000: 321).

Ramovš (2003: 93-121) navede nekaj najpomembnejših potreb v življenju starega človeka. To so:

- Potreba po materialni preskrbljenosti
- Potreba po ohranjanju telesne, duševne in delovne svežine
- Potreba po osebnem medčloveškem odnosu
- Potreba po predajanju življenjskih izkušenj in spoznanj mladi in srednji generaciji
- Potreba po doživljanju smisla starosti
- Potreba po negi v starostni onemoglosti
- Potreba po nesmrtnosti

Zadovoljevanje potreb starega človeka je pomembno za preživljanje kakovostne starosti. S tem je povezana tudi potreba po dolgotrajni oskrbi, ki jo potrebuje že veliko število starih ljudi. Razloga sta povečanje števila starih ljudi in pa zmanjšanje socialnih mrež ter s tem oseb, ki bi staremu človeku pomagale pri vsakdanjih opravilih. V starosti se pojavijo tudi potrebe po razbremenitvi, gotovosti in smislu, ki se pomembne tudi za svojce starega človeka, ter potrebe po stanovanju, delu in denarju. Pri tem ima veliko vlogo upokojitev, ki za starega človeka največkrat predstavlja zmanjšanje socialne mreže, zmanjšanje prihodkov in povečanje prostega časa. Najpomembnejša izmed potreb pa je potreba po druženju in stikih.

1.3. Socialno varstvo in socialna oskrba starih ljudi v Sloveniji

Pomembni dokumenti, ki urejajo varstvo starih ljudi v Sloveniji so predvsem Strategija varstva starejših do leta 2010 – Solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva (<http://www.mddsz.gov.si>), Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020 (Ur. l. RS, št. 39/2013), Zakon o invalidskem in pokojninskem zavarovanju (Ur. l. RS, št. 106/1999) in Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 54/1992).

Strategija varstva starejših do leta 2010 – Solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva

Strategija je odgovor Republike Slovenije na staranje prebivalstva in na evropske zahteve po skrbi za novo solidarnost med generacijami. Osnovni namen strategije je uskladiti in povezati delo pristojnih vladnih resorjev z gospodarstvom in civilnim tretjim sektorjem, tako da se

povečata solidarnost in kakovost medčloveškega sožitja med tretjo, srednjo in mlado generacijo ter zagotovita kakovostno staranje in oskrba naglo rastočega deleža tretje generacije (Strategija varstva starejših do leta 2010: 3).

V Sloveniji nimamo enotno urejenega sistema dolgotrajne oskrbe starejših, kronično bolnih, invalidnih in oslabeledih oseb, ki pri opravljanju temeljnih življenjskih aktivnosti in drugih dnevnih opravil potrebujejo delno ali popolno pomoč druge osebe, ampak se različne storitve in prejemki zagotavljajo v okviru obstoječih sistemov socialne zaščite (zdravstvo, socialno varstvo, pokojninsko in invalidsko zavarovanje) (op. cit.: 18).

V sklopu sistema socialnega varstva se uporabnikom zagotavljajo različne storitve, kot so dnevne in celodnevne oblike institucionalnega varstva, storitve (socialne) pomoči na domu, pravica do družinskega pomočnika, oskrba v oskrbovanih stanovanjih ter različni socialnovarstveni programi osebne asistence za invalidne osebe (ibid.).

Tako kot za druge skupine prebivalstva se za starejše od 65 let na področju socialnega varstva izvajajo programi, katerih namen je preprečevati nastajanje socialnih težav (preventivni programi), programi in storitve (znotraj ali zunaj mreže javne službe), ki so namenjeni starejšim v socialnih težavah ter zagotavljajo denarne prejemke za tiste, ki nimajo drugih virov za zagotavljanje socialne varnosti (oziroma imajo premajhne vire) (op. cit.: 20).

V zadnjem desetletju smo na področju socialnega varstva priča intenzivnemu razvoju storitev in programov za starejše, ki potrebujejo pomoč pri vsakodnevni dejavnosti in opravilih. Poleg storitev institucionalnega varstva, ki so v preteklih letih prevladovali, so se začele razvijati in izvajati pomoč na domu, pomoč na daljavo, dejavnost dnevnih centrov in pomoč osebam, ki živijo v oskrbovanih stanovanjih. Pri tem država in lokalne skupnosti predvsem spodbujajo storitve, ki omogočajo, da starejši, ki zaradi starosti ali zdravstvenih težav ne morejo več shajati brez tuje pomoči, ostanejo doma oziroma čim bližje domu in se čim kasneje odločijo za odhod v institucionalno obliko bivanja. S takim pristopom se zagotavljata kakovost življenja in vključenost v socialno okolje ter preprečuje socialna izoliranost starejših (ibid.).

Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020

Nacionalni program socialnega varstva za obdobje 2013–2020 se nanaša na razvoj sistema socialnega varstva v navedenem obdobju. V ta namen opredeljuje osnovna izhodišča za razvoj sistema, cilje in strategije razvoja socialnega varstva, določa mrežo javne službe socialnovarstvenih storitev in javnih socialnovarstvenih programov ter opredeljuje način njihovega izvajanja in spremljanja ter odgovornost posameznih akterjev na različnih ravneh (ReNPSV: 4668).

Zaradi spremenjenih demografskih razmer je v socialnem in zdravstvenem sistemu močno izpostavljena problematika starejših. Po eni strani se starejši pogosto soočajo z nizkimi prihodki (pokojninami), zaradi česar je visoka tudi stopnja tveganja revščine pri starejših osebah, še posebej pri starejših osebah, ki živijo same, in še predvsem pri starejših ženskah, ki živijo same (skoraj vsaka druga ženska, stara nad 65 let, ki živi sama, ima razpoložljive dohodke pod nacionalno mejo tveganja revščine). Ob tem je pogosto slaba tudi socialna vključenost starejših oseb (op. cit.: 4669).

V okviru socialnega varstva na področju dela s starimi ljudmi k storitvam informiranja, svetovanja in podpore spadajo prva socialna pomoč, osebna pomoč in pomoč družini za dom. K storitvam podpore in pomoči za socialno vključevanje in samostojno življenje v skupnosti sodita pomoč na domu za starejše katere ciljna skupina so osebe, stare nad 65 let, ki zaradi starosti ali pojavov, ki spremljajo starost, niso sposobne za popolnoma samostojno življenje in dnevne oblike varstva. V skupino storitev nastanitvev z oskrbo pa spadata celodnevno (24-urno) institucionalno varstvo starejših oseb in kratkotrajne institucionalne namestitve.

Flaker (2013: 7) opiše sedanji sistem socialnega varstva kot »izrazito institucionalnega, pretirano zbirokratiziranega, nefleksibilnega. V njem deluje izredno močen in dodelan institucionalni sistem, ki v splošnih in posebnih socialnovarstvenih zavodih, varstveno delovnih centrih in zavodih za usposabljanje gosti več kot 20.000 stanovalcev, v veliki večini v velikih in relativno zaprtih ustanovah. Ob tem kolosu (ki je tudi glavni strošek socialnega varstva) obstaja mreža centrov za socialno delo, ki so po definiciji in lokaciji skupnostne službe, a v učinku nezmožne ustvarjati nosilne odgovore v skupnosti« (ibid.).

Med ključnimi problemi, ki se kažejo že dalj časa in zavirajo razvoj oskrbe starejših, sta pomanjkanje skupnostnih oblik skrbi in pretirana institucionalizacija, skratka tog sistem oskrbe, ki ne odgovarja na potrebe starih ljudi kot izrazito heterogene skupine prebivalcev (Mali 2012: 1).

Stari ljudje imajo v Sloveniji zagotovljeno pomoč prek formalnih (javne in privatne strokovne službe, prostovoljne organizacije) in neformalnih (družina, prijatelji, sosedje) socialnih mrež. Zaradi spremenjenih življenjskih vzorcev se spreminja funkcija družine v odnosu do starejših. Vendar pa so sorodniki še vedno najpomembnejši vir pomoči starim (Hvalič Touzery 2006: 30).

V Sloveniji smo v zadnjih desetletjih priče razvoju storitev in programov za starejše, ki potrebujejo pomoč pri vsakodnevnih dejavnostih in opravilih. Takšne oblike pomoči, imenovane tudi formalne oblike pomoči, obstajajo v treh sektorjih socialnega varstva: (1) v javnem sektorju; tu izvajajo pomoč centri za socialno delo, domovi starejših občanov, centri za pomoč na domu, ponudniki drugih javnih storitev v bivalnem okolju – stanovanjske oblike, denimo oskrbovana stanovanja, (2) v zasebnem sektorju; tu prevladuje ponudba institucionalnega varstva in servisov pomoči na domu, in (3) v nevladnih in prostovoljskih organizacijah, denimo v društvih upokojencev, skupinah starih ljudi za samopomoč (Mali 2009: 249-250).

Organizirane storitve v bivalnem okolju, ki jih navaja Hvalič Touzery (2006: 31) in ki se jih lahko poslužujejo stari ljudje, so naslednje:

- Institucionalno varstvo: sem spadata družina, kjer so otroci po zakonu dolžni pomagati staršem, če ti nimajo dovolj sredstev za preživetje in dom za starejše osebe. Domovi so lahko privatni ali javni. Slednji opravljajo zdravstveno dejavnost in socialnovarstveno vlogo. Obstajajo tudi domovi za starejše osebe in kombinirani socialnovarstveni zavodi.
- Stanovanjske oblike: k tem sodijo dnevni center, upokojenska stanovanja in stanovanjski dom za starejše. Dnevne centre večinoma vodijo domovi, obstajajo pa tudi dnevni centri, ki jih vodijo privatne institucije ali nevladne organizacije. Osnovne storitve dnevnih centrov so varovanje, prehrana, zdravstvena in socialna oskrba ter

razvedrilo. Njihovi varovanci ne potrebujejo zahtevne zdravstvene oskrbe. Upokojska stanovanja delimo na stanovanja za stare, ki so razpršena in se v njih nudi le občasna pomoč, ter na varovana stanovanja, kjer pa stanovalci potrebujejo stalno pomoč. Stanovanjski dom za starejše ima kapaciteto 40 stanovanj. Gre za stanovanjsko stavbo za starejše z lastnim gospodinjstvom. V njih nudijo le osnovno pomoč, ponoči osebja tam ni. Imajo pa vzpostavljen telefonski sistem klica na pomoč.

- Pomoč na domu: izvajajo jo javne službe, zasebniki, prostovoljske organizacije, neformalna mreža (sorodniki, prijatelji,...). Pod pojem pomoč na domu štejemo center za pomoč na daljavo, pomoč na domu, storitve v bivalnem okolju in storitve na domu. Center za pomoč na domu nudi storitve s pomočjo telekomunikacijske tehnologije (soc. kontrola, klic v sili, info). Pomoč na domu je organizirana pomoč javnih in privatnih služb in prostovoljnih organizacij (javni zavodi, zdravstvene org., center za pomoč na domu). Pri storitvah v bivalnem okolju gre za mobilne oblike pomoči – prevoz, dostava življenjskih potrebščin. Storitve na domu pa vsebujejo osebno nego, socialno kontrolo, zdravstvene storitve, socialno pomoč za medčloveške odnose ter gospodinjsko pomoč.

Z ugotavljanjem tipologije institucionalne oskrbe v Sloveniji so avtorji spoznali, da »kljub izpolnjenim socialnopolitičnim predpostavkam starejši od 65 let nimajo enakih možnosti za institucionalno oskrbo. V večinoma ruralnih in manj razvitih občinah institucionalna oskrba ni zagotovljena, saj v 115 občinah ni organizirane institucionalne oskrbe, v 50 občinah pa ima v povprečju 20% uporabnikov organizirano institucionalno oskrbo znotraj občine. To pomeni, da morajo starejši ljudje zapustiti občino stalnega prebivališča, da bi lahko uporabili institucionalno oskrbo. Selitev v novo okolje povzroči občutek diskontinuitete z lokalnim okoljem, oteži stike s prijatelji in sosedmi, če so ti starejši in manj mobilni, in seveda oteži stike z otroki, čeprav zanje sicer predvidevamo, da imajo boljšo možnost prevoza. Kljub temu pa vzdrževanje stikov s stanovalci v institucionalni oskrbi zahteva več časa, če gre za večje geografske razdalje« (Mali, Hlebec 2013: 38).

1.4. Dom za stare kot totalna institucija

Goffman opredeli totalno ustanovo »kot prostor za bivanje in delo, kjer veliko število posameznikov s podobnim položajem, za precejšnje časovno obdobje odrezanih od širše družbe, živi skupaj prisilno, formalno vodeno življenje« (Mali 2006: 17). Flaker in ostali (2008: 34) opredelijo totalne ustanove kot »monotematske, pogovori so vedno enaki in reducirani na pravila, hrano ali pa na temo, za katero so bile ustanovljene (bolezen, poslabšanje ipd)«. Še eno izmed definicij doma je, da je »dom za stare ljudi družbena institucija, ki jo Jary in Jary (1991) opredeljujeta kot obliko, ki vključuje veliko število ljudi, katerih vedenje uravnava norme in vloge, ki jih določajo administrativne strukture« (Hojnik Zupanc 1999: 94).

Institucija, ki jo običajno poimenujemo dom za starejše ljudi, maksimalno zadovoljuje osnovne življenjske potrebe – prehrano, pranje, likanje, ogrevanje, nego – družabnost in zdravstveno varstvo. Institucionalna pomoč je lahko le začasna oblika, če gre za proces rehabilitacije ali npr. sezonsko bivanje, za večino, ki se odloči za ta način bivanja, pa pomeni dosmrtno obliko (op. cit.: 91).

Življenje ljudi v moderni družbi je vezano na različna okolja. Spanje, igra in delo se odvijajo na različnih mestih, ob druženju z različnimi ljudmi in pod različno oblastjo. V totalni instituciji so meje med temi sferami podrte. V nasprotju z življenjem v skupnosti so v totalni instituciji povezana vsa tri področja modernega življenja – mesto dela, zabave in družine (Mali 2008: 134).

»Po Goffmanu (1961: 17) vsi vidiki življenja v totalni instituciji potekajo na istem kraju in pod isto oblastjo, vsaka faza dnevne aktivnosti poteka vpričo velikega števila drugih ljudi, ki so enako obravnavani in od katerih zahtevajo, da skupaj delajo isto stvar, za vse dejavnosti obstaja urnik, ki ga od znotraj vsiljuje telo uradnikov s sistemom eksplicitnih formuliranih opravil, razne vsiljene dejavnosti sestavljajo enoten racionalni načrt z namenom, da je zadovoljeno uradnim ciljem ustanove« (Mali 2008: 134).

Življenje v domovih za stare je v zadnjih letih postalo področje kritike javnosti, strokovnjakov in uporabnikov. Uporabniki ustanov kot tudi zaposleni strokovnjaki na tem področju

ugotavljajo, da koncepti domov iz preteklosti ne ustrezajo današnjim potrebam, željam in zahtevam uporabnikov, prav tako pa tudi ne usmeritvam strok, zastopanih na področju domskega varstva (Mali 2006: 17).

Institucija s svojim načinom delovanja in pravili življenja vpliva na ljudi v njej večplastno, celostno in zajema pravzaprav vsa področja človekovega delovanja. Obenem pa ljudje vstopajo v institucijo z že oblikovanimi osebnostnimi značilnostmi, določenim znanjem, sposobnostmi in navadami. Osnovni problem institucije je v tem, da institucijo sicer ustvarjajo posamezniki, a kljub temu ni v celoti prilagojena posameznikovi osebnosti. Vsak posameznik vstopa vanjo s posebnim in edinstvenim delom samega sebe, ki je različen od pravil in zapovedi institucije (Mali 2008: 133).

Pomembna značilnost organizacij, po kateri se te razlikujejo od drugih družbenih enot (družine, prijateljske skupine, skupnosti), je v tem, da je njihov namen doseganje jasno opredeljenih ciljev. Zato so člani organizacije prisiljeni delovati na posebne načine, obenem pa imajo malo besede pri tem, kako delujejo (Mali 2006:17).

O domovih za stare govorimo kot o totalnih ustanovah, ker delujejo kot nadomestilo človekovih potreb. Posamezniku je v njih v veliki meri odvzeta skrb za samega sebe, to pa pomeni tudi nevarnost razkroja odnosa do svoje lastne identitete. Položaj posameznika se v skupinskem bivanju izkaže kot enolično in formalno utapljanje v zakonitosti domskega reda. Skupinska oblika bivanja ohranja povprečnišтво v zadovoljevanju tistega dela človekovih potreb, za katerega je namenjena. V njej ni prostora za širino zasebnosti. Zato sprejem v dom pomeni v resnici veliko več kot le preselitev iz enega v drug kraj (Mali 2002: 319-320).

Čeprav niso vse totalne institucije fizično izolirane od zunanjega sveta, je zaprtost pred zunanjim svetom – v smislu socialnih stikov – zelo velika. Goffman poudari moralno zaprtost, ki je še prav posebej značilna za totalne institucije in se odraža v ločevanju sveta na »zunaj« in »znotraj«. Ločitev pretrga vezi, odvzame vloge, pretrga stil in kulturo življenja. Zapora prostora omeji uporabnikom ustanove življenje na en sam prostor, ga s tem naredi preglednega in omogoči kontrolo. Razmerje med »zunaj« in »znotraj« je osnovno gibalno

življenja v totalni instituciji. Totalne institucije niso izločene iz družbe, ampak označujejo njen rob (Mali 2008: 135).

Izkušnje vsakega posameznika v domu so odvisne od številnih osebnih dejavnikov, precej pa tudi od koncepta dela in usmerjenosti institucije. Če je institucija usmerjena na individualnost uporabnikov kot celostnih oseb, se lahko veliko bolj približa konceptu institucije kot družine, kot če bi bila usmerjena kolektivno, na skupino uporabnikov. Preveč kontrolirana in zaščitniško usmerjena ideologija v instituciji povzroči pri uporabnikih strah, nemoč, jih utiša in spodbuja neodločno držo. Poudarjanje individualnosti uporabnikov zbudi pri njih samostojnost, avtonomnost in prevzemanje odgovornosti (Mali 2006: 20).

Trenutna dejavnost domov odraža tradicionalno utečenost in maksimalno prilagojenost starim bolnim ljudem. Tak razvoj domov je oblikoval princip moči, po katerem so strokovnjaki v domovih eksperti za razvoj različnih oblik pomoči, ki ustrezajo težavam in boleznim starih ljudi, ne glede na njihove individualne potrebe, želje in interese. Stanovalci so v domovih definirani kot pasivni prejemniki pomoči, kar ustreza socialni strukturi in organizaciji domov. So dobesedno pacienti, pasivni prejemniki pomoči, ne pa samostojni akterji in sooblikovalci pomoči (Mali 2008: 212).

V raziskavi, ki jo je opravila Mali v domu starejših občanov Preddvor, kjer je ugotavljala prisotnosti elementov totalne ustanove v domovih za stare, je ugotovila, da je »Goffmanova totalna ustanova idealen tip ustanove in da vseh značilnosti ne najdemo v eni totalni ustanovi. Tudi v domovih za stare niso prisotne vse značilnosti, podatki pa kažejo, da značilnosti, ki so prisotne, ne obstajajo v idealni obliki« (Mali 2006: 26).

Podobnosti med domovi za stare in totalnimi ustanovami, ki so bile ugotovljene v raziskavi so naslednje:

- Domovi za stare so institucije, v katerih je življenje velikega števila ljudi omejeno na en sam prostor. Zaprtost pred zunanjim svetom je omejena, saj so obiski v večini domov dovoljeni prek dneva brez časovnih omejitev, odhodi uporabnikov v domače okolje pa so celo zaželeni. Ločenost od zunanjega sveta se zmanjšuje tudi z ohranjanjem prejšnjega načina življenja (op. cit.: 24).

- Velik pomen imajo za uporabnike stiki z domačimi in domačim okoljem. Stika z zunanjim svetom ne omogočajo le obiski svojcev. To je lahko star prijatelj, župnik, obisk otrok iz vrtca ali pa obisk stanovalcev iz drugih domov (ibid.).
- Adaptacija domskemu načinu življenja je proces, ki traja dolgo časa. V obdobju vselitve se mora star človek sprijazniti z vsemi stranmi novega okolja. Bolj se mora sam prilagajati »domu«, kot pa se »dom« prilagaja njemu (ibid.).
- Stare ljudi kontaminira tudi življenje v instituciji, kakršna je dom za stare. V večposteljnih sobah, ki obstajajo v številnih domovih po Sloveniji, je zlasti pri negibnih uporabnikih prisotna celo medosebna kontaminacija. Prav najranljivejša skupina uporabnikov je prisiljena dovoliti, da jih pri negovanju gledajo drugi uporabniki – sosedje. Njihova zasebnost je motena tudi z vstopom zaposlenih v sobo, saj na bolniških oddelkih osebje pogosto vstopi v sobe, ne da bi potrkalo (op. cit.: 25).
- Kljub pravilom hišnega reda je življenje v domu za stare dokaj prilagojeno individualnim zahtevam. Pravila življenja v ustanovi so zapisana v hišnem redu. Kadar ohranjanje prejšnjega načina življenja pomeni kršitev hišnega reda, lahko stanovalec pride v konflikt z osebjem, vendar so mogoče konstruktivne rešitve konflikta (ibid.).
- V domu živi veliko ljudi, ki ne morejo več skrbeti sami zase. Nepokretni stanovalci so pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih potreb (hranjenje, oblačenje, umivanje), kakor tudi drugih, višjih potreb (druženje, osmišljanje življenja), odvisni od osebja. Odvisnost od osebja se glede na večanje pokretnosti stanovalcev sorazmerno zmanjšuje. Invalidi in stanovalci, ki so začasno odvisni od nege, si lahko nekaj osnovnih življenjskih potreb zagotovijo sami, mobilni pa v celoti. Vendar so vsi še vedno odvisni od osebja, saj lahko le od njih prejmejo storitve, ki jih plačujejo in zaradi katerih so v domu (ibid.).
- Stanovalci preživljajo svoj prosti čas v okviru zaposlitvenih dejavnosti, ki se jih udeležujejo glede na svoje počutje in zdravstveno stanje. Za pokretne in samostojne stanovalce je na voljo več dejavnosti, za ležeče zelo malo (ibid.).
- Osebje je pri delu z uporabniki vpeto v cikel prizadetosti oziroma v emocionalno delo. Slednje pušča negativne emocionalne posledice. Večina zaposlenih namreč po končanem delovnem času še vedno razmišlja o nekaterih starostnikih in njihovih problemih (ibid.).

- Kultura stanovalcev je v določenih vidikih podobna kulturi zaposlenih. Raziskava je pokazala, da je pomembna vrednota za stanovalce zavzemanje »skromne drž«. Ko si v stiku s stanovalci, ti dajejo občutek, da so z vsem zadovoljni. Ne razmišljajo o tem, da bi lahko zaposleni bolj upoštevali njihove želje, zahteve, interese (op. cit.: 26).

V domovih za stare najdemo nekatere značilnosti totalne institucije, kot so npr. omejenost življenja le na en prostor, hišni red, pomanjkanje zasebnosti in drugo. Totalne institucije delujejo kot nadomestilo človekovih potreb, kar pa starega človeka postavi v položaj, ko zaradi tega ne skrbi več zase in se podredi institucionalni oskrbi. Kljub temu ne moremo reči, da so domovi za stare totalne institucije. Stanovalci lahko sprejemajo obiske, gredo k svojcem in se udeležujejo raznih aktivnosti. Stari ljudje v instituciji največkrat pridejo v konflikt z osebjem zaradi nasprotujočih si želja.

1.5. Prehod v dom za stare in bivanje v njem

Vzroki, ki privedejo starostnike v domove za stare, so številni. Požarnik (1981: 145) med najbolj pogostimi navaja »bolehnost, nesposobnost, da skrbe zase, osamljenost, utesnjenost, ali nesoglasje v skupnem gospodinjstvu z otroki, slabe stanovanjske razmere in pri moških želja po gospodinjski oskrbi«. Vzroke za prihod v dom za stare naštejejo tudi Flaker in drugi (2008: 34) in sicer so to »negotovost v gibanju, osamljenost, včasih tudi občutek zapostavljenosti«.

Požarnik (1981: 145) nadaljuje z opisom prehoda starega človeka v dom za katerega pravi, da je vedno kritičen ter da »le ena četrtna starih odide v dom 'lahko in brez duševnih stisk', vsi drugi odidejo težko in zelo težko. Velika večina odhod odlaša, kolikor le more«. Izpostavi situacijo, v kateri je prehod starega človeka v dom za stare še posebej težak in sicer je to takrat, ko »je prehod nenaden, proti volji starejšega človeka ali če ta nanj ni dovolj pripravljen« (ibid). Opiše tudi čas čakanja starega človeka na sprejem v dom za stare, za katerega pravi, da je celo bolj kritičen kot čas po sprejemu in da »mnoge starostnike tarejo tedaj negotovost in dvomi, ki povzročijo napetost, nemir, razdražljivost in potrto« (op. cit.: 146).

Posebno težko gredo v dom tisti, ki si želijo (in imajo zato tudi možnost) živeti zunaj doma, na primer pri otrocih. Prav tako je prehod bolj boleč za tiste, ki imajo o domovih slabo mnenje, nadalje za tiste, katerim pomeni ta prehod veliko poslabšanje prejšnjega načina življenja in končno za bolj samostojne ali težje prilagodljive ljudi in tiste, ki negativno gledajo na starost, na dotedanje življenje in na same sebe (op. cit.: 145).

Ljudje, ki jim grozi odhod v ustanovo ali ki že tam bivajo, si želijo navadnih, osnovnih reči. Želijo si zasebnosti, da bi odločali o majhnih rečeh v svojem življenju, želijo si, da bi bili blizu ljudi, ki so jim blizu, ki jim nekaj pomenijo, da si skupaj z njimi kaj počeli. Te nenavadne, skoraj pritlične želje se pod grožnjo institucionalizacije izrazijo kot nekaj velikega (Flaker et al. 2008: 31-32).

Starejši ljudje imajo nekakšno predstavo o tem, kakšen naj bi bil »idealen« dom za stare. Tisti, ki živijo doma, se po pravilu navdušujejo za naslednjih pet stvari:

- V domu naj bi bile zgolj enoposteljne sobe.
- Dom naj bi bil na robu mesta, v zelenju in imel naj bi dobre prometne zveze z mestnim središčem.
- Stanovalcem bi morali dovoliti, da bi imeli v sobi svojo opremo.
- Jedilnice naj bi bile čim manjše in intimno urejene.
- V domu ne sme vladati nikakršna prisila nad starejšimi ljudmi (Požarnik 1981: 143).

Zanimivo je, da se stališča tistih, ki že živijo v domu za stare, razlikujejo od teh »idealnih« predstav, torej od stališč ljudi, ki še živijo v lastnem gospodinjstvu. Tako je med njimi manj takih, ki želijo stanovati sami v sobi, bolj se navdušujejo za to, da bi bil dom v središču mesta, ne zavračajo domskega pohištva in skupnega hranjenja, saj vidijo v tem možnost za stike, pogovore in sploh za družabnost (ibid.).

»Nekateri so odločno proti odhodu v dom, se o tem ne želijo niti pogovarjati: 'Raje umrem, kot da bi morala iti v dom!' Zlasti jim ni všeč kolektivno življenje in zavodsko vzdušje, dejstvo, da so stari ljudje v domu ločeni od drugih generacij, kar še bolj poudarja teme starosti« (Flaker et al. 2008: 33). Avtorji nadaljujejo z opisom taktike starih ljudi, »da oddajo prošnje za sprejem v dom in čakajo na prosto mesto, dom si celo ogledajo, a čakajo. V dom

nameravajo oditi, ko se ne bodo mogli več gibati in ko bodo potrebovali oskrbo druge osebe« (op. cit.: 34).

Mali (2006:19) citira Atkinsona, ki pravi, da »dom za stare lahko le v prispodobi izraža nekatere vidike dejanskega doma, nikakor pa ne more biti 'pravi dom', ki bi ponujal zatočišče, prostor, zaposlitev in identiteto posamezniku.«

Življenje v instituciji zahteva kompromise, saj je posameznik le delček velike organizacije. V takem okviru prevladujejo potrebe skupine in interesi organizacije. Zato je občutek pravega, prvotnega doma nedosegljiv in povsem abstrakten pojem. Občutka prvotnega doma ne moremo doseči le z več enoposteljnimi sobami, upoštevanjem zasebnosti in mnenj uporabnikov institucije (op. cit.: 19-20).

V domu za stare ljudi prihaja do interakcije med tremi skupinami: stanovalci, njihovimi svojci in osebjem. V dom pridejo ponavadi tisti posamezniki, ki samo čutijo ali pa se zanje okolica tako odloči, da bodo lažje živeli, če bodo imeli organizirano pomoč pri vsakodnevnih opravilih. S tako odločitvijo se hote ali nehote sprijaznijo s tem, da bodo postali odvisni od hišnega reda in urnika dnevnih dejavnosti. Sprejemanje institucionalnega življenja je odvisno od predhodnega poznavanja le-tega, kar oblikuje starostnikovo stališče, ter od odnosov s svojci (Hojnik Zupanc 1999: 98-99).

Prilagajanje na domsko situacijo je odvisno od številnih dejavnikov. Stari ljudje, ki gredo radi v dom, se mu po pravilu tudi prej in lažje prilagodijo. Prav tako se prej in lažje prilagodijo ljudje, ki so živeli sami, teže pa tisti, ki prihajajo v dom iz »urejenih družinskih razmer«. Lažje je tudi ljudem, ki znajo hitro navezati stike z ljudmi. To velja tudi za zdrave, inteligentne in s svojim življenjem zadovoljne starejše ljudi. Nasprotno se teže prilagajajo ljudje, ki preveč gradijo na samostojnosti in neodvisnosti ali pa so do drugih sumničavi ali celo sovražni in se zato čutijo hitro prizadete, užaljene in ogrožene (Požarnik 1981: 146).

V obdobju vselitve se mora starostnik sprijazniti z vsemi stranmi novega okolja. Bolj se mora sam prilagajati »domu«, kot se »dom« prilagaja njemu. Brezkompromisno prilagajanje je težaven proces v vsakem življenjskem obdobju. Prilagajanje v visoki starosti, sprejemanje novih pravil in ustvarjanje novih navad pa je izredno težaven proces, pogosto neizvedljiv.

Neprilagodljivost življenju v domu je delno tudi razlog za težaven odhod iz domačega okolja (Mali 2002: 320).

»Prilagajanje je končno odvisno tudi od tipa doma oziroma od razmer, ki v njem vladajo. Čim bolje je dom organiziran, torej če življenje v njem v resnici ustreza potrebam in željam starih ljudi, tem lažje in hitreje se star človek v njem znajde in prilagodi« (Požarnik 1981: 146).

Pečjak (2007: 92-93) citira Kladnika, ki pravi, da se »star človek izredno težko prilagaja novim življenjskim situacijam. Vsak se mora namreč podrediti sistemu institucije, ki je zelo rigiden in nečloveški ter naravnano bolj v smer zagotavljanja dobrih razmer za osebje kot pa za stanovalce. Ljudje v domovih zelo težko prenašajo skupno življenje toliko starih ljudi na enem mestu. Nikjer ne morejo biti sami, vedno so prisotni ljudje, s katerimi je glede na njihovo število in človekovo sposobnost prilagajanja nemogoče vzpostaviti pristen človeški stik. Zelo težko jim je ob misli, da je osebje za svojo naklonjenost do njih plačano. Ljudje v domovih ne morejo izkoristiti prostega časa, ki ga imajo seveda v izobilju, saj praktično po cele dneve ne delajo nič. Za prosti čas je namreč potrebno imeti denar, tega pa stanovalci praviloma nimajo. Domovi v sedanji obliki, kot jih premore Slovenija in ki zagotavljajo dokaj visok materialni standard, so nujno zlo, saj je v njih nemogoče vzpostaviti razmere, da bi se ljudje med seboj spoznali, bili ljudje z osebnim imenom, priimkom, s svojimi malimi in velikimi skrivnostmi,...«. Pečjak (op. cit.: 93) še povzame Kladnika po mnenju katerega »v domovih upokojencev zaudarja, pa ne zaradi slabe higiene, pač pa zaradi zastale človeške energije, neuporabljenih življenjskih izkušenj, prevelike koncentracije ljudi, pri katerih se kopičijo izkušnje izgub in s tem bolečine, trpljenja in tesnobe. Iz tega razloga več varovancev umre v prvih dveh letih bivanja v zavodu kot pozneje, ko se prilagodijo neprijetnim razmeram«.

Bivanjska zagata, ki jo star človek doživlja kot odhod iz domačega okolja, ga ubija. Ta pa je »še večja, ko stopi v institucijo in se tam sreča s togim hišnim redom, ki ni prilagojen njegovim potrebam in navadam, ampak delovanju ustanove. Hišni red v totalnih ustanovah sestavljajo številna pravila in zahteve, ki so prilagojene dnevnu in tedenskemu tempu dogajanja v domu. Institucionalni res tako zmanjšuje svobodo in kontrolo, ki jo imajo stanovalci nas svojim življenjem« (Mali 2002: 320).

Mali (2008: 205-206) opisuje, da so bili presenečeni, ko so pregledovali hišne rede in pravila bivanja v domovih, in sicer »zaradi nenavadnih zahtev domov, ki določajo, kaj je prav v prostoru, v katerem naj bi bil stanovalec svoboden in neodvisen. To je res v sobi, v kateri stanovalec biva. V številnih domovih morajo biti sobe oštevilčene, oprema pa je lahko le last doma. Stanovalci lahko dodatno opremijo sobo z najnujnejšimi predmeti, vendar se morajo o tem predhodno dogovoriti z vodstvom. Za inventar v sobi in ključe so stanovalci osebno odgovorni, premeščanje in odstranjevanje inventarja iz sobe ni dovoljeno. Sobo vzdržujejo bolniške strežnice po posebnem dnevnem urniku dela. Na prilagajanje stanovalčevim željam in potrebam pri tem niso mislili. Zaposleni v domu imajo možnost in pravico skrbeti za red in čistočo v sobi, omarah in predalih, zato na omarah in pod posteljami stanovalci ne smejo shranjevati nobenih stvari. Sobe morajo redno in po potrebi prezračevati. Bivanje stanovalcev institucija določa tudi s strogo prepovedjo uporabe kuhalnikov, pečic, likalnikov in plina. Prav tako v sobah ne smejo prati perila. V bivalnih prostorih ne smejo shranjevati živil, kar je praktična težava, če si stanovalec želi priboljška ali mu ga prinesejo obiskovalci. Iz sanitarno-higienskih razlogov osebje doma po potrebi, v nekaterih domovih pa najmanj dvakrat letno pregleda sobe stanovalcev, pohištvo in osebno garderobo. Neuporabne stvari odstranijo. Osebje torej tudi določi, kaj je uporabno in kaj neuporabno, kar pa ne pomeni, da je definicija neuporabnosti za stanovalce in osebje enaka. Prav nenavadna, a precej pogosta je določba, da smejo imeti stanovalci v sobah največ štiri lončnice. Poleg tega lončnice ne smejo stati na pohištvu ali na tleh. Zaradi varnosti stanovalcev mora biti soba vedno dostopna pooblaščenim delavcem. Kakšno vlogo ima pri tem zasebnost stanovalcev, lahko je ugibamo«.

»Nekateri poskusijo bivati v domu, a so z življenjem v domu nezadovoljni in se vrnejo domov. Razlogi so, da je preveč ljudi, slaba prehrana, in tudi, da ljudje ne hodijo radi tja na obiske in da se ljudje v domu počutijo osamljeni« (Flaker et al. 2008: 34).

A se zgodi, da se vrnejo potem spet nazaj v dom, saj doma ni dovolj podpore in pomoči: 'Gospa je že vložila prošnjo za sprejem v dom in je že bila nekaj mesecev v domu. Potem je odšla domov in pred kratkim prošnjo za sprejem v dom ponovno vložila. Pravi, da ne more biti več sama, saj nima spomina, nima se kje kopati, vedno večji problem so tudi stopnice. Lahko tudi pade.' Razpetost med željama, biti doma ali biti na varnem, je velika. Odhod v

dom pomeni, da se nujno odpovemo eni plati. Ostati doma lahko pomeni oboje, a v takih primerih je treba veliko truda in podpore drugih (op. cit.: 34-35).

Težave s prilagoditvijo novemu okolju lahko nastanejo, kadar se za preselitev ni odločil posameznik, ampak je bila vsiljena od zunaj (npr. zaradi odstranitve objekta ali zaradi poslabšanja zdravstvenega stanja). Predvsem zdravstveno stanje je lahko najbolj »kritično« merilo pri spremembi bivališča (najbolj kritična sprememba je za posameznika preselitev v dom za starejše občane, saj je večinoma zadnja sprememba bivališča v življenju (Hojnik Zupanc 1999: 70-71).

»Misel na dom zlasti zavračajo tisti starejši ljudje, ki imajo lasten dom, še posebno, če imajo vrt, avto in telefon, nadalje, če lahko plačujejo življenjske stroške in imajo udobno stanovanje, če stanujejo srečno skupaj z otroki, prav tako tisti, ki so polni življenjskih načrtov in končno tisti, ki imajo zakonskega tovariša ali razvejan krog sosedov, znancev in prijateljev, s katerimi se pogosto shajajo« (Požarnik 1981: 142-143). Avtor še doda, da »starejše odvrča od bivanja v domu tudi misel, da je dom za stare nekakšna 'končna' postaja, od koder ni več vrnitve in kjer stari ljudje le še životarijo in čakajo na smrt« (op. cit.: 143).

Če razumemo odhod v institucijo zgolj kot preselitev iz domačega okolja v institucijo, je preselitev pozitivna, kadar je neprisilna, prostovoljna in usklajena s pričakovanji posameznika. Negativni pridih ji dodaja pomembna opazka stanovalcev, da je dom za stare njihova zadnja sprememba življenjskega prostora. Stanovalci ob prihodu v dom pridobijo oskrbo, ki jo zagotavlja institucija, lahko razvijajo dejavnosti, ki jih veselijo in za katere prej niso imeli časa, vendar v okviru, ki ga določi institucija. Red in način življenja, ki ga določa institucija, onemogoči stanovalcem doživljanje občutka pomembnosti, ker se večkrat zdi, da jih delavci ne obravnavajo resno, dovolj zavzeto, nimajo časa, da bi jim prisluhnil, jih slišali in videli. Velika izguba za vsakega posameznika je tudi to, da je na stara leta iztrgan iz domačega okolja, ki ga je bil vaje, ki ga je imel rad in ga je cenil, prilagoditi pa se mora novemu okolju, ki mu je pogosto tuje (Mali 2008: 206).

Glavna slaba stran bivanja v domovih za stare ljudi je pešanje ali celo izguba raznih prejšnjih socialnih stikov, kar se pogosto konča s popolno osamo. Ta osama je toliko bolj huda, če star

človek nima otrok, sorodnikov in znancev. Starejši v domovih so po pravilu bolj oddaljeni od otrok in jih ti tudi neprimerno manjkrat obiščejo, kot če bivajo doma v lastnem gospodinjstvu. Poleg tega je osama odvisna tudi od zdravja in osebnih dohodkov. Bolni so navezani le na obiske in so zato bolj osamljeni (Požarnik 1981: 149).

Manjši del starih ljudi misli na dom za stare ne zavrača. Tak odnos imajo predvsem tisti, katerim so se življenjske razmere zelo poslabšale, ki so bolehní, osamljeni, revni (predvsem tisti, ki živijo v slabih stanovanjskih razmerah) in ljudje brez otrok. Velika večina med temi jih ima negativen odnos do življenja (op. cit.: 143).

Požarnik (1981: 149) navaja posledico bivanja v domovih in sicer »pešanje duševne in telesne dejavnosti. Medtem ko mora star človek, ki živi v svojem gospodinjstvu, skrbeti za celo vrsto stvari, je v domovih 'oskrbovan' in s tem potisnjen v pasivnost«. Že same dejavnosti starostnikov v domovih za stare so pasivne oblike in sicer so to »posedanje, klepetanje, poslušanje radia, gledanje TV in branje, vendar bero dokaj manj dnevnikov kakor njihovi vrstniki zunaj doma«.

V domovih za stare je še premalo spodbud za dejavnost. To se pokaže zlasti v občutljivem obdobju prilagajanja starostnika na bivanje v instituciji, zato so starostniki precej izpostavljeni tako imenovani senzorni deprivaciji – pomanjkanju raznoterih dražljajev, ki bi jim ohranjali »življenjsko budnost«. Posledica tega so zlasti občutki, da je življenje nesmiselno, nezadovoljstvo, izguba interesov in upad osebnosti nasploh (Mali 2002: 320).

Kako pomemben je odnos med stanovalci in zaposlenimi se pokaže že ob prihodu stanovalca v dom. Zaposleni, ki znajo prisluhniti in videti že začetne težave prilagajanja starostnika na življenje v domu, bodo znali tudi pomagati starostniku. Med njimi se tako lahko vzpostavi odnos zaupanja, medsebojnega spoštovanja in dobrega sodelovanja, ki zagotavlja prijetno bivanje v instituciji (ibid.).

Kultura stanovalcev je v določenih vidikih podobna kulturi zaposlenih. V okviru doživljajskih sestavin je raziskava pokazala, da je pomembna vrednota za stanovalce zavzemanje »skromne drže«. Ko si v stiku s stanovalci, ti dajejo občutek, da so z vsem zadovoljni. Ne razmišljajo o

tem, da bi lahko zaposleni bolj upoštevali njihove želje, zahteve, interese. Raje se prepustijo že ponujenim storitvam in ne razmišljajo dosti o tem, da bi izrazili želje. Zelo pogosto so mi dejali: »Dom je za starega človeka edina možna rešitev!« Taka »skromna drža« jim omogoča dobro počutje in zadovoljstvo z življenjem v domu. Prenašajo jo tudi na novo sprejete stanovalce. Je nekakšno nenapisano hišno pravilo (Mali 2006: 26).

»Hišni redi zelo togo urejajo življenje starih ljudi. V njih na primer beremo, da ima osebje vsak trenutek pravico stopiti v oskrbovančevo sobo in ne le ob potrebi. Poleg tega strokovnjake in stare ljudi v domovih še posebej moti, da ima osebje neka samosvoja, sila poenostavljena naziranja o staranju in starih ljudeh. Ko osebje pomaga starim ljudem, vse preveč pogosto pričakuje, da bodo tisti, ki iščejo pomoč, pasivni, ponižni, hvaležni in potrpežljivi« (Požarnik 1981: 148). Avtor še ugotavlja, »da stare ljudi »še posebno motijo izguba individualnosti v domu, tog hišni red, ki jemlje občutek svobode, množičnost (preveč ljudi na majhnem prostoru), denarna obremenitev otrok in opustitev priljubljenih dejavnosti« (op. cit.: 143).

Bivanje v domu starejšim ljudem močno zmanjšuje občutek lastne vrednosti. V prihodnost so manj usmerjeni kakor tisti, ki žive izven doma (nimajo nobenih življenjskih načrtov, živijo iz dneva v dan); osebnost jim hitreje upade. Starim ljudem, ki bivajo v domovih, na primer inteligentnost neprimerno hitreje in bolj popušča kakor ljudem iste starosti in zdravja, ki bivajo v lastnem gospodinjstvu ali skupaj z otroki. ... To ne pomeni, da je dom za stare ljudi sam po sebi končna postaja človekovih interesov in rasti, pač pa le končna postaja za njihovo uresničevanje. Do danes je v domovih vse zgrajeno tako, da omogoča prilagoditev na dom, manj pa je v njih poskrbljeno za uresničitev osebnosti (op. cit.: 150).

Večina ljudi si zares ne želi iti v dom, ne ko so stari, ne ko potrebujejo posebno podporo. Tisti, ki so preživeli en del življenja v domovih in zavodih, se želijo vrniti domov. In tisti, ki se vrnejo ne želijo nazaj. Namestitev v zavod je po navadi posledica življenjske nuje, in tudi ko si ljudje 'želijo' v dom je to, po navadi racionalizacija teiste nuje. 'Da je bolje v domu kot doma' ne pomeni, da je v domu dobro, ampak da je doma slabo (Flaker et al. 2008: 35).

1.6. Socialne mreže in stiki

Socialna mreža pomeni povezavo posameznika z drugimi ljudmi v njegovem okolju. Ločimo neformalne mreže, ki vključujejo stike z družino, sorodstvo, sosede, prijatelje in formalne mreže. Formalne mreže so vsi formalizirani stiki posameznika z njegovim okoljem. Socialno delo je usmerjeno v spodbujanje, ohranjanje obstoječih neformalnih, primarnih socialnih mrež kot pomembnih virov pomoči v njihovem življenjskem okolju. Socialni delavci pa poleg tega tudi razvijajo formalne socialne mreže, s katerimi zagotavljajo potrebne socialne storitve (Milošević Arnold, Poštrak 2003: 23).

Po klasični sociološki opredelitvi je družina osnovna družbena celica oz. primarna skupina, ki zagotavlja socialno reprodukcijo. Psihologija opazuje družino z vidika dinamike medosebne interakcije, ki temelji predvsem na emocionalnih in moralnih vrednotah in na tej osnovi tvori osnovno neformalno mrežo (Hojnik Zupanc 1999: 138). Človek je družbeno bitje, stiki z drugimi so fiziološka nuja, še toliko bolj pa nuja civilizacije. Brez drugega ne moremo obstati (tudi Robinson je potreboval Petka). Skozi življenje vzpostavljamo veliko zelo različnih stikov, od globokih trajnih vezi z najbližjimi do bežnih vsakdanjih stikov s prodajalko v trgovini. Stiki nas ne glede na vrsto in intenzivnost nekako zaznamujejo, govorijo o tem, kaj smo, govorijo o naši identiteti in lastni vrednosti in omogočijo, da ustvarjamo svet okoli sebe (Flaker et al. 2008: 258).

Značilno je, da se ob bivanju v domovih ne zmanjša le pogostnost stikov z ljudmi, s katerimi so se srečevali prej, spremeni se tudi kakovost teh stikov. Tako na primer starejši ljudje v domovih praviloma ne morejo pripraviti prigrizka za obiskovalce in jih pogostiti, kakor so delali prej v svojem gospodinjstvu, in jim to jemlje občutek lastne veljave in samostojnosti. Poleg tega so stiki med oskrbovanci v domovih in svojci in znanci, kakor so pokazale raziskave, tudi bolj površni. Vzrok je v tem, da so stari v domovih bolj odmaknjeni od stvarnosti in dogajanja v svetu (Požarnik 1981: 149).

»Za mreže uporabnikov je značilno, da so po navadi majhne in omejene na ozek krog ljudi, zlasti družinskih članov in redkih prijateljev, ostali stiki pa so razmeroma nepomembni. Življenje v ustanovi tudi te stike zmanjša na najmanjšo mero« (Flaker et al. 2008: 262). Po

navadi imajo uporabniki, ki bivajo v instituciji »navadi redke stike s sorodniki, prijatelje pa le znotraj institucije in včasih tožijo zaradi konfliktov in slabih odnosov« (op. cit.: 263).

Staranje vpliva na socialne mreže, na izbiro ljudi, s katerimi se družimo, in na način, kako to počnemo. Še bolj pomembno pa je, da velja tudi narobe. Socialne mreže vplivajo na staranje – kar pomeni, da ne moremo razumeti socialnih vidikov staranja, če ne poznamo obsega socialnih vezi, njihovih potencialov, kvalitet in učinkov (Dragoš 2000: 293).

Morgan in Kunkel (1998 v Milošević Arnold 2000: 253-254) zapišeta, »da se socialne mreže starih ljudi razlikujejo od tistih, ki jih imajo mlajši. Na splošno so te mreže ožje. To verjetno izvira iz specifičnih potreb starih ljudi. Socialne mreže vplivajo na uspešno staranje, saj zagotavljajo več podpore in tako pomagajo starim ljudem nadomestiti izgube, s katerimi se z leti soočajo. Ljudje, ki to mrežo sestavljajo, lahko po drugi strani tudi ovirajo uspešno prilagoditev na staranje«. Dragoš (2000: 304) še doda, da je »učinek mrežnih interakcij odvisen od različnih okoliščin, med katerimi so bistvene zlasti tri: dohodek oz. materialno stanje, fizična kondicija starega človeka in njegov spol«.

Verjetno je, da materialno slabše preskrbljeni bolj potrebujejo storitve socialnih mrež in so bolj prizadeti, če ostanejo brez njih, kot pa to velja za premožnejše. Pomanjkljiva vključenost v socialne mreže se torej lažje kompenzira z denarjem, ker si z njim olajšamo dostopnost storitev na tržni osnovi, čeprav tega ne gre posploševati. Nekateri opozarjajo, da je višina dohodka ključnega pomena predvsem takrat, ko gre za odločitve starejših, ki so zaradi odvisnosti od vsakodnevne pomoči postavljeni pred dilemo: ali še naprej ostati v lastnem gospodinjstvu ali pa se preseliti k otrokom, sorodnikom oz. v institucionalno oskrbo (ibid.).

Star človek, ki biva v domu, potrebuje socialno mrežo ljudi, iz katere črpa socialno oporo tako, da se z njimi poveže in ohranja stike. Najpomembnejši med njimi so ožji svojci stanovalcev (otroci, partnerji, vnuki). Naslednji pomembni člen socialne mreže starega človeka je osebje doma. Čeprav stanovalci z osebjem niso v zelo intimnem in poglobljenem odnosu kot so s sorodniki, jih star človek potrebuje, da se po potrebi zateče k njim po pomoč (Mali 2008: 75-76).

Vzorec družinske povezanosti je odvisen od življenjskega stila v življenju. Tisti, ki so razvili vzorec družinske povezanosti in medsebojne pomoči, ga ohranijo tudi v starosti. Tisti posamezniki, ki so pa življenje preživel bolj neodvisno in samostojno, pa želijo ohraniti ta način življenja tudi v starosti in v trenutku, ko potrebujejo pomoč, prej posežejo po formalni obliki pomoči, kot pa da bi se obrnili na družinske člane. Pri oblikovanju socialne mreže starega človeka je nujno potrebno upoštevati življenjski stil, na katerega je navajen (Hojnik Zupanc 1999: 143).

Pripadnost socialnim omrežjem, v katerih potekata komunikacija in medsebojna opora, omogoča ljudem občutek, da so sprejeti in cenjeni. To ima močan pozitiven učinek na zdravje. Socialna opora je pomembna tudi na družbeni ravni. V družbah z visoko stopnjo socialne izolacije in izključenosti je prisotna visoka stopnja prezgodnje smrti. Ljudje, ki dobivajo manj opore od drugih, so bolj verjetno depresivni, imajo večja tveganja za zaplete in več težav zaradi kroničnih bolezni (Mandič, Hlebec 2005, v Pahor, Domajnko, Hlebec 2009: 222).

Neformalne mreže so varne zaradi osebnega odnosa in moralne obveznosti, prostorske bližine in domačnosti odnosov med člani mreže. Sociabilnost je na visoki ravni zaradi solidarnega odnosa med člani mreže, podobnih vzorcev komuniciranja in osebnih odnosov. Neformalna mreža je ponavadi ekonomična, ker je hitro dosegljiva, moralne vrednote so med člani mreže pred gmotnimi dobrinami. Na drugi strani pa imajo neformalne mreže lahko tudi nizek prag varnosti, ker temeljijo na nekaj ključnih osebah in so zaradi tega ranljive in nestalne. Poznavanje negativnih lastnosti članov mreže lahko zmanjša solidarni odnos in sociabilnost mreže (Hojnik Zupanc 1999: 134).

Nedvomno predstavljajo svojci stanovalcev domov potencial, ki bi ga bilo smiselno izkoristiti še kako drugače kot tako, da jih dom enkrat letno povabi na srečanje s svojci. Kontinuirano in odprto sodelovanje med delavci in doma in svojci bi omogočilo njihov trajen dialog v dobro stanovalcev in tudi delavcev. To bi stanovalcem zmanjšalo občutek ogroženosti in socialne izolacije. Čutili bi, da so še vedno pomembni in so povezani z dogajanjem v domu in izven njega (Milošević Arnold 2003: 22-23).

Socialni delavec v domu za stare ljudi je predvsem povezovalac med stanovalcem in okoljem, iz katerega je ta prišel (in v katerega se bo morda spet vrnil). To pa pomeni, da mora domski socialni delavec vse svoje delo zasnovati v tem smislu. Da bi dotedanje socialne mreže stanovalca ostale aktivne tudi po sprejemu v dom, jih mora socialni delavec že pred tem dobro spoznati in poskušati vzpostaviti stik s čim več ljudmi iz stanovalčevega življenjskega okolja (partner, otroci, vnuki, sorojenci, prijatelji, sosedge, člani društev in organizacij). Na vzdrževanju in negovanju teh stikov mora socialni delavec delati ves čas bivanja stanovalca v domu (op. cit.: 22).

Za stare ljudi v lastnem domu so pomembni tudi sosedge oziroma soseska, med katerimi se človek počuti sprejeto, domače in varno, prav tako pa jim sosedge predstavljajo prisotnost pomoči. »Skupnost se pogosto povezuje s pozitivnimi odnosi med njenimi člani, občutki zaupanja, pripadnosti in pomoči« (Filipovič Hrast 2009: 170).

Sosedge so torej potencialno pomemben vir socialne opore in tisti akterji, ki lahko skrbijo za starejše znotraj skupnosti. Pomembnejši so za posameznike, ki ostanejo samostojni, to pomeni, da ne živijo v domu in tudi ne živijo s katerim od družinskih članov. Zanje se uporablja izraz »starejši, živeči v skupnosti«; gre torej za posameznike, ki samostojno živijo v neki lokalni skupnosti (op. cit.: 171).

Analiza omrežij kaže, da so sosedge majhen del omrežja socialne opore. Najpogosteje so sosedge člani diskusijskega omrežja (pogovori o pomembnih stvareh), pa tudi v primeru bolezni, redkeje pa nudijo finančno oporo. S tem se potrjujejo predpostavke o naravi skrbi skupnosti oz. sosedov za starejše. Sosedge so pogosteje člani omrežij socialne opore starejših, kot pa to velja za splošno populacijo (op. cit.: 175).

1.7. Prosti čas in osamljenost v starosti

Prosti čas lahko definiramo negativno, se pravi, kot čas oziroma dejavnosti, ki niso povezane s svetom dela, ki niso produktivne v ozkem pomenu besede, niso namenjene izdelku, ki bi ga bodisi prodali bodisi uporabili. Sem sodi tudi delo v senci, ki obsega gospodinjsko delo, opravke in vse druge instrumentalne dejavnosti. Pozitivno bi prosti čas definirali kot

dejavnosti, ki jih sami izberemo in imajo pomen za nas same po sebi. Prosti čas po eni strani definirajo dejavnosti, po drugi strani pa časovni in socialni okvir dejavnosti (Flaker et al. 2008: 216).

Posamezne dejavnosti, ki po upokojitvi zajamejo več časa kot pred njo, so naslednje: gledanje televizije, več časa za dnevne obroke, branje, obiskovanje prijateljev in sorodnikov, pomoč družini in prijateljem, nakupovanje, popravila v stanovanju in sprehodi, izleti, igre z vnuki, obiski knjižnice, varovanje domačih živali (Hojnik Zupanc 1999: 87).

Stanovalci preživljajo svoj prosti čas v okviru zaposlitvenih dejavnosti, ki se jih udeležujejo glede na svoje počutje in zdravstveno stanje. Za gibljive in samostojne stanovalce je na voljo več dejavnosti, za ležeče zelo malo. Problematičnost preživljanja časa se pojavlja zlasti pri slednjih in pri tistih, ki ne znajo ali ne morejo najti smisla življenja v novem okolju (Mali 2006: 25).

»Sprehodi so najpreprostejša in najcenejša oblika rekreacije. Tisti, ki imajo dovolj fizične moči, se radi sprehajajo, pri tem jim pomagajo domači ali oskrbovalci. Nekateri pa se vključujejo tudi v organizirane oblike telesne rekreacije« (Flaker et al. 2008: 218). Požarnik (1981: 133) pa opiše, da je »merilo neke dejavnosti v prostem času stopnja zadovoljstva, ki jo ta daje staremu človeku. Take pa so vse dejavnosti, ki so smiselne, koristne in odraz interesov in potreb starih ljudi«.

Podaljšana pričakovana življenjska doba starejših in skrajšanje delovnega časa sta pripomogla k umeščanju prostega časa in pomembno mesto v življenju vseh generacij. Z novo filozofijo staranja se spreminja tudi pojmovanje prostega časa in tradicionalno stališče, da je le-ta rezerviran za mlade. Danes lahko prostemu času pripišemo celo večjo pomembnost prav v poznejših obdobjih človekovega razvoja in življenja, pomembno pa je zavedanje, da prosti čas kot svobodna izbira posameznika močno vpliva na človekovo osebnost. Prosti čas je področje, kjer posameznik uresničuje svoje osebne potenciale in prav kakovostno preživljanje prostega časa zmanjšuje občutek nezadovoljstva, depresij in spodbuja potrebo po iskanju ustreznih oblik življenja (Kristančič 2005: 169-170).

Tisto, o čemer mladi ljudje samo sanjarijo, to je »imeti cel dan samo zase«, je v starosti potemtakem povsem običajno. Na žalost to dejstvo le redko prinaša tisto zadovoljstvo, ki ga zaposleni ljudje pričakujejo od prostega časa. namesto, da bi bil prosti čas vir brezskrbnosti, zabave in uresničevanje interesov in želja, katerim se med zaposlenostjo in sredi domačih skrbi ob negi in vzgoji niso mogli posvetiti, je prosti čas v starosti pogosto izvor dolgočasje, nemira, obupa in osamljenosti (Požarnik 1981: 125-126).

Vzroki za tako negativen učinek prostega časa v starosti so različni, vendar največkrat omenjajo tri:

- Prosti čas v starosti je pravzaprav posledica prisile, ker se starejši največkrat zanj ne odločajo sami, saj se morajo ob določeni starosti upokojiti in tako zapustiti poklicno delo.
- Ker se prosti in delovni čas ne izmenjujeta več kakor pri človeku, ki še dela v poklicu, izgubi prosti čas psihološko privlačnost. Velik mik prostega časa je namreč prav v nasprotju: prosti čas – delovni čas.
- Zaradi enostranskega poklicnega dela in časa, ki mu ga ljudje posvečajo, večinoma ne razvijejo interesov, spretnosti ali osebnostnih potez, s katerimi bi lahko izpolnili obilje prostega časa v starosti. Posledica tega je, da je za mnoge v starosti prosti čas nekam prazen in se le dolgočasijo (op. cit.: 126).

V prostem času se stari ljudje predvsem v domovih za stare srečujejo tudi z osamljenostjo in osamo. »Biti star« ima danes pogosto sramotilen, ponižujoč pomen in lahko zato pušča hude posledice na čustvenem področju. Zelo pogosti sta zato pri starih ljudeh osamljenost in osama. Osamljenost je ena od najbolj tipičnih človeških lastnosti, ne (le) zato, ker očitno kaže na odsotnost medčloveških vezi, ampak ker nas opozarja, da je človek socialno bitje (Wood v Mali 2002: 318). Zato bi lahko opredelili osamljenost kot osnovno človeško čustvo. Vendar pa takega pogleda v literaturi ne bomo zlahka našli. Razlog je v tem, da družba osamljenost »naravno povezuje« s staranjem. Osamljenost je pač del starosti in je značilna za vsakega starostnika (Mali 2002: 318-319).

»Uporabniki ne izgubijo prijateljev le zato, ker ostarijo in se jim zmanjša krog gibanja in komuniciranja, temveč tudi zaradi tega, ker jim prijatelji umrejo (so stari)« (Flaker et al. 2008:

282). Podobno zapiše tudi Požarnik (1981: 135) in sicer, da se »socialna osama z leti življenja večja. Vzroki zanjo so smrt zakonskega tovariša in sorodnikov, bolezni, betežnost, odselitev otrok in drugo«.

»Osamljenost v starejših letih razlagata dve teoriji: po prvi jih družba izolira, diskriminira, izključuje in poriva v 'kotičke', po drugi strani se sami umikajo iz družbenega življenja, ki jih odklanja ali se tako spremeni, da ne najdejo v njem več svojega kotička« (Pečjak 2007: 77). Avtor še doda, da so »starejši ljudje dostikrat – posebno v srednji in pozni starosti – izločeni iz skupin. Zato je osamljenost eno od njihovih prevladujočih razpoloženj. Izločuje jih njihov življenjski položaj: odselitev otrok, ki si osnujejo svojo družino, upokojitev, ki jih izloči iz delovne enote, zato upade tudi zanimanje za stroko in druge interese« (op. cit.: 76).

Človek je biološko in psihološko bitje, a tudi socialno, zato težko živi sam. Občutek osamljenosti je zato v starosti povezan z izgubo bližnjih oseb in redkejšimi socialnimi stiki. Službe ni več, drugih socialnih obveznosti je malo. Vendar je treba ob vsem tem poudariti, da osamljenost ni vselej odvisna od pomanjkanja neposrednih stikov z ljudmi. Človek se lahko počuti osamljenega v družbi in se ne čuti osamljenega, če je sam. Neredko naletimo v družbi na posameznike, ki se, obdani s prijatelji in znanci, počutijo grozovito osamele. In pogosto srečamo prav v domovih za stare ljudi starostnike, ki se ne družijo z drugimi starostniki v domu, pa zato niso prav nič osamljeni. Zato je treba osamljenost razumeti tudi kot subjektiven fenomen (Mali 2002: 319).

Osamljenost je v starosti ena od najhujših tegob. Osamljeni stari ljudje začnejo doživljati tudi vso svojo bogato življenjsko preteklost kot nekaj praznega in nevrednega. Pogosto jih slišimo reči: »Saj se ni nič splačalo!« Duševno se zaprejo sami vase, gledajo predse v tla ali srepo v daljavo in začnejo duševno čedalje bolj životariti (Ramovš 2003: 104).

Posameznik ne živi sam v svojem ožjem okolju, temveč v družbi, ki ga oblikuje od rojstva do pozne starosti. Nekateri psihologi menijo, da ima človek čredni nagon oz. nagon po družabnosti, a drugi, da je njegova družabnost posledica življenja v družbi. Rad je v družbi drugih ljudi in težko prenaša samoto (Pečjak 2007: 76).

Po preselitvi iz znanega okolja se star človek počuti osamljenega in malodušnega, zato mu pade odpornost in oboleva – škodljiv stres ob preselitvi je povzročil psihosomatsko obolenje. Isto zakonitost pa kažejo tudi podatki v obrnjeni smeri: ko se stanovalci v domu za stare vključijo v medgeneracijske skupine za kakovostno starost, niso več osamljeni in občutno upade njihova poraba zdravil in obolevnost (Ramovš 2003: 104).

»Omeniti moramo, da je občutek osamljenosti močno odvisen tudi od tega, kaj pričakujemo od stikov, od tega, kaj kdo misli, da je 'prav in normalno'. Starejši človek, ki pričakuje, da ga otroci obiščejo enkrat dnevno, se bo počutil osamljenega, če obiskov nekaj dni ni« (Požarnik 1981: 136-137). Avtor še opozarja, da »osama v domovih raste s časom bivanja v domovih oziroma s starostjo. Na eni strani z leti znanci postopoma umirajo, po drugi strani pa se z leti, preživetimi v domu, tudi vedno bolj rahlja vez z otroki in sorodniki« (op. cit.: 149).

»Povezovanje osamljenosti s starostjo je postalo priljubljeno pred desetletji. Danes vemo, da se osamljenost in osama pojavljata v vseh življenjskih obdobjih. Stereotipi in vplivi medijev narekujejo 'zdravi človeški pameti', da je osamljenost del starosti« (Wood v Mali 2002: 319).

Bolj osamljeni so tudi tisti stari ljudje, ki so slabše poučeni o odnosih med ljudmi, o problemih v starosti, o tem, kako lahko razne težave premagamo in podobno. In končno so seveda bolj osamljeni ljudje, ki imajo malo interesov in malo znancev ali pa niso razvili navad, s katerimi bi se v starosti rešili takih občutkov (Požarnik 1981: 137).

1.8. Socialno delo s starimi ljudmi

Mali (2008: 64-65) povzame Koskinenovo opredelitev specifičnosti socialnega dela s starimi ljudmi, »ki izhaja iz sodobnega razumevanja fenomena staranja kot kombinacije bioloških, psiholoških in družbenih procesov; ti prinašajo tudi določene življenjske spremembe, zaradi katerih potrebujejo stari ljudje specifično pomoč. Socialni delavci potrebujejo za delo s starimi ljudmi znanja o procesu staranja, socialni politiki do starih ljudi, o različnih praktičnih pristopih in metodah. Potrebujejo tudi različne strokovne spretnosti, denimo sposobnost komuniciranja, sposobnost presojanja, sposobnost sodelovanja v multidisciplinarnih timih, povezovanja različnih generacij. Pri oceni situacije, v kateri se je znašel star človek, potrebuje

socialni delavec veliko specifičnega znanja, ki se razlikuje od drugih področij socialnega dela. Ocenjuje psihične, emocionalne, kognitivne in socialne zmožnosti starega človeka, preverja možnosti samooskrbe, išče različne vire moči tako v starem človeku kot v njegovem okolju in možne ovire v suportivnem okolju. V tem je socialno delo s starimi ljudmi drugačno od socialnega dela z ljudmi, ki sodijo v druge starostne skupine. Stari ljudje postavljajo zahteve po drugačnih vrednotah, znanju in praktični usposobljenosti socialnih delavcev. Po drugi strani pa lahko socialni delavci zaradi močne družbene konstrukcije starosti in prevladujočih predsodkov do staranja in starih ljudi ravnaajo v nasprotju z etičnimi normami stroke, kar postavlja pred socialno delo etične dileme, vprašanja in probleme«.

Prav zaradi stresov in izgub, ki jih starost prinaša in težav nekaterih posameznikov pri prilagajanju nanje, ti ljudje pogosto potrebujejo strokovno pomoč socialnih delavcev. Oblike te pomoči pa morajo biti fleksibilne, prilagojene tako specifičnim potrebam starih ljudi kot skupine in tudi individualnim potrebam konkretnega starega človeka. To pa pomeni, da mora biti socialno delo s starimi ljudmi specializirano področje strokovnega dela, ki zahteva poglobljena specifična znanja, primeren osebni odnos in senzibilnost za probleme starih ljudi, kakor tudi dosledno upoštevanje etičnih norm pri delu (Milošević Arnold 2003: 4).

Pri svojem delu se socialni delavci srečajo z reševanjem težav in problemov starih ljudi, pri tem pa naletijo na različne situacije, kot na »ranljivost starih ljudi, demenco, zelo stare ljudi, osamljenost, družine v stiski, medgeneracijske odnose, različno narodnost starih ljudi, stare osebe s posebnimi potrebami, slepe stare ljudi, alkoholizem pri starih ljudeh, stare ljudi, ki živijo sami, stres v starosti, samomorilnost med starimi ljudmi, nasilje, različno spolno usmerjenost, posledice holokavsta in drugo problematiko« (Mali 2008: 65).

Socialni delavec pomaga staremu človeku in njegovi družini pridobiti pomoč različnih služb, ki obstajajo v danem okolju. Socialni delavec je pri tem v vlogi koordinatorja storitev (case manager). Na podlagi poznavanj potreb starih ljudi socialni delavec pripeva k razvijanju različnih služb in storitev in k njihovem medsebojnemu povezovanju (ibid.).

Socialni delavci imajo torej, ne glede na področje prakse kjer delajo, ključno vlogo pri tem, da ljudem omogočijo dostop do različnih oblik pomoči, storitev in dajatev, ki jih ti potrebujejo.

Vsak socialni delavec mora torej dobro poznati ne le svoje ožje področje dela, temveč tudi bistvene značilnosti drugih področij. Poznavanje obstoječih možnosti za zagotovitev raznovrstnih oblik pomoči in posameznih storitev je še posebej pomembno pri delu s starimi ljudmi, ki so ranljiva družbena skupina in so njihove potrebe pogosto bistveno povečane. Pri tem je najpomembneje, da socialni delavec ne spregleda vseh obstoječih neformalnih podpornih mrež (tudi potencialnih) in te dejavno vključi v načrt pomoči starostniku (Milošević Arnold 2003: 16).

Pri delu s starimi ljudmi socialni delavci delujejo po načelih gerontološkega socialnega dela (Burack-Weiss, Coyle Brennan 1991, v Milošević Arnold 2003: 9-10):

- Mobilizacija moči in sposobnosti starih ljudi

Z ustrezno strokovno pomočjo, ki vsebuje podporo in motivacijo, je mogoče človeku pomagati, da se prebudijo njegove sposobnosti za premagovanje težav, ki jih je imel v mlajših življenjskih obdobjih.

- Maksimalno funkcioniranje

Socialni delavci morajo starim ljudem pomagati, da si bodo ponovno pridobili sposobnosti, ki so jih izgubili in, da jih bodo kar najbolj uporabljali v vsakdanjem življenju. Pri tem se naj človek opira na lastne moči.

- Zagotoviti okolje, ki človeka ne bo omejevalo

Pri morebitnem premeščanju iz funkcionalno neprimernega življenjskega okolja v primernejše (denimo institucija), je potrebna postopnost, ob tem pa maksimalno upoštevanje želja posameznika. Poskrbeti je treba za odpravo vseh ovir v bivalnem okolju (fizičnih in drugih).

- Etičnost pri delu

Stare ljudi je potrebno obravnavati s spoštovanjem in ob vsakem koraku ohraniti njihovo dostojanstvo. Pomembno je, da ima star človek možnost sam sprejemati odločitve o svojem življenju. Ima vso pravico do potrebnih in stvarnih informacij, pravico do zaupnosti in podobno.

Pri delu s starimi ljudmi, zlasti še pri nameščanju v institucionalne oblike varstva so pogoste kršitve etičnih norm, strokovnjaki in svojci prevečkrat odločajo namesto starega človeka in v njegovem imenu.

- Upoštevanje kulturnih razlik

Odnos do sprejemanja pomoči, ravnanja v času bolezni, ob smrti, do življenja v instituciji in podobnih okoliščin se bistveno razlikuje od kulture do kulture. Te kulturne razlike moramo v socialnem delu spoznati, upoštevati in dosledno spoštovati.

- Sistemska perspektiva

Specifičnost socialnega dela je tudi v tem, da poudarja pomen interakcij med posameznikom in okoljem, v katerem živi. Za starega človeka so pomembni sistemi, ki sestavljajo njegovo osebnost: psihični, fiziološki, socialni, v njegovem okolju pa so zanj pomembni sistemi: družina, prijatelji, sosede. Pomembna je sposobnost za ohranjanje skladnosti teh sistemov in za povezovanje posameznika s pomembnimi sistemi v njegovem okolju.

- Postavljanje ustreznih ciljev

Cilji, ki jih pri sodelovanju postavi uporabnik in socialni delavec, se morajo ujemati s konkretnimi okoliščinami. Izhajati morajo iz dejanskega stanja in hkrati motivirati uporabnika za optimalno aktivnost pri doseganju zastavljenih ciljev (Burack-Weiss, Coyle Brennan 1991, v Milošević Arnold 2003: 9-10).

Socialni delavci morajo osvojiti tudi spretnosti za delo s starimi ljudmi:

- razumevanje razvojnih faz staranja: na podlagi tega razumevanja socialni delavci oblikujejo temu primerna pričakovanja do starih ljudi.
- upoštevanje življenjskih izkušenj in vlog: tako izkušnje kot tudi vloge starih ljudi lahko socialni delavci mobilizirajo za prilagajanje na spremembe, ki so povezane s staranjem.
- razumevanje doživljanja starosti pri starem človeku: omogoči vpogled v posameznikovo doživljanje in sprejemanje starosti, tudi v morebitna nasprotja med izkušnjami in pričakovanji.

- ugotavljanje funkcionalnih sposobnosti: je bistvenega pomena za organiziranje ustrezne pomoči. Socialni delavci ne morejo in ne smejo sklepati, da so različne bolezni, ki spremljajo starost razlog, da stari ljudje niso sposobni samostojno opravljati vsakodnevnih opravil. Po drugi strani pa socialni delavci ne smejo biti preveč zaščitniški in ne smejo organizirati popolne pomoči, saj s tem oropajo stare ljudi samostojnosti in neodvisnosti.
- prepoznavanje potreb na področju duševnega zdravja in znakov depresije: je pomembno za zagotovitev ustrezne obravnave in storitev pomoči.
- poznavanje dinamike družinskega sistema: preden socialni delavec pripravi ustrezen načrt pomoči za starega človeka, ga mora videti v kontekstu njegovega neformalnega podpornega sistema. Pri tem mora biti pozoren na spremembe v vlogi starega družinskega člana, prav tako mora opozarjati družino na vloge, ki jih je imel star človek v družini v preteklosti.
- sposobnost govora v jeziku starega človeka: ta jezik, ki ga uporablja socialni delavec, je prilagojen uporabnikom, torej starim ljudem in je osnovno orodje za ustvarjanje dialoga s starimi ljudmi in delovnega odnosa.
- trdno prepričanje o neodvisnosti starih ljudi: pod vpliv stereotipov o odvisnosti in nesamostojnosti starih ljudi lahko zapadejo tudi socialni delavci. Da bi se temu izognili, se morajo zavedati teh stereotipov in biti trdno prepričani, da so stari ljudje neodvisni.
- problem smrti in umiranja: tabu temo o smrti in umiranju povezujemo s staranjem in starimi ljudmi, kar za njih predstavlja obremenitev. Pogostejša izgube prijateljev, znancev, družinskih članov vpliva na oženje socialnih mrež starih ljudi. Socialni delavci morajo biti na to pozorni in nanje ustrezno strokovno reagirati.
- spoštovanje religije in duhovnosti: socialni delavci morajo prepoznati in vključiti vlogo pomoči, ki jo lahko star človek in svojci črpajo iz religije.
- prepričanje o krepitvi moči: omogoči nov pogled na vlogo starih ljudi v družbi. Tako so tudi stari ljudje lahko prostovoljci, pomagajo drugim in zagovarjajo svoje pravice (povzeto po Milošević Arnold 1999: 17).

Socialni delavci v domovih za stare so pomemben člen v življenju starega človeka, ki se preseli vanj. Njihove naloge so številne in nujno potrebne, da lahko star človek zaživi

kakovostno življenje v instituciji. Pri svojem delu se srečujejo z različnimi situacijami uporabnikov, njihovimi potrebami in željami. Upoštevati morajo številna načela in osvojiti spretnosti, ki jih morajo uporabljati pri delu s starimi ljudmi. Velikokrat se znajdejo v vlogi koordinatorja storitev, saj pomagajo staremu človeku in svojcem pridobiti pomoč različnih služb, ki se nahajajo v določenem okolju.

1.9. Socialno delo v domovih za stare

V praksi je zastopanost socialnih delavcev (glede na druge strokovnjake) dokaj skromna, saj je lahko na 195 stanovalcev zaposlen le en socialni delavec. Po drugi strani pa strokovna vloga socialnih delavcev v domovih ni najbolj zastavljena, saj ne upošteva znanja, ki ga imajo za neposredno delo z ljudmi, socialni delavci pa so tudi preveč obremenjeni z administrativnimi postopki in sprejemnimi procedurami (Mali 2008: 82).

Milošević Arnold (2003: 31) je zapisala vloge socialnih delavcev v domovih za stare, kjer je socialni delavec strokovnjak, ki:

- pomaga ljudem pri reševanju njihovih problemov
- dela s sistemi, da bi ljudem zagotovili potrebne vire in storitve in
- povezuje ljudi z ustreznimi sistemi in tako podpira njihovo funkcioniranje.

Še posebej pri delu s starimi ljudmi je pomembno, da socialna delavka pozna vse možne vire pomoči in storitve, ki so jim na razpolago. Potrebe ljudi iz skupine starih, ki so že prekoračili 85 let pa so pogosto še bolj izrazite. Pri tem je pomembno, da socialna delavka pri svojem delu vključuje vse možne neformalne in formalne vire pomoči in podpore, in oboje poskuša povezati v učinkovit sistem pomoči konkretnemu staremu človeku glede na njegove specifične potrebe (op. cit.: 32).

Poslanstvo socialne delavke/delavca v vsakem domu za stare ljudi je nedvomno zelo pomembno. Bistvo vloge socialne delavke je skrb za vse tisto, kar lahko v najžlahtnejšem pomenu razumemo kot »socialno«. Gre po eni strani za zagotavljanje vsega, kar stanovalec kot posameznik potrebuje za kvalitetno življenje v domu. Socialna delavka aktivno spremlja

življenje stanovalca že od takrat, ko prejme njegovo vlogo za sprejem v dom, ves čas njegovega bivanja in tudi njegov odhod (ibid.).

Kvalitetnega življenja posameznika pa si nikakor ne moremo predstavljati brez pristnih odnosov z drugimi ljudmi. V domskih razmerah so to nedvomno delavci in sostanovalci. Seveda je vprašanje v kolikšni meri lahko socialna delavka/delavec, ob pretežni usmeritvi na počutje posameznikov, skrbi tudi za splošno klimo in dobre odnose med vsemi tistimi, ki se v domu dnevno srečujejo (ibid.).

Socialni delavec v domu prihaja v stik s stanovalci doma v različnih časovnih intervalih, saj ima star človek opraviti z institucionalnim življenjem v različnih časovnih obdobjih. Socialni delavec je prisoten tako rekoč od prvega stika posameznika z institucijo do sklepne, poslovilne faze, ko se stanovalčev odnos z institucijo pretrga. Med prvo in zadnjo fazo je faza bivanja stanovalca v domu, ki je od posameznika do posameznika različno dolga, intenzivna, kompleksna in zahtevna. V vsaki fazi so naloge socialnega delavca drugačne in specifične, vse pa so medsebojno prepletene in povezane (Mali 2008: 83).

Naloge in vloge socialnega delavca v domu so glede na fazo, v kateri pride star človek v stik z institucijo, tele:

- naloge socialnega delavca pred prihodom stanovalca v dom,
- naloge socialnega delavca v času bivanja stanovalca v domu,
- naloge socialnega delavca ob odhodu stanovalca iz doma,
- naloge socialnega delavca za zagotavljanje dobre klime v domu,
- naloge socialnega delavca kot spremljevalca institucionalnega življenja stanovalcev (op. cit.: 83-84).

Naloge socialnega delavca pred prihodom stanovalca v dom:

- sodelovanje z bodočim stanovalcem: Pomembno je vzpostavljati stika z bodočim stanovalcem in njegovimi svojci, saj je prav prvi stik temelj poznejšega delovnega odnosa. Po Milošević Arnold (2003: 33) bi moralo zato postati pravilo, da domski socialni delavci pred sprejemom obiščejo starega človeka na domu in na ta način vzpostavijo z njim dober osebni odnos. Osebni odnos lahko socialni delavec vzpostavi

tudi, ko star človek začasno biva v bolnišnici, pri sorodnikih ali znancih. Obisk na domu socialnemu delavcu omogoči boljši vpogled v življenjske razmere bodočega stanovalca. V tej fazi lahko socialni delavec naveže stike s svojci, prijatelji, znanci starega človeka in skupaj z njimi išče rešitve, ki bi staremu človeku bolj ustrezale kot odhod v institucijo.

- sodelovanje z drugimi strokovnjaki: Socialni delavec ima ključno vlogo v odnosu do drugih strokovnjakov, ki sodelujejo v procesu sprejemanja uporabnikov v dom, saj ima največ informacij, podatkov o prosilcih, o njihovih življenjskih razmerah. Sodeluje pa tudi z različnimi strokovnjaki, ki so zaposleni v drugih institucijah in prihajajo v stik z bodočim stanovalcem.
- sodelovanje s svojci: Socialni delavec ugotavlja razloge za odločitev kandidata za odhod v dom, zlasti pa, ali je odločitev resnično njegova in osebna. To je pomembno zato, ker velikokrat svojci vidijo edino rešitev iz stiske v tem, da star človek odide v dom, torej stremijo za lastnimi interesi, ne pa za interesi starega človeka.
- informiranje: Socialni delavec že pred prihodom v dom bodočega uporabnika ustanove seznanja s čim več informacijami (način življenja v domu, hišni red, dejavnosti v domu, delavci, način plačevanja), ki jih ta potrebuje ob prihodu v dom za čim boljšo prilagoditev na novo življenjsko okolje (povzeto po Mali 2008: 84-85).

Naloge socialnega delavca v času bivanja stanovalca v domu:

- podpora stanovalcu v procesu prilagajanja na življenje v domu (pomoč pri vzpostavljanju nove socialne mreže znotraj doma in ohranjanje starih v domačem okolju),
- podpora svojcem in njihovo angažiranje za sodelovanje pri dejavnostih doma (oblike izobraževanja, delavnice, skupine za samopomoč pri premagovanju občutkov krivde,...),
- posredovanje v konfliktnih situacijah med stanovalci in med stanovalci in delavci,
- razvijanje prostovoljnega dela,
- sodelovanje pri organizaciji različnih interesnih dejavnosti in prireditev (denimo praznovanje rojstnih dni stanovalcev) (op. cit.: 86-87).

Naloge socialnega delavca ob odhodu stanovalca iz doma:

- priprava odpusta stanovalca v domače okolje, v drugo institucijo, v novo okolje; stanovalec se lahko vrne v okolje, ki ga je zapustil pred prihodom v dom, lahko odide v drug dom ali si uredi življenje v novem okolju, socialni delavec pa stanovalcu uredi vse potrebne formalnosti za zaključitev odnosa z institucijo;
- obravnava predloga za premestitev stanovalca v drugo institucijo; glede na poznavanje stanovalca in okoliščin, ki so privedle do predloga za odpust, se lahko socialni delavec odloči, da prevzame vlogo stanovalčevega zagovornika in predlaga preložitve sklepa, v tem času pa ima tudi vlogo svetovalca, ki poskuša pomagati stanovalcu, da bi bolje sprejemal institucionalne norme;
- urejanje prenehanja bivanja stanovalca zaradi smrti (obveščanje svojcev o smrti stanovalca, informiranje svojcev o zadevah povezanih s smrtjo stanovalca, organizacija slovesa od pokojnika) (op. cit.: 87).

Naloge socialnega delavca za zagotavljanje dobre klime v domu

Socialni delavci in delavke v naših domovih za stare ljudi so dokaj učinkoviti pri zagotavljanju pomoči stanovalcem in njihovim svojcem. Prav tako uspešno opravljajo svojo vlogo pri povezovanju stanovalcev z vsemi tistimi sistemi in posamezniki, ki jim zagotavljajo vire pomoči in podpore. Vendar bi bilo potrebno okrepiti njihovo vlogo pri delu s tistima dvema sistemoma (»svetovi«), ki se v domu prepletata ob skrbi za stanovalce: to so delavci in svojci in pri povezovanju vseh treh sistemov, vključno s svojci (Milošević Arnold 2003: 36).

Nujna je torej bolj načrtna usmeritev socialne delavke v povezovanje vseh treh obstoječih podsistemov (svetov), ki se v domu srečujejo. Pri tem gre za odpiranje možnosti za neposreden dialog tako med navedenimi svetovi, kakor tudi posamezniki v njem. Pri tem je pomembno, da se ustvarijo pogoji za takšen dialog, ki bo vsakomur omogočal izraziti svoja pričakovanja, želje, potrebe in morebitno nezadovoljstvo, varen za vsakogar ne glede na vrsto sporočila, kjer se torej ne bo treba bati negativnih posledic (ibid.).

Naloge socialnega delavca kot spremljevalca institucionalnega življenja stanovalcev

Naloge socialnega dela v domu kažejo več značilnosti. Prva značilnost je pomembnost in odgovornost teh nalog. Socialni delavec popelje stanovalca v novo življenjsko okolje in nov

način življenja. To napravi skupaj z uporabnikom in na njemu primeren način, saj te naloge drugače ni mogoče opraviti. Ne gre za izbiro, kako naj socialni delavec to nalogo opravi, temveč za udejanjanje temeljnega poslanstva socialnega dela, ki se nanaša na skupno ustvarjanje rešitev, ne glede na institucionalno okolje, v katero je socialno delo umeščeno. Prav umeščenost socialnega dela v institucijo, v dom za stare, pokaže drugo značilnost – neskladnost vloge socialnega dela z zahtevami in cilji institucije. Institucija, kakršna je dom za stare, že v osnovi ni naklonjena posamezniku, saj je njen cilj skrbeti za množico starih ljudi. V takih razmerah ni prostora za posameznikove individualne potrebe, želje in interese. Prav te pa odkriva socialni delavec, ker je usmerjen v posameznika in njegovo prilagajanje na institucionalni način življenja (Mali 2008: 88-89).

Vloga socialnega dela v domu je prepletena z različnimi področji, izstopa pa mediatorska vloga socialnega delavca, saj se socialni delavec giblje med stanovalci, osebjem doma in svojci. Socialni delavec v domu ustvarja in ohranja ravnovesje med potrebami stanovalcev in zahtevami ustanove. Skupna točka vseh področij, ki smo jih opisali, je v tem, da socialni delavec v domu izhaja iz potreb, želja in interesov stanovalcev, upošteva zahteve ustanove, zlasti osebja, mnenja svojcev in posreduje pri usklajevanju vseh udeleženi v življenju starega človeka v domu. Usklajevanje interesov, ki se prepletajo v domski skupnosti, temelji na znanju in veščinah socialnega dela. Močno pa na vlogo socialnega delavca vplivajo institucionalne značilnosti domov (op. cit.: 102-103).

2. OPREDELITEV PROBLEMA

S starimi ljudmi se srečujem že vse življenje. S starimi starši smo živeli v isti hiši, tako da smo se srečevali vsak dan. Poleg tega živim na podeželju, kjer je precej starih ljudi in jih na cesti redno srečujem. V času študija sem se s starimi ljudmi srečala že v prvem letniku, ko sem opravljala prakso v domu upokojencev v Ljubljani. Takrat se je začelo moje spoznavanje domov upokojencev in njihovega bivanja v njih, ki sem ga nadaljevala še v naslednjih letih študija. V času opravljanja prakse sem med druženjem s starimi ljudmi, s tistimi, ki še živijo v svojih domovih, in tistimi, ki bivajo v domovih za stare, spoznala, da slednji po prihodu v dom upokojencev postanejo bolj osamljeni, socialna mreža se jim zmanjša, niso več tako telesno aktivni kot pred prihodom v dom, začnejo se zapirati vase, imajo veliko več prostega časa ... Njihovo življenje se s prihodom v dom za stare bistveno spremeni, zato sem se odločila, da bom v diplomski nalogi raziskala, kaj točno in v kolikšni meri se je spremenilo s prehodom iz lastnega doma v dom za stare. Večji poudarek bom namenila na doživljanje starih ljudi, in sicer, kako so živeli prej in kako živijo sedaj. Beseda prej pomeni bivanje v lastnem domu, beseda sedaj pa bivanje v domu za stare. V raziskovanje bom vključila tudi pomoč socialne delavke ob prihodu starega človeka v dom, pri vzpostavljanju nove socialne mreže in zagotavljanju dobrega počutja starega človeka.

Za to temo sem se odločila, ker sem v času prakse spoznala, da star človek s prihodom v dom izgubi socialno mrežo oziroma se mu le-ta zmanjša, postane bolj osamljen, saj težko naveže nova prijateljstva. Prav tako se mu poveča količina prostega časa, saj ne more več opravljati aktivnosti, ki jih je počel pred prihodom v dom, še posebno, če mu to onemogoča zdravstveno stanje, lahko pa dom za posameznika ne nudi takšnih aktivnosti, ki bi si jih le-ta želel. Dom za stare po mojem mnenju v starem človeku vzbuja bolj negativne občutke kot pozitivne. Ali je to res ali ne, bom raziskala v diplomski nalogi. Če se izkaže, da stari ljudje dom za stare res doživljajo bolj negativno, bi domovi za stare lahko na podlagi teh rezultatov uvedli spremembe, in sicer takšne, ki bi staremu človeku olajšale prehod v dom za stare in življenje v njem.

Vprašanja, na katera bom odgovorila z raziskavo, so naslednja:

1. Kateri so razlogi za preselitev v dom za stare?

2. Katere spremembe so doletele starega človeka, ko se je preselil v dom za stare?
3. Kako je star človek preživel prosti čas pred prihodom v dom in kako ga sedaj?
4. Kakšno socialno mrežo je imel star človek pred prihodom v dom in kakšno ima sedaj?
Kakšno vlogo je imela pri vzpostavljanju socialne mreže socialna delavka?
5. Kako se je star človek počutil, ko se je preselil v dom za stare in kako se počuti sedaj, ko je v domu za stare? Kakšna je bila pri tem vloga socialne delavke?
6. S kakšnimi težavami se je moral spopasti star človek, ko se je preselil v dom za stare?
Kako mu je pri tem pomagala socialna delavka?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna in eksplorativna. Kot kvalitativno jo označuje to, da sem zbirala besedne opise, ki se nanašajo na raziskovani pojav. Gre za zbiranje izkustvenega gradiva v raziskovalnem procesu, za besedne opise in pripovedi. V tej raziskavi je gradivo obdelano in analizirano na besedni način, brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila. Raziskava je tudi eksplorativna ali poizvedovalna; njen namen je odkriti probleme in jih formulirati. Pri tem ni potrebno, »da bi zbirali le kvantitativne (številčne) podatke, ampak se lahko zadovoljimo s kvalitativnimi (zgolj besednimi) opisi. Značilnost te raziskave je tudi, da si ne prizadevamo proučiti celotne populacije ali reprezentativnega vzorca, ampak se često omejimo na manjše število primerov« (Mesec 2009: 80). Raziskava je eksplorativna, ker sem zbirala kvalitativne opise (pripovedi) starih ljudi, ki bivajo v domu za stare, in sicer o razlogih za prihod v dom za stare, o tem, kako je potekalo njihovo življenje pred prihodom v dom, kako so preživljali prosti čas, s čim so se ukvarjali, kakšno socialno mrežo so imeli, kako je z njihovim prostim časom in socialnimi mrežami zdaj, ko bivajo v domu, in kakšne spremembe so jih doletele ob preselitvi. Prav tako nisem raziskala celotne populacije, ampak sem se osredotočila le na 10 stanovalcev doma za stare.

3.2. Merski instrumenti in viri podatkov

Za merski instrument sem uporabila vprašalnik, kot obliko spraševanja pa delno standardizirani intervju. »Vprašalnik je pripomoček pri standardiziranem (ali polstandardiziranem) intervjuju oziroma anketi in vsebuje vrsto pisмено formuliranih vprašanj, ki so sistematično razvrščena v skladu z vsebinskimi in psihološkimi kriteriji« (Mesec 2009: 240). Da je intervju delno standardiziran, pa pomeni, da sem določila le teme in nekaj podvprašanj. Prav tako se nisem strogo držala vrstnega reda vprašanj, ampak sem ta postavljala smiselno glede na prejšnje odgovore intervjuvancev.

Teme, ki so me zanimale, so:

- razlogi za preselitev v dom za stare,

- prosti čas starega človeka pred prihodom in po prihodu v dom za stare,
- spremembe ob preselitvi,
- socialna mreža starega človeka pred prihodom v dom za stare in med bivanjem v domu,
- osamljenost starega človeka,
- počutje starega človeka ob preselitvi v dom za stare in med bivanjem v domu,
- pomoč, ki jo socialna delavka nudi staremu človeku ob prihodu v dom za stare, ob vzpostavljanju nove socialne mreže in zagotavljanju dobrega počutja,
- težave, s katerimi se je star človek moral spopasti ob preselitvi v dom za stare.

Vprašalnik je v prilogi št. 1.

3.3. Populacija in vzorec

Populacija je skupina enot množičnega pojava, ki ustreza določenim opredeljujočim pogojem. To so stvarni, krajevni in časovni pogoji. Populacijo v tej raziskavi sestavljajo vsi stari ljudje, ki so v mesecu juniju 2013 bivali v Domu upokojencev Vrhnika. Skupaj jih je bilo 214.

Vzorec je manjše število enot, ki jih na poseben način izberemo iz populacije. Vzorčila sem neslučajnostno, kar pomeni, da je imela vsaka enota populacije pri izboru enako možnost, da se uvrsti v vzorec. Vzorec je priročen. Izbrala sem 10 oseb, in sicer s pomočjo socialne delavke, ki me je napotila do čim bolj različnih stanovalcev, tako da sem lahko pridobila čim bolj raznolike podatke. Vzorec je sestavljalo 8 oseb ženskega spola in 2 osebi moškega spola. Štiri osebe so bile nastanjene v enoposteljnih sobah, 6 pa v dvoposteljnih sobah. Devet oseb je bilo vdov/-cev, 7 pa jih je imelo otroke. Njihove socialne mreže so bile majhne, sestavljali so jih otroci intervjuvancev in/ali določeni sostanovalci. Tri osebe so uporabljale invalidski voziček, preostali so se lahko gibal brez pomagal.

3.4. Zbiranje podatkov

Podatke sem zbirala v mesecu juniju v Domu upokojencev Vrhnika. Ta leži na zahodni strani Vrhnike, ob cesti, ki vodi v Star maln. Zgradili so ga v dveh fazah, in sicer za potrebe treh

takratnih sosednjih občin, Vrhnike, Logatca in Cerknice. Takrat je svoje zmogljivosti povečal s 120 na 217 postelj in nato na 225 postelj. Dom upokojencev Vrhnika je pomemben del Občine Vrhnika že več kot 35 let; 35. obletnico delovanja na sedanji lokaciji je praznoval 5. avgusta 2010, ko je minevalo tudi 75 let od začetkov organiziranega varstva za starejše v Občini Vrhnika (<http://www.du-vrhnika.si>).

Dom je obdan s skrbno vzdrževanim parkom, v katerem je nameščenih več klopi, in tako svojim stanovalcem nudi številne koticke za počitek in uživanje pod krošnjami dreves. Obiskovalcem je namenjenih 60 parkirnih prostorov – od tega dva za invalide in en prostor za interventna vozila. Dom lahko sprejme 242 stanovalcev. Na voljo so enoposteljne (53 stanovalcev) in dvoposteljne sobe (174 stanovalcev), 15 stanovalcev pa je nastanjenih v triposteljskih sobah.

Odkar dom deluje, njegovi zaposleni svoje poslanstvo opravljajo s srcem in veliko zagnanostjo. Skupaj s stanovalci in stanovalkami, njihovimi svojci, prostovoljkami in drugimi zunanjimi sodelavci se po svojih močeh trudijo za dobro sožitje in ustvarjanje pogojev za primerno bivalno okolje ter dobro nego in oskrbo. V domu se življenje živo prepleta z ožjim in širšim okoljem. Ves čas potekajo različne prireditve in razstave, nastopi pevskih zborov, obiski otrok iz vrtcev in šol, predavanja ob diapozitivih. Zaposleni skupaj s stanovalci in gosti proslavljajo in praznujejo državne in cerkvene praznike ter vsako leto pripravijo piknik za stanovalce in svojce. Na mesec se v povprečju odvijejo od 3 do 4 prireditve.

Veliko prostovoljk v svojem prostem času dodatno poskrbi za dobro počutje »svojih« oskrbovancev. Nekatere druge prostovoljke – upokojenke, polne življenja in zamisli – pa jim prihajajo pomagat na razne načine in prispevajo tisto najdragocenejše: del sebe in svojega časa. Vsi skupaj prispevajo k temu, da se dom razvija, raste, živi in dobro opravlja svoje poslanstvo (<http://www.du-vrhnika.si>).

Poslanstvo Doma upokojencev Vrhnika je, da vsem stanovalcem s kakovostno oskrbo in zdravstveno nego ter ambulantno zdravstveno obravnavo v samem domu lajša starostne in zdravstvene težave in jim zagotavlja mirno, varno ter prijetno starost. Ob tem jim s prijaznim spodbujanjem dobrih medsebojnih odnosov ter v sodelovanju s svojci in prostovoljci iz ožje

in širše lokalne skupnosti nudi čim več dejavnosti, ki zadovoljujejo njihove potrebe po sproščanju, dobrem počutju, samopotrjevanju ter veselem in čustveno izpolnjenem življenju. Poslanstvo doma pa je tudi spodbujanje notranjega miru in dostojanstvenega človeškega zorenja ter nudenje pomoči pri tem do konca življenja kljub telesnemu pešanju, bolezni in drugim starostnim tegobam. Vodilo pri tem je: odprt in spoštljiv odnos do vseh stanovalcev ter v čim večji meri, v okviru danih možnosti, upoštevanje potreb slehernega posameznika, v prvi vrsti pa ohranitev dostojanstva slehernega ter zaščita njegovih pravic (<http://www.du-vrhnika.si>).

Storitve institucionalnega varstva starejših nudi dom predvsem domačinom ter občanom bližnjih občin, tako rekoč v njihovi življenjski sredini, kar omogoča ohranjanje tesnih stikov z družino, sorodniki in širšim socialnim okoljem, iz katerega prihajajo stanovalci v dom. Še posebna pozornost pa velja kakovostnemu izvajanju storitev za osebe z demenco (<http://www.du-vrhnika.si>).

V Domu upokojencev Vrhnika vsak mesec organizirajo razne prireditve, tudi med tednom. Stanovalci imajo možnost, da jih obišče frizerka in pedikerka. Dom ima svoj hišni red. Zunanjim uporabnikom nudi pomoč družini na domu, dnevno varstvo, dostavo kosil, izposajo pripomočkov za nego, pranje in likanje osebne perila ter kopanje ob pomoči negovalnega osebja. Velik poudarek pa dajejo vključevanju prostovoljcev. Ustanovili so kar nekaj medgeneracijskih skupin, katerih namen je medgeneracijsko sožitje; v okviru prostovoljstva poteka tudi terapija z živalmi. Druženje z živalmi pridobiva vse večjo veljavo, saj pozitivno vpliva na počutje ljudi z različnimi težavami in učinkuje terapevtsko. Že kar nekaj let je minilo, odkar so v Domu upokojencev Vrhnika prvič odprli vrata za obiske šolanih in veterinarsko pregledanih živali. Dom tako spada med pionirje na področju vključevanja živali v življenje in terapevtski proces stanovalcev. V okviru delovne terapije živali vključujejo v tri programe: družabništvo, aktivnosti in terapija (<http://www.du-vrhnika.si>).

Podatke za potrebe raziskave sem zbirala z metodo spraševanja. V tem domu sem opravljala študijsko prakso, zato sem navezala stik s socialno delavko, ki mi je pomagala izbrati intervjuvance. Skupaj sva najprej pregledali seznam stanovalcev Doma upokojencev Vrhnika na dan 21. 6. 2013. Socialna delavka jih je izbrala deset, nato pa sva se odpravili na pogovor z

njimi; vsakemu me je predstavila in pojasnila, kaj želim, ter jih vprašala, ali so pripravljeni sodelovati. Vseh deset oskrbovancev je bilo pripravljenih sodelovati. Dogovorili smo se, da jih bom obiskala v prihodnjih dneh. Intervjuji so potekali individualno. Večinoma so potekali v sobah intervjuvancev, v dveh primerih pa v večjem skupnem prostoru doma. Vsakemu intervjuvancu sem pred začetkom razložila namen intervjuja (da ga bom uporabila v diplomski nalogi), povedala sem, da je intervju anonimen, ter sogovornika vprašala, ali dovoli snemanje pogovora z diktafonom. Po nasvetu socialne delavke sem dala vsakemu intervjuvancu podpisati izjavo o strinjanju, po končanih intervjujih pa sem ji izjave predala.

Odzivi anketiranih so bili različni. Večina je bila med pogovorom nasmejana, nekateri so bili zelo zgovorni, drugi malo manj. Pri teh sem morala postaviti več podvprašanj. Le ena gospa se je na pogovor odzvala precej čustveno.

Okoliščina, ki bi lahko vplivala na zanesljivost podatkov, je bila ta, da je vseh deset intervjuvancev izbrala socialna delavka, ki me je sicer pred tem vprašala, ali bi sama morda za pogovor izbrala specifične osebe. Socialna delavka bi lahko izbrala oskrbovance, ki se v domu počutijo zelo dobro, da bi bivanje v domu pohvalili. Po drugi strani pa mi brez pomoči socialne delavke pri izbiri intervjuvancev ne bi uspelo pridobiti med seboj čim bolj različnih oseb, npr. osebe, ki se ne družijo s sostanovalci, osebe, ki zaradi zdravstvenega stanja ne more zapustiti sobe, osebe, ki biva v večposteljni sobi, osebe, ki v domu biva že veliko let, in osebe, ki je v dom prišla pred kratkim.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Pridobljene podatke sem kvalitativno obdelala in sicer s pomočjo kodiranja po Mescu (1997). Najprej sem intervjuje zapisala in določila enote kodiranja. Sledilo je odprto kodiranje ali pripisovanje pojmov, nato pa še osno kodiranje. Podatke sem predstavila in interpretirala v rezultatih in razpravi.

Najprej sem uredila pridobljene podatke – intervjuje, in sicer tako, da sem jih čim natančneje zapisala oziroma prepisala z izrazi in besedami, ki so jih uporabili intervjuvanci. Potem sem določila enote kodiranja tako, da sem besedilo, ki sem ga analizirala, razčlenila na sestavne

dele – smiselno zaključene dele besedila. Enote kodiranja sem označila s poševnicami (/) in vsako posebej še oštevilčila, za mojo temo nepomembne dele besedila pa sem izpustila oz. označila s podčrto. Izbrane dele besedila (npr. stavke ali dele stavkov) sem zapisala vsakega v svojo vrsto ter jih oštevilčila z zaporednimi števkami. Sledilo je odprto kodiranje, in sicer tako, da sem izbranim stavkom oziroma delom stavka pripisala pojme. To sem storila tako, da sem iskala sinonime oz. asociacije ali pa sem neposredno poimenovala kategorije. Določene pojme sem med seboj primerjala in ugotavljala, kateri se bodo nanašali na podobne pojave, ter jih nato združila v širše kategorije. Nato sem uporabila še osno kodiranje; pojme sem razporedila po kategorijah oziroma vzpostavila hierarhijo med kategorijami in podkategorijami. Ves postopek obdelave podatkov je značilen za kvalitativno analizo.

Analiza intervjujev je v prilogi št. 2.

Primer poteka obdelave podatkov je prikazan tu:

- Izbor relevantnega dela besedila: s podčrto je označeno besedilo, ki za raziskavo ni relevantno.

Imela sem velik vrt, tako da sem veliko na vrtu delala. Pa če je bilo slabo vreme, sem ročna dela delala pa take reči. Tako je moj dan potekal. Mislim, v glavnem je bilo tako, da brez dela nisem mogla biti nikoli. Ves čas sem nekaj počela.

- Določila sem enote kodiranja: označila sem jih s poševnicami (/).

/Imela sem velik vrt, tako da sem veliko na vrtu delala./ Pa če je bilo slabo vreme, sem /ročna dela delala/ pa take reči. Tako je moj dan potekal. Mislim, v glavnem je bilo tako, da brez dela nisem mogla biti nikoli. Ves čas sem nekaj počela.

- Vsako enoto sem označila z zaporedno številko.

/Imela sem velik vrt, tako da sem veliko na vrtu delala./(1) Pa če je bilo slabo vreme, sem /ročna dela delala/(2) pa take reči. Tako je moj dan potekal. Mislim, v glavnem je bilo tako, da brez dela nisem mogla biti nikoli. Ves čas sem nekaj počela.

- Enote sem po zaporednih številkah zapisala vsako v svojo vrsto in jim pripisala pojme in kategorije (enota kodiranja → pojem → kategorija).

(1) imela je vrt, na katerem je delala → obdelovanje vrta → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(2) delala je ročna dela → ukvarjanje z ročnimi deli → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

- Pojme sem razporedila v kategorije.

preživljanje prostega časa pred prihodom v dom:

- obdelovanje vrta
- ukvarjanje z ročnimi deli

- Na koncu sem pojme oziroma kategorije definirala.

- Razlog za prihod v dom: vzroki oziroma opisi situacij, zaradi katerih so intervjuvanci prišli v dom za stare.
- Pozitivna sprememba ob prihodu v dom: pozitivne navedbe sprememb, ki so se zgodile intervjuvancem ob prihodu v dom za stare.
- Negativna sprememba ob prihodu v dom: negativne navedbe sprememb, ki so se zgodile intervjuvancem ob prihodu v dom za stare.
- Preživljanje prostega časa pred prihodom v dom: opisi, situacije, dogodki, kako so intervjuvanci preživljali prosti čas pred prihodom v dom in kaj so počeli, s čim so se ukvarjali.
- Preživljanje prostega časa v domu: opisi, situacije, dogodki, kako intervjuvanci preživljajo prosti čas v domu za stare in kaj počnejo, s čim se ukvarjajo.
- Socialna mreža pred prihodom v dom: navedbe oseb, s katerimi so se intervjuvanci družili, preden so prišli v dom za stare.
- Socialna mreža po prihodu v dom: navedbe oseb, s katerimi se intervjuvanci družijo v domu za stare.
- Pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže: opisi intervjuvancev, kako in na kakšne načine jim je socialna delavka pomagala pri nastajanju nove socialne mreže, ko so prišli v dom in ali jim je socialna delavka sploh nudila kakršno koli obliko pomoči.
- Osamljenost v domu: potrditev ali zavrnitev intervjuvancev glede njihovega občutka osamljenosti v domu za stare ter v primeru, da so potrdili občutek

osamljenosti, načine, kako se soočajo z njo.

- Osamljenost pred prihodom v dom: potrditev ali zavrnitev intervjuvancev glede njihovega občutka osamljenosti, ko so še bivali v lastnem domu.
- Pričakovanja pred prihodom v dom: navedbe pričakovanj intervjuvancev, ki so jih le-ti imeli pred prihodom v dom glede samega doma.
- Počutje ob prihodu v dom: opisi, kaj so intervjuvanci doživljali ob prihodu v dom za stare, kako so se ob tem počutili.
- Pomoč socialne delavke ob prihodu v dom: navedbe intervjuvancev, kako in ali sploh jim je socialna delavka pomagala, ko so prišli v dom za stare.
- Težave in strahovi ob prihodu v dom: navedbe intervjuvancev glede težav in strahov, ki so jih spremljali ob prihodu v dom za stare.
- Pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi: navedbe intervjuvancev, kako in ali sploh jim je socialna delavka pomagala pri soočanju s težavami in strahovi. Gre tudi za izraze (ne)zadovoljstva intervjuvancev glede nudene pomoči socialne delavke.
- Novosti v domu: opisi stanj, stvari, dogodkov, ki so bili za intervjuvance novi ob prihodu v dom za stare.
- Počutje v domu: opisi intervjuvancev, kako se počutijo v domu, kako so zadovoljni z bivanjem v domu za stare, kaj bi želeli spremeniti in kaj pogrešajo.
- Pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja: navedbe intervjuvancev, kako in ali sploh jim socialna delavka pomaga vsakodnevno pri zagotavljanju dobrega počutja in ali so s ponujeno pomočjo zadovoljni.
- Vrnitev v lastni dom: potrditev ali zavrnitev intervjuvancev glede želje po vrnitvi v lastni dom.

4. REZULTATI

Ljudje, ki so sodelovali v raziskavi, so v dom za stare prišli iz več razlogov. Med njimi je prevladoval ta, da v lastnem domu niso imeli nikogar, ki bi jim lahko pomagal pri vsakdanjih opravilih oziroma pri skrbi zase (*»Nisem imela nobenega, ki bi mi pomagal«*). Drugi prevladujoč razlog za prihod v dom za stare pa je bilo slabo zdravstveno stanje intervjuvanih (*»Padel sem, noge me niso več držale«*). Kot razloge so navedli še bolezen, nesamostojnost pri bivanju v lastnem domu in lastno odločitev za prihod v dom. Posamezne osebe so kot razlog navedle tudi težave s stanovanjem, npr. neprilagojenost stanovanja za gibanje z invalidskim vozičkom. Ena oseba je bila brez stanovanja. Razloga za prihod v dom sta bili tudi nevarnost, ki jo je predstavljalo življenje v lastnem domu brez pomoči drugih, in osamljenost.

Intervjuvanci so ob prihodu v dom doživljali tako pozitivne kot negativne spremembe. Prevladujoče pozitivne spremembe so bile: več prostega časa (*»Kar naenkrat sem imela veliko prostega časa«*), več stikov z drugimi (*»Doma sem bila sama, tukaj je pa veliko ljudi«*), pomoč osebja, uporaba dvigala (*»Sem se morala naučiti uporabljati dvigalo«*), spremenjene aktivnosti in več le-teh ter veliko ljudi okrog posamezne osebe. Kot negativne spremembe so navedli manj stikov s svojci (*»Svojcev nisem več videvala tako pogosto«*), velike spremembe in nepoznavanje drugih (*»Nikogar nisem poznala«*). Nekateri so dodali še spremembe, kot so delitev sobe z drugimi (*»Od začetka je bila zame ogromna sprememba že ta, da sem si morala sobo deliti še z eno gospo«*), sprememba bivališča in dolgčas.

Pred prihodom v dom za stare so intervjuvanci prosti čas preživljali precej aktivneje, kot ga preživljajo med bivanjem v domu. Večinoma so obdelovali vrt (*»Vsak dopoldan sem bila na vrtu«*), predvsem ženske pa so se ukvarjale z gospodinjskimi (*»Sem doma pospravljala pa kuhala sem«*) in ročnimi deli (*»Ob popoldnevih sem pa pletla«*). Tudi televizijo so gledali. Zaradi slabega zdravstvenega stanja so bili nekateri nezmožni karkoli početi, medtem ko so drugi brali knjige in poslušali radio. Intervjuvanci so na to vprašanje navedli tudi odgovore, kot so ukvarjanje z kozami, obiski svojcev in prijateljev, druženje z osebo z demenco, obnavljanje hiše, kartanje, lov divjih živali, kmetovanje, počivanje, branje časopisa in varovanje vnukov.

V odgovorih v zvezi s preživljanjem prostega časa po prihodu v dom za stare so vprašani najpogosteje navajali zajtrkovanje, ki je pravzaprav vsakodnevno opravilo, a ga oskrbovanci doma dojemajo kot preživljanje prostega časa, in sprehajanje (*»Grevam s prijateljico malo naokrog po domu, včasih tudi ven na sonce«*). Tako kot pred prihodom v dom večina še vedno gleda televizijo (*»Gledam pa tudi televizijo«*), posluša radio (*»Poslušam radio, novice«*) in se ukvarja z ročnimi deli (*»Pletem in kvačkam«*). Nekaj se jih redno udeležuje dejavnosti, ki potekajo v domu (*»Grem na skupino za spomin in vsako sredo na skupino z Borovničani«*, *»V ponedeljek imamo s Heleno sestanek, v torek imamo vaje za spomin, v sredo imamo pol ure telovadbe, nato pa Andro, v četrtek imamo sestanek s Simono, v petek pa cel dopoldan ročna dela«*), prav tako veliko prostega časa namenijo druženju z drugimi ljudmi. Prosti čas v domu intervjuvanci posvetijo tudi počivanju, obedovanju, urejanju, klepetu z drugimi (*»Malo poklepetam z drugimi«*) in dejavnostim, ki so povezane z njihovim zdravjem, oziroma terapijam (*»Vmes imam pa še terapije za roko«*). Posamezne osebe so odgovorile, da v prostem času berejo časopis, rešujejo križanke, se udeležujejo dogodkov v domu, telefonirajo, molijo in berejo. Gospod je na to vprašanje odgovoril, da rad opazuje ženske v domu, ko ima čas. Gospa, ki je v domu zelo aktivna, pa je dejala, da nudi pomoč slepemu gospodu in še eni gospe, se udeležuje telovadbe, kuha kavo za druge stanovalce, skrbi za rože, zbira kruh in z njim oskrbuje race v okolici doma za stare.

Na vprašanje, s kom so se družili pred prihodom v dom za stare, so vprašani v največ primerih odgovorili, da s sosedi (*»Veliko sem se družila tudi s sosedo«*, *»Največ sem se družila s sosedo«*) in svojimi otroki (*»S hčerko sva se vsak dan videli«*, *»Sem živela s sinom in njegovo ženo«*). Tako sosedi kot otroci so živeli blizu njihovega doma, tako da jim ni bilo treba iti od doma, če so se hoteli družiti. Sledili so odgovori, da so se družili s prijatelji (*»Tudi prijateljice so me prišle obiskat«*), z vnuki, s sestrami oziroma brati in z zakoncem (*»Z možem sva veliko časa preživela skupaj«*, *»Žena je bila ob meni«*). Posamezne osebe so odgovorile, da so se družile z gospemi, ki so prišle na kmetijo po mleko, z bivšimi učenci in s sodelavkami. Le en gospod je odgovoril, da se ni družil z nikomer (*»Pravzaprav se nisem družil z nikomer«*).

Po prihodu v dom za stare pa se intervjuvane osebe najpogosteje družijo s stanovalci doma (*»Pa družim se z gospemi tukaj v domu«*, *»Večinoma se družim z gospemi, ki se udeležujejo raznih delavnic; predvsem se pa družim s tistimi, ki jim kavo kuham«*) in s tesnim prijateljem

oziroma prijateljico (*»Imam eno zelo dobro prijateljico tukaj v domu«*). Prijatelje so si našli v domu za stare. Tem odgovorom po pogostnosti sledi druženje z otroki in vnuki. Ena oseba je omenila tudi druženje s pravnuki. Nekaj jih je odgovorilo, da se ne družijo z nikomer (*»Sicer pa tudi časa nimam, da bi se s kom družil«*) ali pa da so najraje sami (*»Najrajši sem sama«*), ker jim je tako lepše in se dobro počutijo.

Na vprašanje, ali so s prihodom v dom za stare izgubili ali pridobili kakšnega prijatelja, je največ vprašanih odgovorilo, da so prijatelje ohranili (*»Ne, izgubila nisem nobenega prijatelja«, »Prijatelj nisem izgubila«*) in da so pridobili nove (*»Tu v domu sem pa tudi dobila prijateljico, s katero se zelo dobro razumem«, »Lahko bi rekla, da sem pridobila nekaj prijateljev, ko sem prišla sem v dom«*). Njihova socialna mreža se je ohranila, poleg tega pa se je povečala. Le dve osebi sta odgovorili, da s prihodom v dom nista pridobili prijateljev in da sta izgubili prijatelje, s katerimi sta se družili pred prihodom v dom za stare.

Pri nastajanju oziroma povečevanju socialne mreže je intervjuvanim osebam pomagala tudi socialna delavka. Ob prihodu v dom jih je povabila na razne dejavnosti v domu za stare (*»Povabila me je na razne aktivnosti, kjer bi lahko spoznala druge gospe«, »Me je Simona povabila v to skupino, ki jo vodi«*). Ena oseba je odgovorila, da ji je socialna delavka dajala spodbudo, ko ji je bilo težko. Večina prejemnikov pomoči s strani socialne delavke je bila z njeno pomočjo zadovoljna (*»Mi je bilo všeč, da me je Simona povabila na to srečanje«*). Štiri osebe so dejale, da ob prihodu v dom niso potrebovale nikakršne pomoči socialne delavke (*»Nisem potrebovala njene pomoči«*), dve pa sta odgovorili, da od socialne delavke nista prejeli nobene pomoči (*»Mi ni nič pomagala«*).

O osamljenosti v domu za stare je večina intervjuvancev povedala, da se ne počutijo osamljenih (*»Ne, se ne počutim osamljene, ker nisem nikoli sama«*), medtem ko se trije počutijo osamljene. Ti se najbolj osamljene počutijo ob večerih, ob praznikih in koncih tedna, kadar pogrešajo svojce in kadar ima kateri izmed svojcev rojstni dan. Z osamljenostjo se spoprijemajo na različne načine, npr. z razmislekom, jokom, gledanjem slik, s pogovorom s prijateljico ali pa sprehodom zunaj doma. Pri tem jim pomagajo medicinske sestre, prijatelji. Ena oseba je dejala, da ji pri spopadanju z osamljenostjo ne pomaga nihče, ker pomoči drugih ne potrebuje.

Pred prihodom v dom za stare je bilo z osamljenostjo intervjuvanih oseb podobno kot med bivanjem v domu. Sedem oseb je odgovorilo, da se niso počutile osamljenih (*»Ne, takrat pa sploh ne«*), preostale osebe pa so bile osamljene (*»Od začetka, ko sem pristala na vozičku, sem se, ker nisem mogla iti nikamor sama«*). Temu je botrovalo tudi to, da so osebe živele same, blizu njih ni bilo sorodnikov.

Večina intervjuvanih oseb pred prihodom v dom za stare ni imela pričakovanj (*»Nisem jih imel, prav nobenih«, »Sploh nič nisem pričakovala«*). Dve osebi sta imeli pričakovanja (*»Sem vedela, kakšen je dom in kako je v domu«*), ker sta se na lastne oči prepričali, kako poteka življenje v domu za stare. Ena izmed njiju je imela pričakovanja glede stanovalcev. Pri nekaterih intervjuvancih pa so bila prisotna slaba in negativna pričakovanja (*»Me je kar zmrazilo, ko je kdo omenil dom upokojencev; zame je bil to bavlav, sem se bala iti v dom«*). Osebe so povedale, da so slišale druge trditi, da je življenje v domu grozno, zato so se bale iti v dom. Pri tem bi morali pomembno vlogo odigrati mediji in domovi za stare ter domove predstavljati v dobri luči.

Polovica intervjuvanih oseb se je ob prihodu v dom za stare počutila neprijetno (*»Ja, malo mi je bilo nerodno«, »Se pa nisem počutila najboljše«, »Dobro mi ni bilo; težko mi je bilo«*). Druga polovica pa se je počutila prijetno in normalno (*»Čisto normalno; kar lepo mi je bilo, res«, »Sem se počutila kar v redu«*). Ena oseba se je počutila utrujeno, druga žalostno, tretja pa zapuščeno. Ena oseba je bila brez slabega počutja in druga brez občutkov. Dve osebi pa sta bili z bivanjem v domu za stare že pred prihodom sprijaznjeni (*»Drugače sem pa sprejel, da bom ostal tukaj«*).

Večini oseb je ob prihodu v dom za stare socialna delavka pomagala pri sprejemu (*»Socialna delavka me je sprejela«, »Socialna delavka mi je dala ključ«*), pri nastanitvi v sobi (*»Simona mi je pokazala, kje je moja soba«, »Sobo mi je zrihtala«*), pri razlagi osnovnih informacij, predvsem hišnega reda (*»Povedala mi je, kako in kaj«*), intervjuvancem pa je namenila veliko spodbudnih besed. Ena oseba je povedala, da jo je socialna delavka večkrat obiskala v sobi. Vse osebe, ki so od socialne delavke prejele pomoč, so bile z njo zadovoljne (*»Vsekakor mi je bila pomoč všeč«*), prav tako s količino njene pomoči (*»Takrat je bilo to, kar je naredila zame, dovolj«*). Dve osebi od socialne delavke nista prejeli nobene pomoči.

Na vprašanje, s kakšnimi težavami in strahovi so se srečali ob prihodu v dom za stare, je večina vprašanih odgovorila, da niso imeli težav (*»Težav pa tudi nisem imela, nič«*), prav tako jih ni bilo ničesar strah (*»Strah me ni bilo ničesar«*). Le dve osebi sta občutili strah. Posamezne osebe so povedale, da niso vedele, na koga se naj obrnejo, in da niso imele nikogar, ki bi jim pomagal, so pa imele težave s tatvinami, financami, s pridobivanjem informacij, prilagajanjem, prižiganjem luči, z dostopom do potrebščin in do banke. Dve osebi sta povedali, da ju je bilo strah smrti drugih (*»Najbolj sem se bala, če bi kateri umrl kje blizu mene«*), pri preostalih pa je bil prisoten strah glede osnovnih opravil v domu, glede izginjanja perila, strah pred nezmožnostjo skrbeti zase, pred nepoznavanjem stanovalcev, pred tatvinami, pred samevanjem in pred ne vključitvijo v dom.

Zaposleni v domu, medicinske sestre in socialna delavka, ter sostanovalci so osebam, ki so se srečale s težavami in strahovi, priskočili na pomoč. Svojcev osebe niso omenjale, kar pomeni, da jim pri reševanju težav niso pomagali. Ena oseba je težave rešila sama, medtem ko sta bili dve osebi brez pomoči drugih. Osebam, ki so se ob prihodu v dom za stare spopadale s strahovi in težavami, je socialna delavka pomagala tako, da jim je ponudila pomoč pri reševanju težav (*»Mi je ponudila pomoč«*), nekatere je tolažila (*»Rekla je, da mi bodo pri vsem pomagale sestre, naj me ne bo strah«*), eni osebi pa je nejasnosti pojasnila ter si problem zabeležila. Osebe, ki jim je socialna delavka pomagala pri spoprijemanju s strahovi in težavami, so dejale, da so bile z njeno pomočjo in količino ponujene pomoči zadovoljne. Le ena oseba ni bila zadovoljna s pomočjo socialne delavke, saj je pričakovala večjo zavzetost za rešitev težave. Dve osebi socialne delavke nista želeli obremenjevati s svojimi težavami in strahovi (*»Nikoli nisem šla k Simoni tožiti ali pa kaj prositi«*), kar je značilno za stare ljudi, saj se jim zdi, da njihove težave niso tako velike, kot so težave drugih.

Poleg tega, da je bilo za intervjuvane osebe ob prihodu v dom novo vse (*»Meni je bilo vse novo«*), je bil pri vprašanju o novostih najpogostejši odgovor hišni red (*»Morda je bilo novo to, da moraš biti ob uri na zajtrku, kosilu in večerji«*). Za intervjuvance so bile novosti tudi število zaposlenih, urnik obrokov in več dejavnosti (*»Novo je bilo tudi to, da sem imela na razpolago veliko več aktivnosti kot doma«*). S temi stvarmi se v lastnih domovih niso srečali, lahko so obedovali, kadar so hoteli. Kot novosti v domu za stare so osebe navajale še pozornost osebja, bivanje z drugimi ljudmi, razlikovanje oblek osebja, opravljalnost žensk,

ново življenje, drugačen potek dni, prijaznost osebja, pranje oblačil ter to, da gospodinjska dela opravlja in obroke pripravlja osebe. Ena oseba se ni srečala z nobeno novostjo.

Skoraj vse intervjuvane osebe se v domu za stare počutijo dobro (*»Počutim se zelo dobro, zelo lepo mi je tu«, »V redu, kar v redu«*) in so z bivanjem v domu večinoma zadovoljne (*»Sem zelo zadovoljna«*). Zaradi slabega zdravstvenega stanja (*»Trenutno nič kaj dobro; me vse kosti bolijo«*) in zaradi nekaterih drugih stanovalcev (*»Hudo mi je, ker so ljudje tako izbirčni«*) se nekatere osebe počutijo slabo, ni jim prijetno.

Intervjuvani oskrbovanci doma pogrešajo predvsem vsakdanje stvari, kot so začinjena hrana, domače živali – koze, svojci, otroci, dom (*»Tako hrepenim po domu«*), rože, obiski (*»Pogrešam svoje in njihove obiske; redkokdaj me pridejo obiskat«*), obiskovanje svete maše in groba ter ukvarjanje z rožami. Skoraj polovica intervjuvanih pa ne pogreša ničesar.

Devet oseb je dejalo, da ne bi ničesar spremenile. Le ena oseba je dejala, da bi spremenila ravnanja nekaterih stanovalcev. Spremembe pri starih ljudeh niso dobrodošle, saj se nanje težko prilagodijo, zato večina intervjuvanih tudi ne bi ničesar spremenila.

Glede pomoči socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja so intervjuvane osebe povedale, da jim je socialna delavka pomagala tako, da se je zanimala za njihovo počutje (*»Me je socialna delavka vprašala, kaj je narobe«, »Včasih me pride pogledat«*), jih povabila na skupinska srečanja, ki ji vodi v domu (*»Obiskujem tisto njeno skupino ob četrkih, kjer se pogovarjamo in lahko povemo vse«*). Pokazala je, da je pripravljena priskočiti na pomoč (*»Mi je pa socialna delavka vedno na razpolago, če potrebujem pomoč«*). Včasih pripoveduje šale ter je na splošno skrbna do stanovalcev, saj jih obvešča o aktualnem dogajanju v domu (*»Pride večkrat povedat, da bo kakšna predstava ali kaj podobnega«*). Prav vseh deset oseb je zadovoljnih s količino pomoči, ki jim jo socialna delavka ponuja pri zagotavljanju dobrega počutja.

Pri odgovorih na vprašanje, ali bi se želeli vrniti v lasten dom, če bi imeli to možnost, pa je bil rezultat izenačen. Pet oseb bi se želelo vrniti v lasten dom (*»Ja, če bi bila možnost, bi se vrnila«, »Ja, bi, zagotovo«, »Seveda, to pa z veseljem«*), pet pa bi jih ostalo v domu za stare

(»Ne bi, ker ne morem sama skrbeti zase«, »Če bi bilo tako, da bi morala biti sama, sem raje tukaj«, »Ne, nikakor ne«).

5. RAZPRAVA

V raziskavi sem ugotovila, da je večina intervjuvancev v dom za stare prišla zaradi slabega zdravstvenega stanja, poleg tega pa v lastnem domu niso imeli pomoči svojcev ali drugih ljudi, ki bi jim pomagali pri vsakdanjih opravilih. To pomeni, da večina intervjuvancev v dom za stare ni prišla prostovoljno, ampak so bili v to primorani. Dodatni razlogi, iz katerih so intervjuvane osebe morale priti v dom, so njihova nesamostojnost pri bivanju v lastnem domu, neprilagojenost stanovanja za gibanje z invalidskim vozičkom, nevarnost, ki jo je predstavljalo življenje v lastnem domu brez pomoči drugih, in osamljenost. Zadnji razlog me je presenetil, saj sem v literaturi velikokrat zasledila, da so stari ljudje še posebno osamljeni v domovih za stare. Ena oseba je bila pred prihodom v dom celo brez stanovanja. Po drugi strani pa sta dve osebi v dom za stare prišli na lastno odločitev, ker sta sami tako želeli.

Spremembe, ki so jih intervjuvanci doživeli ob prihodu v dom za stare, sem razdelila na pozitivne in negativne. Tako pozitivnih kot negativnih je bilo približno enako število, tako da ne morem reči, katere so prevladale. Med pozitivnimi so prevladovale naslednje: povečanje prostega časa, več stikov z drugimi, predvsem s sostanovalci, pomoč osebja, spremenjene aktivnosti in več le-teh ter veliko ljudi okrog posamezne osebe. Kot negativne spremembe pa so vprašani navedli zmanjšanje stikov s svojci, velike spremembe, nepoznavanje drugih, delitev sobe z drugo osebo, spremembo bivališča in pojav dolgčasa. Za nekatere spremembe, npr. več prostega časa, nisem vedela, ali naj jih razvrstim med pozitivne ali negativne. Namreč, povečanje prostega časa je lahko za nekoga dobro, spet drugemu pa lahko povzroči dolgočasje, če se ne zamoti s kakšno dejavnostjo. Podobno je bilo s pomočjo osebja. Ta je lahko za oskrbovanca pozitivna, saj mu ni treba storiti ničesar, ker vse opravi osebje. Po drugi strani pa lahko pomoč osebja privede do pasivnosti oskrbovanca, in tako ničesar več ne bo hotel narediti samostojno, ampak bo vedno za pomoč prosil osebje, tudi pri opravilih, ki bi jih zmogel sam. Pri tem vprašanju sem pričakovala, da bodo vprašani navedli veliko več negativnih sprememb, ki naj bi jih doživeli ob prihodu v dom, saj sem predpostavljala, da spremembe staremu človeku predstavljajo stresno in neprijetno situacijo.

Pred prihodom v dom za stare so intervjuvane osebe prosti čas preživljale precej bolj aktivno in fizično dejavno, kot ga preživljajo v domu. Veliko so se ukvarjale z obdelovanjem vrta in

gospodinjskimi deli. Navajale so tudi ukvarjanje z kozami, obnavljanje hiše, lov divjih živali in kmetovanje. Seveda so prosti čas preživljale tudi bolj umirjeno; gospe so se denimo predvsem ukvarjale z ročnimi deli. Večkrat so tudi gledale televizijo, brale knjige in poslušale radio. Intervjuvanci so dali velik poudarek tudi druženju, saj so se precej družili s svojci in prijatelji. Nekateri so z njimi kartali, sicer pa so svoj prosti čas namenili tudi počivanju, branju časopisa in varovanju vnukov. Dve osebi sta bili zaradi slabega zdravstvenega stanja nezmožni karkoli početi oziroma sta prosti čas preživljali predvsem v družbi svojcev in prijateljev. V domu za stare pa intervjuvane osebe prosti čas preživljajo precej drugače kot pred prihodom v dom. Največja razlika je, da prosti čas preživljajo mirneje, ne počnejo nič fizično napornega. Vprašani so navedli, da se v prostem času sprehajajo, gledajo televizijo, poslušajo radio in se ukvarjajo z ročnimi deli. Veliko jih je tudi dejalo, da v prostem času zajtrkujejo, obedujejo, se urejajo. To se mi je zdelo zanimivo, saj v okviru preživljanja prostega časa v lastnem domu tega ni nihče omenil. Vsakdanja opravila v domu pravzaprav pojmujejo kot preživljanje prostega časa. Zdi se, kot da ne ločijo med vsakdanjimi opravili in prostim časom, ker imajo tega na pretek. V prostem času se nekatere intervjuvane osebe udeležujejo raznih dejavnosti in skupin, ki potekajo v domu za stare. Večina je dejala, da se v prostem času družijo z drugimi ljudmi, klepetajo z njimi. Vprašani veliko več prostega časa namenijo druženju z drugimi ljudmi oziroma s sostanovalci, kot so ga namenili drugim, ko so še bivali v lastnem domu. To pripisujem temu, da v domu ni dovolj dejavnosti, s katerimi bi si lahko zapolnili prosti čas. Namreč, tu jim ni treba skrbeti za vrtove, za gospodinjstvo in urejanje hiše. Ves tisti čas, ki so ga v lastnem domu namenili tem opravilom, lahko zdaj namenijo druženju z drugimi. Kar nekaj prostega časa intervjuvane osebe namenijo tudi počitku in dejavnostim, ki jim ne vzamejo veliko moči in truda, npr. berejo časopis, rešujejo križanke, telefonirajo in molijo.

Osebe so se pred prihodom v dom za stare največ družile s sosedi in otroki, kar je po mojem mnenju pričakovano, saj večina vprašanih zaradi slabega zdravstvenega stanja ni mogla iti daleč od doma. Tako so imeli največ stikov s sosedi, ki so živeli blizu, in otroki, ki so prihajali k njim ali pa so živeli v isti hiši. Intervjuvanci so se družili tudi s prijatelji, vnuki, sestrami oziroma brati in z zakoncem. Ena oseba je dejala, da se ni družila z nikomer. V domu za stare pa je druženje s sosedi in otroki zamenjalo druženje s sostanovalci in tesnim prijateljem oziroma prijateljico. Zaradi redkejših stikov s svojci so si nekateri intervjuvanci

našli tesnega prijatelja oziroma prijateljico, na splošno pa se veliko družijo s sostanovalci, saj so jim blizu in je potreba po druženju verjetno obojestranska. Intervjuvane osebe se še vedno družijo z otroki, vendar precej manj, saj jih ti ne obiskujejo tako pogosto, kot bi same želele. Po navadi njihovi otroci pripeljejo še svoje otroke oziroma vnuke intervjuvanih oseb. Presenetil pa me je odgovor štirih oseb, ki so dejale, da se ne družijo z nikomer oziroma so najraje same. Te osebe se že pred prihodom v dom niso veliko družile z drugimi, kar pomeni, da se tudi zdaj ne družijo, ker je takšna njihova želja.

Socialna mreža po prihodu v dom se večini oseb ni zmanjšala, ampak je ostala enaka oziroma se jim je celo povečala. Večina intervjuvancev je s prihodom v dom pridobila nove prijatelje in ohranila stare prijatelje. Spremenilo se je le to, da se z nekaterimi osebami družijo pogostejše, kot so se z ljudmi na splošno družili, preden so se preselili v dom za stare. Tudi odgovori na to vprašanje so me presenetili, saj sem pričakovala, da se socialna mreža staremu človeku po prihodu v dom zmanjša, nove pa si ne oblikuje. Prav to sem zasledila tudi v literaturi. Vzrok, da temu ni tako bi morda lahko našla v tem, da so v domu za stare vsi stanovalci sami, brez prijateljev kar pomeni, da vsak išče nekoga, s katerim bi klepetal. Tako se stanovalci med sabo najdejo, sklepajo prijateljstva ter si gradijo in širijo socialno mrežo.

Pri vprašanjih glede pomoči socialne delavke so intervjuvanci odgovarjali na kratko in previdno. Zdelo se mi je, da si niso upali povedati vsega, kar so mislili, ker so se verjetno bali, da bodo informacije prišle do socialne delavke. Pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže je bila neposredna. Nekatero intervjuvano osebo je povabila na dejavnosti, ki se dogajajo v domu, še posebej na skupino, ki jo sama vodi. Tisti, ki jim je ponudila pomoč, so bili z njo zadovoljni. Dve osebi od nje nista prejeli pomoči, štiri pa njene pomoči niso potrebovale. Tako so same želele ali pa socialne delavke niso hotele obremenjevati.

Najbolj pa so me presenetili odgovori glede osamljenosti v domu za stare. Večina vprašanih je namreč dejala, da se ne počutijo osamljenih. V literaturi pa sem večkrat prebrala, da je v domovih za stare največja težava prav osamljenost oskrbovancev. Tisti intervjuvanci, ki se počutijo osamljene, so povedali, da se tako počutijo ob večerih, praznikih in koncih tedna, kadar pogrešajo svoje in kadar ima kateri izmed svojcev rojstni dan. Pri spoprijemanju z osamljenostjo si pomagajo sami, z razmislekom, jokom, gledanjem slik, s pogovorom s

prijateljico ali sprehodom zunaj doma. Tudi pomoč medicinskih sester in prijateljev pri tem ni izključena. Zelo podobne odgovore so intervjuvanci navedli glede osamljenosti pred prihodom v dom. Pri tem vprašanju sem takšne odgovore pričakovala, ker imajo ljudje pred prihodom v dom večjo socialno mrežo in se več družijo z drugimi ljudmi. Le tri osebe so povedale, da so se počutile osamljene. To bi pripisala dejstvu, da so bile te osebe slabega zdravja in so težko odšle od doma ali pa so sploh ostajale doma. Drugi ljudje so jih obiskovali, a verjetno preredko, da bi zadostili njihovi potrebi po druženju in jim tako pregnali občutek osamljenosti.

Glede pričakovanj pred prihodom v dom za stare je večina intervjuvancev povedala, da jih sploh niso imeli, medtem ko jih je kar nekaj imelo slaba in negativna pričakovanja. Ta so se razvila iz prikazovanj medijev, da so domovi za stare »zadnja postaja v življenju« oziroma da pridejo ljudje tja samo umret. To mi je omenilo kar nekaj intervjuvancev. Po drugi strani pa dve osebi nista imeli pričakovanj, saj sta si lahko ogledali, kako poteka življenje v domu, ko sta obiskovali prijatelje, ki so živeli v njem. K temu so torej pripomogle izkušnje in prepričanje na lastne oči. Menim pa, da bi morali tako domovi za stare kot mediji poskrbeti za to, da med ljudmi ne bi krožilo toliko negativnega mnenja o tej instituciji. Slabo mnenje, kolikor ga je zdaj, namreč slabo vpliva tako na domove same kot na posameznike, ki se morajo preseliti v dom.

Ob prihodu v dom se je neprijetno počutje pojavilo pri polovici intervjuvanih oseb. Nekateri so se počutili žalostne in zapuščene. Druga polovica pa se je počutila normalno, tako kot po navadi. Le dve osebi sta bili z bivanjem v domu sprijaznjeni že pred samim prihodom. Počutje intervjuvancev je bilo v veliki meri odvisno tudi od pomoči socialne delavke ob prihodu v dom. Pomoč socialne delavke se je izražala v obliki sprejema, ustrežljivosti, razlage osnovnih informacij in spodbude. Staremu človeku, ki je prišel v dom in se je sprva počutil neprijetno, je pomoč socialne delavke prišla še kako prav, saj se je tako lažje vključil v življenje v domu in se ni počutil zapuščenega. Pri tem se je moral veliko bolj sam prilagajati domu, kot pa dom njemu. Vse osebe, ki so prejele pomoč, so bile z njo zadovoljne, prav tako s količino ponujene pomoči. To kaže na to, da socialna delavka dela dobro in ji stanovalci doma zaupajo.

Težave, s katerimi se ljudje srečujejo vsak dan, v domu za stare pridejo še do večjega izraza, saj ni nikogar, ki bi jim pomagal. V večini primerov so sicer intervjuvanci povedali, da ob prihodu v dom za stare niso imeli težav, a so jih posamezne osebe kljub temu naštele kar nekaj, npr. težave s tatvinami, financami, s pridobivanjem informacij, prilagajanjem, prižiganjem luči, z dostopom do potrebščin in do banke.

Pri intervjuvancih je bil pogosteje prisoten strah ob prihodu v dom. Navedli so, da jih je bilo strah smrti drugih, da so občutili strah glede opravljanja osnovnih opravil v domu, glede izginjanja perila, strah pred nezmožnostjo skrbeti zase, pred nepoznavanjem stanovalcev, pred tatvinami in samevanjem. Pričakovala sem, da bodo vprašani v več primerih izrazili strah pred nerazumevanjem in neprijaznostjo novih ljudi, glede domskih pravil oziroma hišnega reda in navad ter strah pred oddaljenostjo od svojcev.

Pri reševanju težav in spoprijemanju s strahovi so intervjuvancem na pomoč priskočile medicinske sestre, ki se z njimi srečujejo vsak dan in skrbijo zanje, sostanovalci in socialna delavka. Zanimivo se mi je zdelo, da niso omenjali pomoči svojcev, saj se po navadi vsak človek po pomoč najprej obrne na svojce. Res pa je, da svojci v dom prihajajo redkeje, medtem ko so medicinske sestre, sostanovalci in socialna delavka tam vsak dan in jih star človek v vsakem trenutku lahko zaprosi za pomoč.

Socialna delavka je intervjuvancem, ki so se spopadali s težavami in strahovi, ponudila pomoč pri reševanju težav; nekatere je tolažila, eni osebi pa je nejasnosti pojasnila ter si problem zabeležila. Intervjuvanci so bili s pomočjo večinoma zadovoljni, le ena oseba je izrazila nezadovoljstvo. Ugotovila pa sem tudi, da socialne delavke nočejo obremenjevati s svojimi težavami in strahovi. Razlog za to bi lahko iskali v skromnosti starih ljudi, češ da njihova težava ni tako velika, da imajo drugi še večje in zato bolj potrebujejo pomoč socialne delavke kot oni sami. Lahko pa je razlog tudi omejen dostop do socialne delavke, vendar se mi zdi malo verjeten, saj gre socialna delavka večkrat med stanovalce doma, se z njimi pogovarja in jih kaj povpraša. Opazila pa sem, da nekateri intervjuvanci z »osebjem iz pisarn« sploh nočejo imeti stikov.

Intervjuvanci so se ob prihodu v dom srečali s kar nekaj novostmi. Navajali so hišni red, število zaposlenih, urnik obrokov in večjo izbiro dejavnosti. Zanje je bilo novo tudi to, da je osebje pozorno do njih, opazili so njegovo prijaznost, da uporablja različne delovne obleke in da opravlja gospodinjska dela. Veliko so povedali prav glede osebja, ki za intervjuvance res predstavlja novost, saj so pred prihodom v dom zase skrbeli sami ali pa jim je pomagal kdo od svojcev. V domu za stare pa jim pri vseh opravilih pomaga osebje. Za nekatere intervjuvance je novost predstavljalo tudi bivanje z drugimi, saj so bili prej navajeni živeti sami. Zanje se je tako začelo novo življenje, ki ga sestavljajo zelo raznoliki in drugačni dnevi kot pred prihodom v dom za stare.

Večinoma se intervjuvanci v domu za stare počutijo dobro in so z bivanjem v domu zadovoljni. Če se počutijo slabo, je tako zaradi slabega zdravstvenega stanja. Zadovoljstvo z bivanjem v domu je povezano tudi s preživljanjem prostega časa. Če stari ljudje prosti čas preživljajo tako, kot si sami želijo, so z bivanjem v domu večinoma zadovoljni. Na zadovoljstvo po drugi strani vpliva vdanost v usodo pri starih ljudeh oziroma njihova (ne)spriznanost z bivanjem v domu za stare. Zadovoljstvo lahko povežem tudi s tem, kaj in koliko intervjuvane osebe pogrešajo ter kaj bi želele spremeniti. Pogrešajo vsakdanje stvari, npr. bolj začinjeno hrano, rože, obiskovanje sv. maše in groba ter svojce in dom. Spremembam pa niso naklonjeni, saj nihče ne bi ničesar spreminjal. Tu se potrdi reklo, da stari ljudje ne marajo sprememb oziroma jih nočejo, ker se jim težko prilagodijo.

Pri zagotavljanju dobrega počutja intervjuvancem pomaga tudi socialna delavka, in sicer tako, da se zanima za njihovo počutje, prek skupinskih srečanj, ki jih vodi. Vedno je pripravljena priskočiti na pomoč, pripoveduje šale in izraža skrb za stanovalce. Veliko intervjuvancev je dejalo, da pride socialna delavka večkrat do njih in jih kaj povpraša. Torej aktivno deluje pri spremljanju življenj stanovalcev. Vsi intervjuvanci so zadovoljni s količino pomoči, ki jim jo nudi socialna delavka.

Ugotovila sem, da osebe, ki niso hotele ali potrebovale pomoči socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže, tudi niso hotele njene pomoči pri soočanju s težavami in strahovi ter pri zagotavljanju dobrega počutja. Nekateri socialne delavke niso hoteli obremenjevati, kar pripisujem temu, da so stari ljudje zelo skromni in se jim nič ne zdi tako grozno, da bi za to

potrebovali pomoč. Razlog tiči tudi v tem, da so ti oskrbovanci ohranili socialno mrežo, kakršno so imeli pred prihodom v dom, zato nove niso potrebovali, pa tudi pri reševanju težav so se lahko zanesli na obstoječo mrežo.

Zelo zanimive odgovore pa sem dobila na zadnje vprašanje, in sicer, ali se intervjuvanci želijo vrniti v lasten dom ali ne. Polovica se jih želi vrniti v lasten dom, polovica pa bi raje ostala v domu za stare. Ti odgovori so me presenetili, saj je iz več raziskav znano, da se stari ljudje želijo vrniti v lastne domove. Je pa vrnitev v lasten dom odvisna tudi od zadovoljstva z bivanjem v domu za stare. Če se star človek v domu ne počuti dobro, si bo želel domov in obratno. Seveda pa si nekateri ljudje, čeprav se v domu za stare počutijo dobro, vseeno želijo domov, saj so zelo navezani na lasten dom.

Glede omejitev uporabljene metodologije sem ugotovila, da sem nekatera vprašanja postavila preveč strukturirano, zato so intervjuvanci podali manj obsežne pripovedi, kot sem želela oz. pričakovala. Morda je bilo kakšno vprašanje zanje nerazumljivo in tudi zato nisem dobila konkretnih odgovorov. Če sem vprašanje podkrepila z več podvprašanji, pa sem intervjuvancu že nakazala odgovor, kar ni bilo prav.

Ugotovila sem tudi, da so intervjuvanci na vprašanja, ki so se nanašala na pomoč socialne delavke, odgovarjali zelo na kratko in hitro. Večina je bila z delom socialne delavke zadovoljna.

Pomislek, ki ga imam glede izbora intervjuvancev, je ta, da intervjuvancev nisem izbrala sama, ampak jih je izbrala socialna delavka. Ker zelo dobro pozna vse stanovalce, je izbrala takšne, ki se radi pogovarjajo. Imela pa sem občutek, da je izbrala tiste, ki so z življenjem v domu precej zadovoljni. Prav tako je redkokdo kaj pokritiziral, ker se je verjetno bal, da bo za to izvedela socialna delavka, kljub mojemu zagotovitlu, da je intervju anonimen. Pomanjkljivost je tudi ta, da so bili vsi intervjuvanci mobilni oziroma so se vsi lahko samostojno gibali s pomočjo opiral ali invalidskega vozička, torej nihče izmed intervjuvancev ni bil negibljiv. Če bi opravila intervju z osebo, ki vse dneve leži, bi verjetno dobila precej drugačne odgovore.

Raziskavo bi lahko dopolnila tudi tako, da bi poskušala pridobiti intervjuvance, ki se po številu let bivanja v domu za stare čim bolj razlikujejo. Lahko bi primerjala spremembe, ki so jih ljudje ob prihodu v dom doživljali npr. pred desetimi leti, in spremembe, ki jih je doživela oseba, ki se je v dom preselila pred nekaj meseci. Druga primerjava, ki bi jo lahko opravila, bi bila primerjava med spoloma. Torej, kako in katere spremembe ob prihodu v dom za stare doživljajo moški in ženske. Ta primerjava bi bila sicer težja, ker je v domovih za stare veliko več oseb ženskega spola kot moškega spola in bi težko pridobila enako število žensk in moških.

6. SKLEPI

- Intervjuvane osebe so v dom za stare prišle zaradi slabega zdravstvenega stanja in nesamostojnosti pri vsakdanjih opravilih. V dom za stare niso prišle prostovoljno.
- Spremembe, ki so jih osebe doživele ob prihodu v dom za stare, so bile tako pozitivne kot negativne. Med pozitivnimi spremembami so vprašani največkrat navedli več prostega časa, več stikov z drugimi, predvsem s sostanovalci, pomoč osebja in drugačne aktivnosti, med negativnimi spremembami pa največkrat zmanjšanje stikov s svojci, nepoznavanje drugih in delitev sobe z drugo osebo.
- Pred prihodom v dom za stare so intervjuvanci prosti čas preživljali precej bolj aktivno kot po preselitvi v dom. Ukvarjali so se z vrtom in gospodinjskimi deli, čas pa so preživljali tudi bolj umirjeno, in sicer so se ukvarjali z ročnimi deli, gledali so televizijo, brali časopise in poslušali radio. Slednje aktivnosti so tiste, ki jim prosti čas zapolnjujejo zdaj, v domu za stare. Veliko prostega časa namenijo tudi druženju s sostanovalci. Te dejavnosti so bolj umirjene in ne predstavljajo fizičnega navora.
- Večini vprašanih se socialna mreža po prihodu v dom ni zmanjšala, ampak je ostala enaka oziroma se je celo povečala. Spremenilo se je to, da so se v socialno mrežo vključili novi ljudje, z njimi pa se intervjuvanci družijo tudi pogostejše, kot so se družili pred prihodom v dom za stare. Namreč, pred prihodom v dom so se družili z ljudmi, ki so bivali blizu njih, to so bili sosede in otroci. V domu za stare je to druženje zamenjalo druženje s sostanovalci in tesnim prijateljem oziroma prijateljico. Na drugi strani pa se nekatere osebe po prehodu v dom za stare ne družijo z nikomer oziroma so raje same.
- Pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže je bila neposredna, vendar večina oseb pri tem ni potrebovala njene pomoči ali pa je ni hotela prejeti.
- Osebe se v domu za stare večinoma ne počutijo osamljenih, prav tako se niso počutile osamljenih, ko so še bivale v lastnem domu.
- Pred prihodom v dom večina oseb ni imela pričakovanj. Pričakovanja, ki so jih imele nekatere osebe, pa so bila negativna in slaba, in sicer, da dom za stare predstavlja »zadnjo postajo v življenju« in da pridejo stari ljudje tja umret.

- Polovica oseb se je ob prihodu v dom za stare počutila neprijetno, žalostno, zapuščeno. Druga polovica ni imela posebnih občutkov – počutila se je tako kot po navadi.
- Pomoč, ki jo je osebam ob prihodu v dom za stare ponudila socialna delavka, se je izražala v obliki sprejema, ustrežljivosti, razlage osnovnih informacij in spodbude. S pomočjo so bile osebe zelo zadovoljne.
- Težave, s katerimi se ljudje v lastnih domovih srečujejo vsak dan, so v domu za stare prišle še do večjega izraza, npr. težava z dostopom do banke, težave s tatvinami, težave s prilagajanjem.
- Intervjuvanci so se morali ob prihodu v dom soočiti s strahovi. Navedli so, da jih je bilo strah smrti drugih, občutili so strah pred nezmožnostjo skrbeti zase, pred nepoznavanjem stanovalcev, pred tatvinami, pred samevanjem in pred ne vključitvijo v dom.
- Pri reševanju težav in spoprijemanju s strahovi so intervjuvancem na pomoč priskočili medicinske sestre, sostanovalci in socialna delavka. Ta jim je pomagala tako, da jim je ponudila pomoč pri reševanju težav, nekatere je tolažila, eni osebi pa je nejasnosti pojasnila ter si problem zabeležila.
- Veliko oseb socialne delavke noče obremenjevati, zato jo redkokdaj prosijo za pomoč.
- Hišni red, število zaposlenih, urnik obrokov, večja izbira dejavnosti in pomoč osebja so najpogostejše novosti, ki so jih osebe doživele, ko so se preselile v dom za stare.
- Vprašani so z bivanjem v domu za stare zadovoljni in se v njem počutijo dobro. Pogrešajo vsakdanje stvari, medtem ko spremembam niso naklonjeni, zato ne bi ničesar spreminjali.
- Pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja oseb se kaže v obliki njenega zanimanja za njihovo počutje, preko skupinskih srečanj, ki jih vodi, v obliki pripravljenosti na pomoč na splošno, skrbnosti in pripovedovanja šal. S količino njene pomoči in pomočjo samo so osebe zadovoljne.
- Polovica oseb bi se želela vrniti v lasten dom, medtem ko druga polovica želi ostati v domu za stare.

7. PREDLOGI

- V javnosti bi morali čim več pisati o domovih za stare, tako da se ne bi oblikovale oz. ohranjale napačne predstave, da je dom za stare »zadnja postaja« v življenju starega človeka. Predvsem mediji in sami domovi za stare bi morali institucijo predstaviti kot prijetno staremu človeku in premisliti o njenem poimenovanju, saj lahko posameznika od nje odvrne že sam naziv. Pri tem bi lahko sodelovali stanovalci doma, ki se v njem dobro počutijo.
- Za bodoče oskrbovance bi lahko uvedli dobo uvajanja in prilagajanja na življenje v domu za stare, saj bi tako ugotovili, ali jim je v domu všeč, ali se bodo zmogli vključiti in podobno. Tako ne bi bili pod takšnim pritiskom, ko bi prišel čas za selitev v dom za stare. Ta doba prilagajanja bi trajala dva tedna.
- V domu za stare bi morali uvesti več raznolikih dejavnosti, tako da bi lahko vsak od stanovalcev našel nekaj zase. Stanovalce doma bi morali zaposleni povabiti k sodelovanju, da bi sami predlagali, kaj si želijo početi in kaj jih zanima.
- Država bi morala v domovih za stare dovoliti zaposlovanje več socialnih delavk in delavcev, saj ena socialna delavka zaradi ogromnega števila stanovalcev z njimi ne more vzpostaviti pristnega odnosa, jim pomagati pri reševanju težav, krepiti moči, izdelovati osebnih načrtov za posameznike, jim pomagati ustvariti socialno mrežo, jo ohranjati ter sodelovati s svojci.
- V domu bi morali organizirati čim več srečanj, kjer bi se stanovalci med seboj lahko spoznali in navezali nove stike.
- Stanovalce doma bi morali spodbujati k medsebojni pomoči in jih poskušati vključevati v dejavnosti, ki so namenjene predstavljanju doma, npr. v pisanje prispevkov za domsko glasilo.
- Krepiti bi bilo treba sodelovanje s prostovoljci, ki bi bilo primerno za osamljene stanovalce in tiste, ki se srečujejo z manjšimi težavami. S pomočjo prostovoljcev bi lahko stanovalci vsakodnevne težave rešili brez pomoči socialne delavke. Ta bi bila tako tudi manj obremenjena. Bolj zapletene in resnejše težave pa bi še vedno reševala socialna delavka skupaj s posameznikom.

- Stanovalce doma za stare bi bilo treba bolj spodbujati k samostojnosti, da bi opravila, ki se jih še lahko lotijo sami, opravili brez pomoči osebja. Tako bi ohranjali samozavest stanovalcev.
- Organizirati bi morali več medgeneracijskih srečanj, na katerih bi mlajše generacije spoznale stare ljudi in v povezavi z njimi ne bi gojile predsodkov in stereotipov. Mlajše generacije bi lahko spoznale tudi koristne izkušnje starih ljudi, ti pa bi od mlajših v zameno prejeli kakšno pomoč, če bi jo potrebovali.

8. LITERATURA

- Dragoš, S. (2000), Socialne mreže in starost. *Socialno delo*, 39, 4-5: 293-314.
- Filipovič Hrast, M. (2009), Pomen lokalne skupnosti in sosedov v življenju starejših: spremembe v zadnjih 20 letih. V: Hlebec, V. (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej (169-182).
- Flaker, V. (1998), *Odpiranje norosti: Vzpon in padec totalnih ustanov*. Ljubljana: Založba/*cf.
- Flaker, V. (2013), *K taksonomiji (storitev) socialnega dela in socialnega varstva*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (delovni dokument).
- Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., Urek, M. (2008), *Dolgotrajna oskrba: očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Goffman, E. (1961), *Asylums*. New York: Doubleday & Company.
- Hlebec, V., Mali, J. (2013), Tipologija razvoja institucionalne oskrbe starejših ljudi v Sloveniji. *Socialno delo*, 52, 1: 29-41.
- Hojnik Zupanc, I. (1999), *Samostojnost starega človeka v družbeno-prostorskem kontekstu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hvalič Touzery, S. (2006), Vloga družinskih članov pri oskrbi starih ljudi. *Socialno delo*, 45, 1-2: 29-33.
- Jones, K., Fowles, A. J. (1984), *Ideas on Institutions: Analysing the Literature on Long-term Care and Custody*. London: Routledge.
- Kristančič, A. (2005), *Nova podoba staranja – siva revolucija*. Ljubljana: AA Inserco.
- Mali, J. (2000), Skrb za dementne stanovalce v Domu starejših občanov Preddvor. *Socialno delo*, 39, 4-5: 331-336.
- Mali, J. (2002), Starost, emocije in emocionalno delo v domovih za stare. *Socialno delo*, 41, 6: 317-323.
- Mali, J. (2006), Koncept totalne ustanove in domovi za stare. *Socialno delo*, 45, 1-2: 17-27.
- Mali, J. (2008), *Od hiralnic do domov za stare*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- Mali, J. (2009), Medgeneracijska solidarnost v obstoječih oblikah skrbi za stare ljudi. V: Tašner, V., Lesar, I., Antić, M. G., Hlebec, V., Pušnik, M. (ur.), *Brez spopada: kultur, spolov, generacij*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (243-256).
- Mali, J. (2012), Deinstitutionalisation as a challenge for the development of community-based care for older people = Dez institucionalizacija kot izziv za razvoj skupnostne oskrbe starih ljudi. *Dialogue in praxis*, 1 (14), 1/2 (22-23): 57-69.
- Mesec, B. (2009), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Milošević Arnold, V. (1999), *Razvoj in značilnosti socialnega dela s starimi ljudmi*. Kaljenje, 1: 8-24.
- Milošević Arnold, V. (2000), Profesionalne vloge socialnih delavcev pri delu s starimi ljudmi. *Socialno delo*, 39, 4-5: 253-262.
- Milošević Arnold, V. (2003), *Socialno delo s starimi ljudmi (Izbrani članki in referati)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Milošević Arnold, V., Postrak, M. (2003), *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Pahor, M., Domajnko, B., Hlebec, V. (2009), Spleti zdravja in bolezni: socialna omrežja starejših kot dejavnik zdravja. V: Hlebec, V. (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej (221-236).
- Pečjak, V. (2007), *Psihologija staranja*. Bled: Samozaložba.
- Požarnik, H. (1981), *Umetnost staranja: leta, predsodki in dejstva*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Ramovš, J. (2000), Medgeneracijska povezanost, samopomoč in kakovostna starost. *Socialno delo*, 39, 4-5: 315-329.
- Ramovš, J. (2003), *Kakovostna starost: socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka, Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020 (ReNPSV13-20), (2013). *Ur. l. RS*, 39/2013: 4668-4680. Dostopno na <http://www.uradni-list.si> (11.7.2013).
- *Strategija varstva starejših do leta 2010 – Solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva* (2006). Dostopno na <http://www.mddsz.gov.si> (11.7.2013)

- Zakon o invalidskem in pokojninskem zavarovanju, (1999). *Ur. l. RS*, 106/1999 (Ur.l. RS, št. 72/2000, 81/2000-ZPSV-C, 124/2000, 109/2001, 83/2002 Odl.US: U-I-178/02-14, 108/2002, 110/2002-ZISDU-1, 112/2002 Skl.US: U-I-307/98-38, 26/2003-UPB1, 40/2003 Odl.US: U-I-273/00-13, 63/2003, 63/2003 Odl.US: U-I-57/00-51, 133/2003 Odl.US: U-I-36/00-52, 135/2003, 2/2004-ZDSS-1 (10/2004 popr.), 20/2004-UPB2, 54/2004-ZDoh-1 (56/2004 popr., 62/2004 popr., 63/2004 popr.), 63/2004-ZZRZI, 136/2004 Odl.US: U-I-273/01-21, 68/2005 Odl.US: U-I-29/04-19, 72/2005, 104/2005-UPB3, 69/2006, 109/2006-UPB4, 112/2006 Odl.US: U-I-358/04-13, 114/2006-ZUTPG, 91/2007 Skl.US: U-I-325/05-5, 10/2008-ZVarDod, 98/2009-ZIUZGK, 27/2010 Odl.US: U-I-40/09-15, 38/2010-ZUKN, 61/2010-ZSVarPre, 79/2010-ZPKDPIZ, 94/2010-ZIU, 84/2011 Odl.US: U-I-245/10-13, U-I-181/10-6, Up-1002/10-7, 94/2011 Odl.US: U-I-287/10-11, 105/2011, 110/2011-ZDIU12, 40/2012-ZUJF, 55/2012 Skl.US: U-I-162/12-5, Up-626/12-5, 96/2012-ZPIZ-2). Dostopno na <http://www.uradni-list.si> (11.7.2013).
- Zakon o socialnem varstvu (1992). *Ur. l. RS*, 54/1992 (Ur.l. RS, št. 42/1994 Odl.US: U-I-137/93-24, 1/1999-ZNIDC, 41/1999, 60/1999 Odl.US: U-I-273/98, 36/2000-ZPDZC, 54/2000-ZUOPP, 26/2001, 110/2002-ZIRD, 2/2004 (7/2004 popr.), 36/2004-UPB1, 69/2005 Odl.US: U-I-97/05-32, 21/2006 Odl.US: U-I-116/03-22, 105/2006, 114/2006-ZUTPG, 3/2007-UPB2 (23/2007 popr., 41/2007 popr.), 122/2007 Odl.US: U-I-11/07-45, 61/2010-ZSVarPre, 62/2010-ZUPJS, 57/2012). Dostopno na <http://www.uradni-list.si> (12.7.2013).
- Dom upokojecev Vrhnika. Dostopno na <http://www.du-vrhnika.si> (15.7.2013).

9. POVZETEK

Domovi za stare še vedno veljajo za institucije, kamor naj bi stari ljudje, ki ne morejo več skrbeti sami zase, prišli le umret. Ker se prebivalstvo vse bolj stara, pa je ljudi, ki potrebujejo domsko oskrbo, vse več. V literaturi lahko večkrat zasledimo, da domovi za stare človeku ne morejo ponuditi takšnega življenja, kakršno je živel v lastnem domu. Brala sem tudi o tem, da star človek po prehodu v dom za stare izgubi socialno mrežo oziroma se mu ta zmanjša, poveča pa se količina njegovega prostega časa, saj mu dom ne ponudi dejavnosti, ki bi ga zanimale. Človek v domu tako postane osamljen, po drugi strani pa večina z odhodom v dom za stare odlaša do zadnjega. Socialni delavci in delavke v domovih za stare zaradi preobremenjenosti svojega dela ne opravljajo tako, da bi staremu človeku pomagali do bolj kakovostnega preživljanja tretjega obdobja življenja. Skratka, raziskave o domovih za stare so prikazale večinoma njihove negativne lastnosti. Podobno sem spoznala tudi sama, med opravljanjem študijske prakse, zato sem se odločila, da bom to preverila z raziskavo v diplomski nalogi.

Izvedla sem kvalitativno raziskavo, in sicer v Domu upokojencev Vrhnika, kjer sem opravljala študijsko prakso. Opravila sem deset intervjujev, s katerimi sem pridobila podatke, ki so me zanimali. Predvsem sem se osredotočila na razloge za prihod v dom za stare, spremembe, ki so jih stari ljudje ob tem doživeli, preživljanje prostega časa pred prihodom v dom in po tem, zanimalo me je, s kom so se družili pred prihodom v dom za stare in s kom se družijo zdaj, morebitna osamljenost, pričakovanja pred prihodom v dom, občutki, ki so jih doživljali ob prehodu, težave in strahovi, s katerimi so se srečali ob prihodu v dom, novosti in njihovo počutje v domu.

Ugotovila sem, da stari ljudje v dom za stare najpogosteje pridejo zaradi slabega zdravstvenega stanja, ob tem pa v lastnem domu nimajo nikogar, ki bi jim pomagal pri vsakdanjih opravilih in skrbi zase. Ob prihodu v dom so doživeli tako pozitivne kot negativne spremembe, obojih je bilo približno enako število. Prosti čas so stari ljudje pred prihodom v dom preživljali veliko bolj fizično aktivno kot po prihodu v dom, kjer se udeležujejo dejavnosti, ki so bolj umirjene. Prej so se največ družili s sosedi in otroki, zdaj pa čas preživljajo v družbi sostanovalcev in tesnih prijateljev oziroma prijateljic, ki so jih pridobili v

domu. Socialna mreža se starim ljudem po prihodu v dom ni zmanjšala, ampak se je ohranila. Pri navezovanju novih stikov jim je pomagala tudi socialna delavka, in sicer tako, da jih je vabila k dejavnostim v domu, kjer bi lahko spoznavali sosočivalce. V domu se večina ne počuti osamljenih, medtem ko je bilo v lastnem domu ravno nasprotno, torej so se počutili osamljene. Pred prihodom v dom večina intervjuvancev ni imela pričakovanj ali pa so bila ta negativna. Ob prihodu v dom za stare so se nekateri počutili neprijetno, drugi pa niso imeli posebnih občutkov. Socialna delavka jim je pomagala tako, da jih je sprejela, bila je ustrezljiva, razložila jim je vse potrebne informacije in jih spodbujala. Z njeno pomočjo so bili intervjuvanci zadovoljni. Večinoma se ob prihodu v dom niso srečali z večjimi težavami, prav tako ne s strahovi. So se pa srečali z nekaterimi novostmi, kot so hišni red, število zaposlenih, več dejavnosti. Intervjuvanci se v domu za stare počutijo prijetno in so zadovoljni z bivanjem v njem. Pri tem jim pomaga tudi socialna delavka – z zanimanjem za njihovo počutje in preko skupinskih srečanj, kjer se pogovarjajo. Presenetili pa so me odgovori na zadnje vprašanje, kjer je polovica intervjuvancev povedala, da si želijo ostati v domu za stare, druga polovica pa se želi vrniti v lasten dom.

Menim, da bi morali v javnosti čim več pisati o domovih za stare, da se ne bi oblikovale oz. ohranjale napačne predstave, da je dom za stare »zadnja postaja« v življenju starega človeka. Za bodoče oskrbovance bi morali uvesti dobo uvajanja in prilagajanja na življenje v domu za stare, saj bi tako ugotovili, ali jim je v domu všeč, ali se bodo zmogli vključiti. Morali bi uvesti več raznolikih dejavnosti, tako da bi lahko vsak od sosočivalcev našel nekaj zase, in organizirati čim več srečanj, kjer bi se sosočivalci lahko med seboj spoznali in navezali nove stike.

10. PRILOGE

10.1. Priloga 1: Vprašalnik

- Koliko časa že bivate v domu za stare?
- Kakšen je bil razlog za prihod v dom za stare?
- Opišite, kako se je vaše življenje spremenilo s prihodom v dom za stare. Kakšne so bile spremembe? Kaj je bilo drugače?
- Opišite, kako je potekal vaš vsakdan pred prihodom v dom za stare. Kaj ste počeli? S čim ste se ukvarjali?
- Opišite, kako poteka vaš vsakdan sedaj, ko bivate v domu za stare. Kaj počnete? S čim se ukvarjate?
- S kom ste se družili pred prihodom v dom za stare?
- S kom se družite sedaj, ko bivate v domu za stare?
- Menite, da ste zaradi prihoda v dom za stare izgubili/pridobili kakšnega prijatelja?
- Opišite, kako vam je pri ohranjanju ali nastajanju nove socialne mreže pomagala socialna delavka. Kaj je počela? Vam je bilo njeno posredovanje všeč?
- Se kdaj počutite osamljeno? Kdaj? Ste se kdaj počutili osamljeno, ko ste bivali v lastnem domu?
- Kako se soočate z osamljenostjo? Vam pri tem kdo pomaga? Kdo?
- Opišite, kakšna so bila vaša pričakovanja pred prihodom v dom za stare?
- Opišite, kako ste se počutili, ko ste se preselili v dom za stare. Kakšne občutke ste doživljali?
- Opišite, kako vam je pri preselitvi v dom za stare pomagala socialna delavka. Vam je bila njena pomoč všeč? Bi želeli več pomoči in podpore od nje?
- Opišite, s katerimi težavami in strahovi ste se srečali ob prihodu v dom za stare. Vam je pri reševanju težav kdo pomagal? Kdo?
- Opišite, kako vam je pri soočanju s težavami in strahovi pomagala socialna delavka. Vam je bila njena pomoč všeč? Bi si želeli več pomoči in podpore od nje?
- S katerimi novostmi ste se srečali v domu za stare?
- Opišite, kako se počutite v domu za stare. Kaj pogrešate? Bi želeli kaj spremeniti?
- Opišite, kako vam pri zagotavljanju dobrega počutja pomaga socialna delavka. Bi si želeli več njene pomoči pri tem?
- Bi se želeli vrniti v lastni dom, če bi imeli to možnost?

10.2. Priloga 2: Analiza intervjujev – odprto kodiranje

INTERVJU A

Spol: Ž

Čas bivanja v domu: tri leta

Kakšen je bil razlog za prihod v dom za stare?

/Nisem imela nobenega, ki bi mi pomagal./ (1) /Pa stanovanja nisem imela dobrega, torej takega, ki bi bil prilagojen vozičku./ (2) Čisto vse sorte je bilo.

Opišite, kako se je vaše življenje spremenilo s prihodom v dom za stare. Kakšne so bile spremembe?

Kaj pa vem ... /kar naenkrat sem imela veliko prostega časa, / (3) /ničesar mi ni bilo treba narediti, saj so vse drugi naredili namesto mene./ (4) Pa seveda /svojecev ne vidiš več tako pogosto kot prej./ (5)

Opišite, kako je potekal vaš vsakdan pred prihodom v dom za stare. Kaj ste počeli? S čim ste se ukvarjali?

/Ko sem še hodila, sem bila veliko na vrtu./ (6) Potem sem pa padla, pa sem si poškodovala hrbtenico. Potem sem šla pa v bolnico, /nato sem bila eno leto pri sestri na Hrvaškem./ (7) Tam nisem mogla imeti nege, nihče me ni mogel rihtat, potem sem pa prišla v dom samovoljno. Kar v redu, sem bila zelo zadovoljna. Se da, se da. /Sem pa veliko kvačkala, pa štrikala sem veliko./ (8) Take stvari sem delala.

Opišite, kako poteka vaš vsakdan sedaj, ko bivate v domu za stare. Kaj počnete? S čim se ukvarjate?

/Tudi kvačkam./ (9) /pa grem v skupino za spomin in vsako sredo na skupino z Borovničani./ (10) ki se je vedno udeležim. /Tudi terapije imam./ (11) pa tako. Zelo zelo sem zadovoljna.

Kaj še počnete v domu?

Kakor je. Kvačkam, pa /družim se z ostalimi in klepetam zelo rada z njimi./ (12) To pa zelo rada. Brez tega pa ne gre. Jaz pa res ne morem biti tiho. Sin je takoj povedal, da mama ima pa to napako, da rada govori, se heca. Zato me vsi radi imajo, to pa res. Zaenkrat.

S kom ste se družili pred prihodom v dom za stare?

/S sestro sem preživela veliko časa./ (13) Z drugimi se tam na Hrvaškem nisem družila, ker jih nisem poznala. Ko sem bila še doma, sem pa imela veliko ljudi, s katerimi sem se družila. /Sin je tam v Bistri, hčerka je tu Podgoro, pa ena hčerka je v Mariboru./ (14) Ja, ja, saj je bilo veliko druženja. Saj me ni bilo skoraj nič doma. Sem bila zmeraj naokoli. /Veliko sem se družila tudi s sosedi./ (15) s katero sva velikokrat pili kavo.

S kom se družite sedaj, ko bivate v domu za stare?

/Z vsemi./ (16) Jaz nimam nobenega problema s tem. Z nobenim nisem skregana, nobenega problema nimam, res. Zaenkrat sem zadovoljna. Z vsemi se razumem, hrana odlična, vse.

Menite, da ste zaradi prihoda v dom za stare izgubili/pridobili kakšnega prijatelja?

/Ne, izgubila nisem nobenega./ (17) Pridobila pa. Sem se takoj vklopila. Tudi sin in hčerke pridejo, a bolj malo. Ja, ja, pridejo. Ena hčerka je v Mariboru, ena na Trojanah, sin je v Bistri. Vnukinja je ena v Bistri, ena je pa v Kranju že pri fantu. /Pa prijatelj imam v domu veliko iz tu okrog, Vrhnika, Borovnica. Pa strežnice vse skoraj poznam./ (18) ki so z onega konca. Smo delale včasih skupaj. Prav nobenega domotožja nisem imela pa tudi danes ga nimam. Jaz pravim, vse po resnici povem, tako je. Zdaj pa ali je narobe ali ni. Tudi tu v domu sem spoznala veliko ljudi, vsi so prijazni.

Opišite, kako vam je pri ohranjanju ali nastajanju nove socialne mreže pomagala socialna delavka. Kaj je počela?

Ko sem prišla v dom, nisem nikogar poznala. Prvo sem spoznala soseda iz sobe, ki je sedaj v tretjem nadstropju. Ona je prišla k meni, ko me je videla, da sem tam sama sedela. Potem sem pa počasi začela z vsemi govoriti, bolj kot doma. Simona mi pri tem ni veliko pomagala. /Povabila me je na razne aktivnosti, kjer bi lahko spoznala druge gospe./ (19) In sem jo upoštevala.

Vam je bilo njeno posredovanje všeč?

/Seveda./ (20) Brez njene spodbude se najverjetneje ne bi udeležila nobene aktivnosti.

Se kdaj počutite osamljeno?

/Ne, to pa ne. Ker nisem nikoli sama./ (21) Zjutraj vstanem, grem na zajtrk, od zajtrka sem tukaj v večnamenskem prostoru do kosila, od kosila pa spet do večerje. Potem me preoblečejo, ker se sama ne morem, me rihtajo. Hčerka plačuje, težko.

Ste se kdaj počutili osamljeno, ko ste bivali v lastnem domu?

/Ne. Tudi ne, ker sem zmeraj šla okrog./ (22) Pa sem šla k sosedi, ki je bila tam blizu, pa žlahta, obiske sem imela. Ne, res ne. Jaz sem tak tip.

Opišite, kakšna so bila vaša pričakovanja pred prihodom v dom za stare.

/Sem jih imela. Sem vedela, kako je tu, ker sem tukaj delala./ (23) Sem delala tamle, kjer je bil tisti star dom. Potem so se mi pa tisti ljudje smilili, pa to. Zdaj sem pa jaz taka. Sem vedela, ja, vedela sem, kako je.

Opišite, kako ste se počutili, ko ste se preselili v dom za stare. Kakšne občutke ste doživljali?

/Čisto normalno./ (24) Ko sem šla od sestre, ko me je prišla iskat k sestri hčerka ... Ko sem prišla iz hrvaške meje, ker jaz sem iz Hrvaške, sem rekla: O, to slovensko zemljo bi kar poljubila. Samo da sem prišla živa. /Tu pred vrati doma tudi solze nisem spustila. Nič, nič. Kar lepo mi je bilo, res./ (25) Lepo so me pričakali in še danes nimam težav.

Opišite, kako vam je pri preselitvi v dom za stare pomagala socialna delavka.

/Ja, socialna delavka me je sprejela, mi je takoj povedala, kako je v domu, kako se gre, pa kaj bi rad in kaj ne./ (26) /Potem je pa rekla, da jaz povem, pa sin da pove, kako pa kaj./ (27) Je rekel, mama ima dve napaki. Doma nikoli nisem zajtrka imela. Jaz sem vstala, kavico spila, potem pa na vrt pa k sosedi takoj na kavo, pa takole. In je rekel še, da mama tako rada govori, pa heca se in brez družbe ne more biti. Zelo lepo so me sprejeli. Pa ne zaradi tega, da bi se pohvalila ali karkoli ... Tudi Simona me vpraša: Marica, a je kakšen problem? Zmeraj, res, vse. Če sem slabe volje, me zmeraj vpraša, kaj je narobe. Res, nimam nobene pritožbe. Zaenkrat. Kaj bo pa potem, bomo pa še videli.

Vam je bila njena pomoč všeč?

/Ja, zelo všeč./ (28) Človeku kar dobro dene, če ve, da je blizu nekdo, ki ti lahko pomaga v stiski. Sploh pa na začetku, ko še nobenega ne poznaš.

Bi želeli več pomoči in podpore od nje?

/Več pomoči od nje nisem pričakovala./ (29) Saj tudi nisem edina v tem domu. So še drugi, ki bolj potrebujejo pomoč kot pa jaz.

Opišite, s katerimi težavami in strahovi ste se srečali ob prihodu v dom za stare.

/Z nikakršnimi. Nisem imela težav./ (30) Ne, takrat sem se še sama oblačila, na wc sem šla sama, vse sama. Potem se je pa počasi začelo ... Ne to, ker sem padla, ampak je tista bolezen ... No, kako se reče ... Ne vem, kako se reče. Tale roka je od tistega štrikanja, ko je mož umrl mlad, star štirideset let, pa nikoli bolan. No, potem me je pa začela hrbtenica, pa z desno nogo ne morem nič, pa tudi desna roka je bolj tako.

Vas je bilo česa strah?

Ne, strah pa res ne. Kakor bo, bo. Pa dokler bo. /Malo me je že skrbelo to, ko sem prišla na voziček./(31) ampak sem rekla, kaj hočem, tako mora biti. Tole moram sprejeti in sem sprejela. Ravno takole, kot je. Saj vstanem iz vozička in se primem ravno toliko, da stojim. Zgoraj se lahko še sama oblečem, spodaj mi pa pomagajo sestre. /Drugače pa ne, ničesar me ni bilo strah./(32) Kar bo, pa bo, sem si rekla. To sem sprejela lepo, sestre pa tudi zelo lepo delajo z mano. Pa ne da bi jih hvalila ali zagovarjala. Pride včasih kakšna, ki je slabe volje, ampak svoje delo opravijo tako, kot je treba. Za postrežbo, da kaj pomagajo, vse. Kosilo, večerja, vse dobimo lepo postreženo. Zaenkrat.

Opišite, kako vam je pri soočanju s težavami in strahovi pomagala socialna delavka.

/Ko sem prišla na voziček, nisem hotela pokazati, niti povedati drugim, da me je tega strah. Tudi socialni delavki nisem povedala./(33) Sem si mislila, kakor bo. Bila sem v Soči, tam so mi pa povedali, da bom morala na voziček. No, takrat me je pa malo ... Tkrat sem pa jokala. Potem pa sem si rekla, kar bo pa bo. To sem sprejela in danes mi je tako, kot da nisem na vozičku. Res sem se navadila.

S katerimi novostmi ste se srečali v domu za stare?

Hm, kaj jaz vem, nič ni bilo. /Morda to, da nisi med svojimi/(34) ali kako bi rekla. Drugega pa nič. No, /morda je bilo novo to, da moraš biti ob uri na zajtrku, kosilu in večerji./(35) So pa tako prijazni, da ko grem na pregled, kosilo počaka in ko pridem nazaj, mi ga pogrejejo. Je pa res, da sem bila v zadnjih treh letih le dvakrat na pregledu, tako da sem v redu. Posluh in spomin mi še zelo dobro delujeta. To imam zaenkrat v redu.

Opišite, kako se počutite v domu za stare.

/Počutim se zelo dobro, zelo lepo mi je tu./(36) /Ne bi šla domov./(37) Tu imam družbo in to mi veliko pomeni.

Kaj pogrešate?

/Ne vem, kaj pa vem. Nič./(38) Za jesti imam še preveč. Imam čisto, suho, toplo. Vsi so prijazni. Jaz res ne pogrešam ničesar. Zaenkrat.

Bi želeli kaj spremeniti?

/Tudi spremenila ne bi ničesar./(39) Zame ne, za druge pa ne vem. Meni je vse všeč in lepo. Še kuharica pravi, ki me pozna, da sem skromna. In res sem zadovoljna. Tudi če sem bolna ... No, ampak to ni velikokrat, hvala bogu. Edino zobje me bolijo, moram iti k zobarju.

Opišite, kako vam pri zagotavljanju dobrega počutja pomaga socialna delavka.

Tudi če sem slabe volje, tega ne pokažem. /Mi je pa socialna delavka vedno na razpolago, če potrebujem pomoč, kadarkoli./(40) Sem bila od začetka nekajkrat pri njej, ker sva morali zrihtati tisto, da mi sedaj hčerka plačuje 200 evrov, ker jaz imam samo 300 evrov pokojnine. No, takrat mi je bilo hudo, pa /me je socialna delavka vprašala, kaj je narobe, pa sem ji povedala. In me je potolažila./(41) naj se ne sekiram, da bo vse v redu. /Prejšnji dan je prišla k meni in me vprašala: Kako je,/(42) Marica, in tako. Zelo je prijazna. Zaenkrat se zelo dobro razumem z njo. Kako pa ona mene sprejme, to pa ne vem. Upam, da lepo.

Bi si želeli več njene pomoči pri tem?

/Ne, nikakor ne, saj je to že zelo veliko, kar počne zame./(43)

Bi si želeli vrniti v lastni dom, če bi imeli to možnost?

Jah, morda, ampak /ne bi, ker ne morem sama skrbeti zase, preoblečiti se, kuhati. Niti vstati ne morem sama./(44) Če bi pa ravno morala ... Tudi če bi tam imela nekoga, ki bi skrbel zame ... No, o tem pa nisem razmišljala, ker vem, da to ni mogoče. Svojci so vsi v službah, snaho imam zelo prijazno, vendar ne more skrbeti zame, prav tako sin, druga hčerka je v Mariboru in ima svojo družino, ona sploh ne bi mogla. Je kar bolje, da sem tu.

(1) ni imela nikogar, ki bi ji pomagal → brez pomoči drugih → razlog za prihod v dom

(2) neprimerno stanovanje za gibanje z invalidskim vozičkom → neprilagojenost stanovanja → razlog za prihod v dom

(3) imela je veliko prostega časa → povečanje prostega časa → pozitivna sprememba ob prihodu v dom

(4) ničesar ji ni bilo treba narediti, saj so drugi vse opravili namesto nje → pomoč osebja → pozitivna sprememba ob prihodu v dom

(5) ni več tako pogosto videla svojcev → zmanjšanje stikov s svojci → negativna sprememba ob prihodu v dom

(6) bila je na vrtu → obdelovanje vrta → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(7) bila je pri sestri na Hrvaškem → življenje na Hrvaškem → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(8) veliko je kvačkala in pletla → ukvarjanje z ročnimi deli → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(9) kvačka → ukvarjanje z ročnimi deli → preživljanje prostega časa v domu

(10) gre na skupino za spomin in skupino z Borovničani → aktivnosti v domu → preživljanje prostega časa v domu

(11) ima terapije → aktivnosti v domu, povezane z zdravjem → preživljanje prostega časa v domu

(12) družijo se in klepetajo z drugimi stanovalci doma → druženje z drugimi → preživljanje prostega časa v domu

(13) veliko časa je preživela s sestro → druženje s sestrami/brati → socialna mreža pred prihodom v dom

- (14) blizu njenega doma so živeli sin in obe hčerki → druženje z otroki → socialna mreža pred prihodom v dom
- (15) s sosedo je velikokrat pila kavo → druženje s sosedi → socialna mreža pred prihodom v dom
- (16) družijo se z vsemi stanovalci → druženje s stanovalci → socialna mreža po prihodu v dom
- (17) ni izgubila nobenega prijatelja → ohranitev prijateljev → socialna mreža po prihodu v dom
- (18) pridobila je prijatelje iz okoliških krajev in prijateljice, ki so strežnice → pridobitev novih prijateljev → socialna mreža po prihodu v dom
- (19) socialna delavka jo je povabila na aktivnosti → povabilo socialne delavke → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže
- (20) vseč ji je bilo posredovanje socialne delavke → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže
- (21) nikoli se ne počuti osamljeno → ni osamljena → osamljenost v domu
- (22) se ni počutila osamljeno → ni bila osamljena → osamljenost pred prihodom v dom
- (23) imela je pričakovanja pred prihodom v dom → prisotnost pričakovanj → pričakovanja pred prihodom v dom
- (24) počutila se je normalno → normalno počutje → počutje ob prihodu v dom
- (25) ni jokala, bilo ji je lepo → prijetno počutje → počutje ob prihodu v dom
- (26) socialna delavka jo je sprejela in ji povedala, kako je v domu → sprejem socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (27) socialna delavka je spodbudila njo in sina, naj povesta kar je potrebno → spodbuda socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (28) vseč ji je bila pomoč socialne delavke → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (29) ni pričakovala več pomoči od socialne delavke → zadovoljstvo z nudenjem količine pomoči → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (30) ni imela težav → brez težav → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (31) strah jo je bilo, ko je prišla na invalidski voziček → prisotnost strahu → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (32) drugega je ni bilo strah → brez strahu → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (33) nikomur ni hotela povedati, niti socialni delavki, da jo je bilo strah, ko je pristala na vozičku → neobremenjevanje socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
- (34) ni več bivala s svojci → bivanje z drugimi ljudmi → novosti v domu
- (35) ob točno določeni uri je morala biti pri zajtrku, kosilu, večerji → hišni red → novosti v domu
- (36) zelo dobro se počuti, lepo ji je → dobro počutje → počutje v domu
- (37) ne želi iti domov → zadovoljstvo z bivanjem v domu → počutje v domu
- (38) ničesar ne pogreša → ne pogreša → počutje v domu
- (39) ničesar ne bi spremenila → nič sprememb → počutje v domu
- (40) socialna delavka ji je vedno na voljo → pripravljenost socialne delavke za pomoč → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (41) socialna delavka jo vpraša, kaj je narobe, in jo potolaži → zanimanje socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (42) socialna je prišla k njej in jo vprašala po počutju → skrbnost socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (43) več pomoči od socialne delavke ne želi, ker naredi dovolj zanjo → zadovoljstvo z obsegom pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (44) ne bi se vrnila domov, ker ne more skrbeti zase → ostati v domu → vrnitev v lastni dom

INTERVJU B

Spol: Ž

Čas bivanja v domu: dve leti

Kakšen je bil razlog za prihod v dom za stare?

Dolgo časa sem živela tule na Vrhniki, potem smo se pa morali preseliti v Ljubljano. Tam mi ni bilo všeč, /sem pa nazaj želela,/(1) ker sem poznala tukaj veliko ljudi. No, in sem prišla nazaj na Vrhniko. /Ker nisem imela kje živeti, sem v mesecu in pol dobila sobo v domu./ (2) V tem domu sem imela prošnjo vsaj pet let. Mi je ena prijateljica svetovala, naj dam prošnjo za primer, če bi kdaj kaj bilo. In sem res to storila. A veste, Ljubljana je bila zame popolnoma tuj kraj.

Opišite, kako se je vaše življenje spremenilo s prihodom v dom za stare. Kakšne so bile spremembe?

Vse je bilo drugače. Sicer sem bila že od začetka z vsem zadovoljna, nimam nobenih težav. Še danes, po dveh letih, kar sem tukaj, nimam čez nobenega nič za reči. Vse imam rada, one imajo mene. Jaz se imam tukaj res čudovito. Zelo sem zadovoljna. Lahko pa rečem, da /je bila velika sprememba zame ta, da nisem več tako pogosto videla svojih otrok,/(3) na katere sem zelo navezana.

Opišite, kako je potekal vaš vsakdan pred prihodom v dom za stare. Kaj ste počeli? S čim ste se ukvarjali?

Doma sem bila. Hčerke so šle delat, /jaz sem pa doma pospravljala pa kuhala sem,/(4) /pa malo sem šla v vrt/(5) in tako. Takrat smo živeli v bloku. /Pa rada sem gledala televizijo, še posebno filme ob večerih./ (6) Sedaj jih ne več, ker je z mano v sobi gospa, ki ima rada mir, pa je nočem motiti.

Opišite, kako poteka vaš vsakdan sedaj, ko bivate v domu za stare. Kaj počnete? S čim se ukvarjate?

Ko še ni bilo tako vroče, /sem vsako jutro, ko sem pojedla, šla na sprehod./ (7) Jaz veliko hodim, veste. Ko sem prišla nazaj, /sem šla malo ležat,/(8) potem je bilo pa že kosilo. Po kosilu sem šla še malo ležat, potem pa spet malo ven na zrak in na sprehod. Pravijo, da me nikoli ni v domu, ko me kdo išče. /Gledam pa tudi televizijo./ (9) Vsak dan od petnajst do štirih pa do šestih gledam nadaljevanke. Pa zvečer ob sedmih moram nujno novice gledat. Okrog osme ure pa ugasnem, da ne motim gospe, ki je poleg v sobi. /Potem pa malo križanke rešujem./ (10) Berem bolj malo, ker me hitro začnejo boleti oči. No, potem pa kmalu zaspi. Jaz se imam tu res enkratno.

S kom ste se družili pred prihodom v dom za stare?

Ko sem bila v Ljubljani, /sem imela eno kolegico,/(11) smo bile nekajkrat na teden skupaj. Potem je ona zbolela, pa ni več hodila k meni. In sem bila večino časa sama. No, pa seveda /s hčerko sva se vsak dan videli,/(12) ker sva skupaj živeli. Vendar je bila bolj malo doma. Potem je bilo pa tako: naši so se odločili, da bodo hišo kupili na Lavrici. Jaz sem pa rekla, da tja pa ne grem. Sem pa zaprosila tule v domu, pa so bili naši vsi proti. No, ampak so potem rekli, mama, če ti tako paše, pa naj bo po tvoje. No, pa sem po svoje naredila.

S kom se družite sedaj, ko bivate v domu za stare?

/Me hčerka vsak teden obišče, čisto vsak teden./ (13) Vsakih štirinajst dni grem za dva ali tri dni v Ljubljano, tako da /imam še vedno stike tudi z vnuki./ (14) /Pa poznam tukaj v domu ljudi še od prej, ko sem živela na Vrhniki in bila v službi. Iz službe jih veliko poznam, bivših sodelavcev./ (15) Saj zato sem si pa želela priti nazaj na Vrhniko. Meni tukaj res ni dolgčas. Pa gremo malo ven, sedimo zunaj na klopi. Še enega moškega imamo v družbi, pa se smejemo.

Menite, da ste zaradi prihoda v dom za stare izgubili/pridobili kakšnega prijatelja?

/Ne ne, izgubila nisem nobenega./ (16) Poznala sem pa tako ali tako že od prej še pa še ljudi tukaj notri. Me včasih kdo pozdravi, ki ga ne poznam, pa mi pravi: Ja, a me ne poznaš? No, ko mi pa pove priimek, pa vem, kdo je. Veliko ljudi poznam, ja.

Opišite, kako vam je pri ohranjanju ali nastajanju nove socialne mreže pomagala socialna delavka.

/Nisem potrebovala njene pomoči,/(17) ker sem tu poznala že veliko ljudi, pa sem se brez težav vključila.

Se kdaj počutite osamljeno?

/Zaenkrat ne./ (18) Upam, da se tudi ne bom, no.

Ste se kdaj počutili osamljeno, ko ste bivali v lastnem domu?

/Ja, to pa ja. Takrat sem pa se./ (19) Sem takrat povedala hčeram, sem rekla: Glejte, ve greste v službo, jaz sem pa dopoldne sama. Pa hči je bila še kemijski tehnik, pa je učila študente pa to in je dostikrat prišla šele ob osmih zvečer domov. Je prišla vmes samo na kosilo, pa spet nazaj. Tako sem bila cele dni sama.

Opišite, kakšna so bila vaša pričakovanja pred prihodom v dom za stare.

Veste, kako vam povem ... Veliko jih jamra tukaj, ampak jaz pa pravim, da ni vse res, kar govorijo. Pa se pritožujejo, da jim manjka to in ono. Ni res, prav nič jim ne manjka. In zaradi takih potem ljudje doma mislijo, da je tukaj grozno. Pa ni, lepo je. Jaz sem komaj čakala, da pridem sem, ker se v Ljubljani nisem dobro počutila. /Sem vedela, da bo tukaj veliko znanih ljudi/(20) in sem si res želela sem. Res pa je, da /nisem vedela, kako bo tu notri. Se pravi, kako bo potekal vsak dan, kaj se

dogaja in tako./ (21) Ne, to pa nisem vedela. Si tudi slike o tem nisem ustvarila. Meni je bilo le važno, da bo tukaj veliko znanih ljudi in da pridem nazaj na Vrhniko.

Opišite, kako ste se počutili, ko ste se preselili v dom za stare. Kakšne občutke ste doživljali?

/Ja, malo mi je bilo nerodno./ (22) Pa še vsi ti, ki sem jih tu poznala, so mi govorili: O, a tudi ti si prišla sem. /Ampak mi pa ni bilo hudo./ (23) ker Vrhnika je moj rojstni kraj in poznam veliko ljudi.

Opišite, kako vam je pri preselitvi v dom za stare pomagala socialna delavka.

Tik preden sem prišla v dom, sem ji povedala, da bi bila rada sama v sobi. Mi je rekla, da bom morala kar precej časa čakati na sobo. Sem rekla, da bi rada imela svojo sobo, ker imam poležan mehur in moram tudi trikrat do štirikrat ponoči na vodo. Sej veste, kako je to nerodno, če je še nekdo v sobi. Je rekla, to bo treba pa počakati. Potem je pa videla, da sem imela več kot pet let prošnjo v domu in /je rekla, da bom dobila svojo sobo takoj, ko bo kakšna na voljo, da imam prednost pred drugimi./ (24) /Je vzela mojo številko in rekla, da me bo poklicala, ko bo kakšna soba prazna./ (25) In me je res po kakšnem mesecu poklicala. Je rekla, naj pridem v dveh dneh pogledat sobo, drugače jo bo dala komu drugemu. No, in sva prišle s hčerko pogledat to sobo. /Socialna delavka mi je dala ključ./ (26) sem pogledala sobo in mi je bila všeč. Sem rekla v redu, tukaj bom. Lažje sem dobila sobo, kot sem mislila.

Vam je bila njena pomoč všeč?

/O, ja, to pa zelo./ (27) Saj brez njene pomoči sploh v dom ne bi prišla, ker ne bi dobila sobe.

Bi želeli več pomoči in podpore od nje?

Saj je ogromno naredila zame. /Ne, ne potrebujem nič drugega od nje./ (28)

Opišite, s katerimi težavami in strahovi ste se srečali ob prihodu v dom za stare.

/Strahov nisem imela nič./ (29) Ne, ne. Saj pravim, da /nimam nobenih težav, tu notri pa jih tudi nisem imela./ (30)

S katerimi novostmi ste se srečali v domu za stare?

Hja, novo zame je bilo vse. /Najbolj me je presenetila opravljivost nekaterih žensk./ (31) /Novo je bilo tudi to, da sem imela na razpolago veliko več aktivnosti kot doma./ (32) Nisem vedela, kako je tu notri. Videla sem potem, da je veliko boljše tu v domu, kot so mi pa povedali drugi. So mi govorili, da je hrana zanič, ampak ni res. Jaz pa pravim tako: saj tudi doma je bilo tako, da enkrat eden nekaj noče, drugič drugi. Tako je tudi tukaj. Pri tolikih ljudeh pa tudi ne morejo kuhati za vsakega posebej. Je zmeraj nekaj za jesti, da nisi lačen, pa čeprav česa ne maraš.

Opišite, kako se počutite v domu za stare.

/Odlično se počutim. Zares odlično./ (33)

Kaj pogrešate?

/Zaenkrat nič./ (34) Če kaj prosim, vse dobim. Direktor je zelo lušten. Zdravstveno osebje je zelo prijazno. Nimam težav, res ne.

Bi želeli kaj spremeniti?

/Jaz ne. Ne, sigurno ne./ (35) Jaz tako mislim zato, ker starejši ljudje pravijo, da tukaj na Vrhniki v domu je najboljše biti. Iz vseh krajev tiščijo notri. To je že znak, da je tukaj res prijetno.

Opišite, kako vam pri zagotavljanju dobrega počutja pomaga socialna delavka.

/Mi je takoj na začetku povedala, naj ji povem, če me bo kaj motilo ali pa če bo kakšen problem./ (36) /Pa tudi ves čas me je spraševala, kako se imam, kako se počutim./ (37) Mi je bila v oporo. Simona je res zelo prijazna. Saj pravim, nimam težav z nikomer. Pa naj bo to sestra, snažilka, zdravnik. Jaz sem zadovoljna z vsem.

Bi si želeli več njene pomoči pri tem?

/Ne, ker je ne potrebujem./ (38)

Bi se želeli vrniti v lastni dom, če bi imeli to možnost?

/Ja, če bi bila možnost, bi se. In če bi lahko, bi se vrnila v hišo na Vrhniki, v Ljubljano pa nočem, ne./ (39) Veste, smo imeli tu na Vrhniki hišo, potem mi jo je pa zet zastavil, zapravil. Ker jaz sem hišo prepisala hčeri, on je imel pa neko tovarno, je pa propadla in je hišo zastavil. So nam jo zarubili in smo se morali umakniti. Ker na Vrhniki nismo dobili stanovanja, smo šli pa v Ljubljano. Tam sem pa prišla v tuji kraj.

(1) želela je nazaj na Vrhniko → lastna odločitev/pobuda → razlog za prihod v dom

(2) ni imela kje drugje živeti → brez stanovanja → razlog za prihod v dom

(3) ni več tako pogosto videla svojih otrok → zmanjšanje stikov s svojci → negativna sprememba ob prihodu v dom

(4) doma je pospravljala in kuhala → ukvarjanje z gospodinjskimi opravili → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(5) bila je na vrtu → obdelovanje vrta → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

- (6) gledala je televizijo, še posebno filme → gledanje televizije → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (7) gre na sprehod → sprehajanje → preživljanje prostega časa v domu
- (8) gre ležati → počivanje → preživljanje prostega časa v domu
- (9) gleda televizijo → gledanje televizije → preživljanje prostega časa v domu
- (10) rešuje križanke → reševanje križank → preživljanje prostega časa v domu
- (11) imela je kolegico → druženje s prijatelji → socialna mreža pred prihodom v dom
- (12) s hčerko sta se videli vsak dan → druženje z otroki → socialna mreža pred prihodom v dom
- (13) hčerka jo obišče vsak teden → druženje z otroki → socialna mreža po prihodu v dom
- (14) občasno obišče vnuke → druženje z vnuki → socialna mreža po prihodu v dom
- (15) pozna veliko ljudi v domu, ki so bili njeni nekdanji sodelavci → druženje s stanovalci → socialna mreža po prihodu v dom
- (16) ni izgubila nobenega prijatelja → ohranitev prijateljev → socialna mreža po prihodu v dom
- (17) ni potrebovala pomoči socialne delavke → brez potrebe po pomoči → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže
- (18) zaenkrat se ne počuti osamljeno → ni osamljena → osamljenost v domu
- (19) večkrat se je počutila osamljeno → bila je osamljena → osamljenost pred prihodom v dom
- (20) vedela je, da bo v domu veliko njej znanih ljudi → pričakovanja glede sostanovalecev → pričakovanja pred prihodom v dom
- (21) ni vedela, kako bo v domu, kako bo potekal vsakdan → brez pričakovanj → pričakovanja pred prihodom v dom
- (22) bilo ji je nerodno → nekoliko neprijetno počutje → počutje ob prihodu v dom
- (23) ni ji bilo hudo → prijetno počutje → počutje ob prihodu v dom
- (24) socialna delavka ji je povedala, da ima prednost pred drugimi prosilci → spodbuda socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (25) socialna delavka je vzela njeno številko in jo poklicala, ko je bila soba pripravljena → ustrežljivost socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (26) socialna delavka ji je predala ključ sobe → sprejem socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (27) pomoč socialne delavke ji je bila všeč → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (28) ni pričakovala več pomoči od socialne delavke → zadovoljstvo z nudenjem obsega pomoči → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (29) ni imela strahu → brez strahu → težave in strah ob prihodu v dom
- (30) nima in ni imela nobenih težav → brez težav → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (31) novo zanjo je bila opravljenost nekaterih žensk → opravljenost žensk → novosti v domu
- (32) novo je bila večja izbira aktivnosti → več aktivnosti → novosti v domu
- (33) počuti se odlično → dobro počutje → počutje v domu
- (34) ničesar ne pogrša → ne pogrša → počutje v domu
- (35) ničesar ne bi spremenila → nič sprememb → počutje v domu
- (36) socialna delavka ji je dejala, naj ji pove, če jo bo kaj motilo ali če bo imela težave → pripravljenost socialne delavke za pomoč → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (37) socialna delavka jo večkrat vpraša, kako se počuti → zanimanje socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (38) ne potrebuje več pomoči socialne delavke → zadovoljstvo z obsegom pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (39) želi se vrniti domov v hišo na Vrhniki → vrniti se v svoj dom → vrnitev v lastni dom

INTERVJU C

Spol: Ž

Čas bivanja v domu: sedem let

Kakšen je bil razlog za prihod v dom za stare?

/Zaradi slabega zdravja./ (1) Noge so mi odpovedale. Če hočem vstati iz vozička, se kar usedem na tla. Pa vsi so hodili v službo, /ni imel nihče skrbeti zame./ (2) /Prenevarno je bilo, da bi še naprej ostajala sama doma./ (3) Sem imela v tem domu prošnjo dve leti. Potem je bila pa rešena ravno za božične praznike, ampak je sin rekel, da naj bom čez praznike še doma. Je hotel plačati za tistih nekaj dni, ko bi bila še doma, da mi ne bi kdo drug vzel mesta, pa so rekli, da ni treba, da nas bodo že poklicali. No, potem se je pa zavleklo vse do oktobra. Potem je pa sin poklical v dom, ker je bilo že tako hudo, da sem že sama rekla, da doma ne morem biti več. V Logatcu so rekli, da bi morala potrdilo od zdravnika prinesiti. Pa sin je še v Horjulu vprašal, pa tudi niso imeli prostora. Potem je pa v ta dom vprašal, je bila pa ravno direktorica na telefonu in je rekla sinu, kar pripelji jo, jo bomo že dali nekam. A veste, ona je ravno tako umrla kot naša ta mlada. Padla je, pa je ni bilo več. Še iz istega kraja je bila kot ti. Pa pridem enkrat sem dol na kavo, pa mi pravi ena gospa, se mi zdi, da je direktorica umrla. Ni treba nič govoriti okrog, je rekla, bodo že povedali. Jaz pa res nobenemu nisem povedala. V tistem pride pa vnuk in pravi, nekaj pa mora biti dol, da je toliko policajev. No, pa je šel domov. Drugače nikoli ni prišel. Tistikrat je pa šel domov iz šole in se je ustavil pri meni. Pa ne vem, kaj mu je bilo. Se je pa podobno zgodilo njegovi mami. Je bil star dvanajst let, ko je umrla. No, potem mi je pa telefoniral, ko je izvedel, kaj je bilo.

Opišite, kako se je vaše življenje spremenilo s prihodom v dom za stare. Kakšne so bile spremembe?

Najprej je bilo kritično, ker nisi navajen tako živeti. Sedaj sem se navadila, je pa čisto v redu. Sprememba je bila velika. /Kar naenkrat toliko ljudi okrog tebe./ (4) Saj bi bila še doma, a je še sinu žena umrla. Potem sem še šest let bila doma in upala, da mi ne bo treba v dom, a ni šlo več. /Je bilo pa vse zelo drugače, ko sem prišla v dom./ (5) Saj sem se nekako vživela. Doma nisem mogla biti več. Vsi so v službo hodili. Jaz sem padla, pa ni bilo nikogar, ki bi me pobral.

Opišite, kako je potekal vaš vsakdan pred prihodom v dom za stare. Kaj ste počeli? S čim ste se ukvarjali?

/Pri enem oknu sem sedela, pa v Slomškovo šolo gledala./ (6) Sem živela čisto poleg šole. /Drugače pa nisem mogla nič početi. Niti kuhati, pospravljati, nič./ (7) Samo sedela sem, /pa radio poslušala./ (8)

Opišite, kako poteka vaš vsakdan sedaj, ko bivate v domu za stare. Kaj počnete? S čim se ukvarjate?

Zjutraj vstanem, mi pomagajo, da se oblečem. Mi pomagajo nataktni žabe, pa take mrežaste hlačke mi dajo in plenico. /Grem na stranišče in se uredim./ (9) Saj se navadiš, a veste. Včasih sem cele dni premišljevala, kako bi naredila, da bi mi bilo lažje. Potem se pa navadiš vsega. No, /potem grem na zajtrk./ (10) /nato pa dol, tule, kjer je veliko ljudi./ (11) /Grem malo ven, na zrak./ (12) Popoldne sem pa notri. Sedaj, ko je tako vroče. /Včasih gledam televizijo./ (13) /pa radio poslušam./ (14) /pa telefon imam./ (15) Če je treba, pokličem domov. Brati ne morem, ker imam oči slabe. No, /pa molim tudi veliko./ (16) Se vživim, a veste. Še hvala bogu, da je tako. Se spomnim, kako so včasih taki ljudje ležali doma in nobene stvari ni bilo.

S kom ste se družili pred prihodom v dom za stare?

Prijatelj nisem imela oz. zelo malo. /Prišla je sosedka./ (17) Pa ko smo še imeli krave, so /razne ženske po mleko hodile./ (18) pa smo kakšno rekly. In je kasneje, ko sem že bila na vozičku, me prišla katera od njih pogledat in pozdravit. Ampak to je bilo za malo časa.

S kom se družite sedaj, ko bivate v domu za stare?

Takoj, ko sem prišla v dom, je bila zraven mene v sobi ena gospa. Ampak je bila bolj tako ... No, po kakšnem mesecu sem pa dobila svojo sobo. Ker, a veste, /najrajši sem sama./ (19) Saj se pogovarjam z drugimi gospami, ampak nimam težav s tem, če sem sama.

Menite, da ste zaradi prihoda v dom za stare izgubili/pridobili kakšnega prijatelja?

En čas, ko sem prišla v dom, sem jih imela še preveč. Potem se pa naveličaš. Jaz sem kar nekam rada bila v miru. Tako da /ne morem reči, da sem dobila prijateljice./ (20) Saj se družimo in klepetamo, a nekatere so zelo navezane ena na drugo. Jaz nisem na nobeno. /Me je pa od začetka prišla pogledat sosedka, potem je pa tudi zbolela in sedaj ne more več priti./ (21)

Opišite, kako vam je pri ohranjanju ali nastajanju nove socialne mreže pomagala socialna delavka. Kaj je počela?

Simona je zelo luštna. Me pride večkrat pozdravit, ko tu pijem kavo, pa se srečamo. /Mi pa pri tem ni pomagala./ (22) Saj ne more vsakega »pedenati« od spredaj in od zadaj.

Se kdaj počutite osamljeno?

/Niti ne./ (23) Saj se navadiš. Če me zanima, kako je kaj doma, pokličem sina, ki je sedaj že upokojen. Vnuki pa hodijo v službe. Imajo pa vsak svoje težave, ravno tako kot vsi. Tako da jih ni dobro preveč motiti.

Ste se kdaj počutili osamljeno, ko ste bivali v lastnem domu?

/Od začetka, ko sem pristala na vozičku, sem se, ker nisem mogla iti nikamor sama./ (24) sin je bil v službi. Potem sem se pa navadila. Saj drugega mi ni ostalo. Morda sem zaradi tega sedaj raje bolj sama, ker sem navajena že od doma.

Opišite, kakšna so bila vaša pričakovanja pred prihodom v dom za stare.
/Nisem si predstavljala, da bo tako, kot je./ (25)

Opišite, kako ste se počutili, ko ste se preselili v dom za stare. Kakšne občutke ste doživljali?
Jah nič, /tako sem vzela, da mora biti./ (26) /Sem se počutila kar v redu./ (27) Takrat sem še jedla lahko, nisem imela težav. Sedaj mi hrana nič kaj preveč ne diši.

Opišite, kako vam je pri preselitvi v dom za stare pomagala socialna delavka.
/Simona mi niti ni pomagala./ (28) Takrat mi je šla bolj na roko direktorica. Čisto blizu nas je imela hišo. Ko pa je umrla, je njen mož ostal sam doma, hčerka je šla pa stran.

Opišite, s katerimi težavami in strahovi ste se srečali ob prihodu v dom za stare.
/Najbolj sem se bala, če bi kateri umrl kje blizu mene./ (29) Ker tega me je pa res strah. /Pa tudi, kako bom pral dajala perilo pa vse obleke./ (30) Sedaj sem se navadila, pa sploh ne vem ... Zadnjič je v nasprotni sobi umrl en moški, pa se je vsaj rešil. Ampak se navadiš vsega. /Strah me je bilo, ko si nisem mogla več sama pomagati./ (31) Doma me ni bilo nikoli strah. Sem se vedno prepričala tako, da me ni bilo strah. Veste, sem preživela vojsko in veliko trpljenja. So mi fanta ubili. Ampak glede strahu sem pa vedno dejala, da se je bolje prepričati, kot pa strah uživati. /Težav pa tudi nisem imela, nič./ (32)

Opišite, kako vam je pri soočanju s težavami in strahovi pomagala socialna delavka.
/Mi je vse lepo razložila./ (33) Se pravi, kako poteka pranje oblek, pa /rekla je, da mi bodo pri vsem pomagale sestre, naj me ne bo strah./ (34) No, to sem tudi spoznala, da so zelo dobre sestre.

Vam je bila njena pomoč všeč?
/Ja, je./ (35) Še sedaj sem vesela, če lahko malo poklepetam z njo.

Bi želeli več pomoči in podpore od nje?
Jah, kaj pa vem. /Ne, ne bi./ (36) Saj se trudi in dela toliko kot lahko.

S katerimi novostmi ste se srečali v domu za stare?
/Ja čisto novo življenje se je začelo./ (37) Vse je bilo na novo. /Vsak dan je bil drugačen kot doma./ (38) /Tukaj se tudi veliko več dogaja, zmeraj je kaj./ (39) Pa kar pozabim, da nisem doma. Včeraj so Borovničani peli tukaj, so imeli koncert. So me nekateri prišli pozdravit. Gre pa hitro čas mimo, ko se takole dogaja, pa nimaš časa misliti na stare čase.

Opišite, kako se počutite v domu za stare.
/Če nimam bolečin, se počutim odlično./ (40) Sem bila tudi že v bolnici, so mi dali spodbujevalnik. Sem že mislila, da je konec, pa noče biti. /Mi je pa kar všeč tukaj./ (41) saj nimam kaj drugega. Še hvala bogu, da je tako.

Kaj pogrešate?
/Nič./ (42) Če pa že kaj, mi pa itak vse prinesejo od doma, če jim rečem.

Bi želeli kaj spremeniti?
/Ne, ne, je kar v redu./ (43) Če ti nisi siten, se ti tudi drugih ni treba bati. Sem imela manjši nesporazum z gospo iz sosednje sobe, pa sem prebolela. Skozi eno uho notri, skozi drugega ven. Saj je doma in v šoli podobno. Pa se vsega navadiš.

Opišite, kako vam pri zagotavljanju dobrega počutja pomaga socialna delavka.
/Še nikoli nisem šla k njej. Niti potožiti niti jo kaj vprašati./ (44) Pa mi je rekla, naj pridem k njej, če bo kar koli narobe, pa do sedaj še nisem šla nikoli, pa tudi sedaj ne bom šla. A veste kaj, rožni venec začnem moliti. Sem si kar zadala, da toliko moram zmoliti na dan. S tem se precej zamotim. Bolje to, kot pa da opravljam. Kaj čem ... Saj ne bo nič drugače. Ker z opravljanjem takoj pride jeza.

Bi si želeli več njene pomoči pri tem?
/Ne./ (45) Saj ima ob četrtkih sestank ob devetih v jedilnici. Pa mi že to veliko pomeni, da nas posluša.

Bi se želeli vrniti v lastni dom, če bi imeli to možnost?
/Ne./ (46) Saj nima več pomena misliti na dom. Sem pustila hišo sinu in vnukinji. Ona in njena družina ima spodnje nadstropje, zgoraj je pa sin. Tukaj sem se vsega navadila.

- (1) zaradi slabega zdravja → slabo zdravstveno stanje → razlog za prihod v dom
- (2) nihče ni mogel skrbeti zanj → brez pomoči drugih → razlog za prihod v dom
- (3) bilo je preveč nevarno, da bi ostala sama doma → nevarnost → razlog za prihod v dom
- (4) okrog nje je bilo veliko ljudi → več stikov z drugimi → pozitivna sprememba ob prihodu v dom
- (5) vse je bilo drugače → velike spremembe → negativna sprememba ob prihodu v dom
- (6) sedela je pri oknu in gledala v šolo → sedenje in opazovanje → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

- (7) ni mogla kuhati, pospravljati → nezmožnost karkoli početi → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (8) poslušala je radio → poslušanje radia → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (9) vsako jutro se sama uredi → urejanje → preživljanje prostega časa v domu
- (10) gre na zajtrk → zajtrkovanje → preživljanje prostega časa v domu
- (11) gre v skupni prostor, kjer je veliko stanovalcev → druženje z drugimi → preživljanje prostega časa v domu
- (12) gre ven, na zrak → sprehajanje → preživljanje prostega časa v domu
- (13) gleda televizijo → gledanje televizije → preživljanje prostega časa v domu
- (14) posluša radio → poslušanje radia → preživljanje prostega časa v domu
- (15) ima telefon in pokliče svojce → telefoniranje → preživljanje prostega časa v domu
- (16) veliko moli → molitev → preživljanje prostega časa v domu
- (17) obiskala jo je sosedka → druženje s sosedi → socialna mreža pred prihodom v dom
- (18) razne ženske so hodile k njej po mleko → druženje z gospemi → socialna mreža pred prihodom v dom
- (19) se ne družijo z nikomer, ker je najraje sama → najraje je sama → socialna mreža po prihodu v dom
- (20) ne more reči, da je pridobila prijateljice → ni dobila novih prijateljev → socialna mreža po prihodu v dom
- (21) od začetka jo je obiskovala sosedka, dokler ni zbolela; sedaj ne more več prihajati → izguba prijateljev → socialna mreža po prihodu v dom
- (22) socialna delavka ji ni pomagala → brez potrebe po pomoči → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže
- (23) se niti ne počuti osamljeno → ni osamljena → osamljenost v domu
- (24) sprva se je počutila osamljeno → bila je osamljena → osamljenost pred prihodom v dom
- (25) ni si predstavljala, kako bo → brez pričakovanj → pričakovanja pred prihodom v dom
- (26) s prihodom v dom se je sprijaznila → sprijaznjenje → počutje ob prihodu v dom
- (27) počutila se je kar v redu → prijetno počutje → počutje ob prihodu v dom
- (28) socialna delavka ji ni pomagala → brez pomoči → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (29) strah jo je bilo smrti stanovalcev → strah pred smrtjo drugih → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (30) skrbelo jo je pranje oblek → strah glede osnovnih opravil → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (31) strah jo je bilo, ker si ni mogla več sama pomagati → strah pred nezmožnostjo skrbeti zase → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (32) težav ni imela → brez težav → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (33) socialna delavka ji je vse razložila → pojasnjevanje socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
- (34) potolažila jo je, naj je ne bo strah → tolaženje socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
- (35) pomoč socialne delavke ji je bila všeč → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
- (36) ni želela dodatne pomoči socialne delavke → zadovoljstvo z obsegom pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
- (37) začelo se je novo življenje → novo življenje → novosti v domu
- (38) vsak dan je bil drugačen → drugačen potek dni → novosti v domu
- (39) veliko se dogaja → več aktivnosti → novosti v domu
- (40) kadar nima bolečin, se počuti odlično → dobro počutje → počutje v domu
- (41) v domu ji je všeč → zadovoljstvo z bivanjem v domu → počutje v domu
- (42) ničesar ne pogrša → ne pogrša → počutje v domu
- (43) ničesar ne bi spremenila → nič sprememb → počutje v domu
- (44) še nikoli ni šla k socialni delavki potožit, zato ji tudi ni pomagala → brez potrebe po pomoči → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (45) ne potrebuje dodatne pomoči → zadovoljstvo z obsegom pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (46) ne želi se vrniti v lastni dom → ostati v domu → vrnitev v lastni dom

INTERVJU D

Spol: Ž

Čas bivanja v domu: tri leta

Kakšen je bil razlog za prihod v dom za stare?

/V dom sem prišla, ker sem se slabo počutila, pa noga me je bolela. Potem sem pa še rano na želodcu dobila, ko sem tablete jemala. V glavnem sem morala zapustiti svoj dom zaradi zdravstvenih razlogov./ (1)

Opišite, kako se je vaše življenje spremenilo s prihodom v dom za stare. Kakšne so bile spremembe?

Vse je bilo drugače. Nisem mogla hoditi, vstati, /zato sem se morala naučiti uporabljati dvigalo, kar je bila zame velika sprememba./ (2) Počutila sem se veliko slabše.

Opišite, kako je potekal vaš vsakdan pred prihodom v dom za stare. Kaj ste počeli? S čim ste se ukvarjali?

Oh, to smo pa veliko delali. Vse sorte sem zunaj počela. /Kuhala sem/ (3) ... vse take vsakdanje stvari. /Največ sem se s kmetijo ukvarjala./ (4) Zelo rada sem /bila na njivi, kjer je bilo treba pleti, saditi, pa poskrbeti za flance/ (5) ... za papriko, korenček. Z graham sem imela veliko dela, ker ga je bilo treba obtrgavati, pa zluščiti in vse take stvari. Tega je strašno veliko bilo. Smo pa vse sami pridelali doma. Preden smo se začeli ukvarjati s tem, sem bila zaposlena v kuhinji v Podpeči.

Opišite, kako poteka vaš vsakdan sedaj, ko bivate v domu za stare. Kaj počnete? S čim se ukvarjate?

Sedaj mi pa strašno dobro gre. Zjutraj me zrihtajo, pleničko pa to in ono, se oblečem, potem ko pa pridem gor, se pa spet slečem. Vse, kar je potrebno. No, ko je šel sin na dopust, sem vprašala, če bi se lahko jaz ta čas vrnila v svojo hišo, ker, a veste, jaz sem tako strašno na dom navezana. Včasih pridem po zajtrku dol, pa če je lepo vreme, /grem ven./ (6) /malo poklepetat z drugimi./ (7) Še posebno z eno kolegico se zelo dobro razumeva. Ob pol dvanajstih imam kosilo, ob štirih grem v sobo, me preoblečejo, potem grem pa na večerjo. /Vmes gledam tudi televizijo./ (8) Drugače se pa dobro počutim, nimam kaj. Sestre so res dobre.

S kom ste se družili pred prihodom v dom za stare?

Ja, eden je zmeraj prihajal, da mi je pomagal, pa kaj naredil. /To je bil sosed./ (9) Drugače pa /sem živela s sinom in njegovo ženo./ (10)

S kom se družite sedaj, ko bivate v domu za stare?

/Sin pride večkrat na obisk./ (11) Včeraj sta bila tu /tudi vnukinja/ (12) in /pravnik./ (13) /Pa družim se z gospemi tukaj v domu./ (14) včasih kakšno kavo spijemo skupaj. /Kar precej časa pa preživim s prijateljico./ (15) ki je tudi tu v domu. Veliko se pogovarjava, skupaj greva tudi na sprehod.

Menite, da ste zaradi prihoda v dom za stare izgubili/pridobili kakšnega prijatelja?

/Ne, še vedno imam stike s prijateljicami iz Podpeči, Jezera, kjer sem bila zaposlena, pa tudi iz Ljubljane./ (16) Večkrat jih pokličem po telefonu. Sem pa ne pridejo, ker nimajo nikogar, ki bi jih lahko pripeljal. /Tu v domu sem pa tudi dobila prijateljico, s katero se zelo dobro razumem./ (17) Pa tudi z drugimi se, sploh če prihaja iz iste vasi kot jaz. To se takoj najdemo.

Opišite, kako vam je pri ohranjanju ali nastajanju nove socialne mreže pomagala socialna delavka.

/Socialna delavka mi ni pomagala./ (18) sta mi pa Vera pa Martina, ki delata na tem oddelku, kjer imam sobo. Onidve sta mi pa veliko pomagali.

Se kdaj počutite osamljeno?

/Niti ne./ (19) ampak sem pa v mislih dostikrat doma. Sem zelo navezana na dom.

Ste se kdaj počutili osamljeno, ko ste bivali v lastnem domu?

/Ne, to pa ne./ (20) Veste, jaz sem iz Šentjurja, potem sem morala iti služiti denar, pa sem pristala v Podpeči. Tam sem se zaposlila kot kuharica. Sem kuhala tudi v Portorožu. Potem sem dobila otroke. Ves čas sem nekje bila, pa veliko ljudi je bilo okrog mene. Tudi kasneje, ko nisem nič več mogla, sem vedno našla nekaj, s čimer sem se zamotila.

Opišite, kakšna so bila vaša pričakovanja pred prihodom v dom za stare.

A veste, da /sploh nič nisem pričakovala./ (21) ker nisem vedela, ali bom šla sem. Sin me je imel skoraj en mesec in pol doma. Potem je moral pa v službo, delat. Drugače me je on ves čas rihtal. Ampak ne gre tako, saj veste. Če smo sestro poklicali, je bilo treba plačati.

Opišite, kako ste se počutili, ko ste se preselili v dom za stare. Kakšne občutke ste doživljali?

Sploh ne vem, kako sem se počutila. Takrat nisem še bila za to, da bi prišla v dom, ampak sem morala iti. No, sedaj sem se že tako navadila, da me včasih tudi z avtom odpeljejo domov za kakšen dan ali dva. /Se pa nisem počutila najbolje./ (22) se sedaj veliko boljše počutim. A veste, pa sedaj že poznam ljudi tukaj, pa zaposleni so tako prijazni.

Opišite, kako vam je pri preselitvi v dom za stare pomagala socialna delavka.

/Meni Simona ni pomagala,/(23) so mi pa sestre na tem oddelku, kjer imam sobo. S Simono se nisem takrat nič srečala. Mi je pa Martina veliko pomagala. V glavnem sestre, ki so tu zaposlene. A veste, so se pogovarjale z mano, pa me tolažile.

Opišite, s katerimi težavami in strahovi ste se srečali ob prihodu v dom za stare.

/Strah me niti ni bilo,/(24) Ne, niti ne, zato ker so tukaj že bili ljudje, ki sem jih poznala. Pa še prej, ko sem bila že precej slaba, sem kar vedela, da bom morala v dom. So me že zelo noge bolele, pa sem še ne vem koliko časa bila doma, pa sem še kar plela in si pomagala s kanto, ki sem jo vozila naprej pa nazaj. Nisem mogla drugače. Pa otroci so mi tudi pomagali, vnukinje pa vnuki. /Tudi težav nisem imela, ko sem prišla v dom, ne,/(25)

S katerimi novostmi ste se srečali v domu za stare?

Joj, ne znam povedati. /Že to, da je zajtrk pa kosilo in večerja ob določeni uri, je bilo novo zame,/(26) Ker doma sem jedla, kadar sem hotela. /Pa tudi to je bilo novo zame, da sem si doma sama kuhala, tukaj so mi pa drugi,/(27)

Opišite, kako se počutite v domu za stare.

/Ja, v redu. Kar v redu,/(28) Čprav zelo pogrešam dom in sem navezana nanj. /sem se kar navadila biti tukaj,/(29) A veste, saj drugega človeku ne preostane. Je treba sprejeti tako, kot je.

Kaj pogrešate?

/Ne bi rekla. Ne pogrešam čisto nič,/(30) /ampak tako hrepenim po domu,/(31) pa da bi lahko šla domov. Vem pa, da tega ne bo. Za zmeraj se ne morem vrniti domov. Komaj pa čakam, da me sin odpelje za nekaj dni domov.

Bi želeli kaj spremeniti?

/Ne, ne, jaz nimam kaj,/(32)

Opišite, kako vam pri zagotavljanju dobrega počutja pomaga socialna delavka.

Socialna delavka pri tem nima nič. Bolj mi te sestre na oddelku, kjer imam sobo, pomagajo, a veste. No, je pa res, da /hodim na tisto, kar ima Simona ... Pogovor, a ne. To pa grem vsak četrtek. Vse sorte se pogovarjamo tam,/(33) Recimo, kje si bil, pa kaj si bil, pa kaj se je naredilo, pa vse, vse. Tam mi je pa zelo všeč. To mi je dovolj.

Bi si želeli več njene pomoči pri tem?

/D drugega od Simone ne pričakujem,/(34) ker že na tem pogovoru veliko naredi zame in za vse, ki tja hodijo.

Bi se želeli vrniti v lastni dom, če bi imeli to možnost?

/Ja, to bi pa se,/(35) Saj se tudi tukaj dobro počutim, ampak dom je le dom.

(1) prišla je zaradi slabega počutja, bolele so jo noge in imela je rano na želodcu → slabo zdravstveno stanje → razlog za prihod v dom

(2) naučiti se je morala uporabljati dvigalo → uporaba dvigala → pozitivna sprememba ob prihodu v dom

(3) kuhala je → ukvarjanje z gospodinjskimi deli → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(4) največ se je ukvarjala s kmetijo → kmetovanje → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(5) bila je na njivi, kjer je plela, sadila, skrbela za sadike → obdelovanje vrta → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(6) gre ven → sprehajanje → preživljanje prostega časa v domu

(7) poklepeta z drugimi → klepet z drugimi → preživljanje prostega časa v domu

(8) gleda televizijo → gledanje televizije → preživljanje prostega časa v domu

(9) k njej je prihajal sosed → druženje s sosedi → socialna mreža pred prihodom v dom

(10) živela je s sinom in njegovo ženo → druženje z otroki → socialna mreža pred prihodom v dom

(11) večkrat jo obišče sin → druženje z otroki → socialna mreža po prihodu v dom

(12) obišče jo vnukinja → druženje z vnuki → socialna mreža po prihodu v dom

(13) obišče jo pravnuk → druženje s pravnuki → socialna mreža po prihodu v dom

(14) družijo se z gospodi v domu → druženje s sosedstvom → socialna mreža po prihodu v dom

(15) veliko časa preživi s prijateljico → druženje s prijateljico → socialna mreža po prihodu v dom

(16) ni izgubila nobene prijateljice → ohranitev prijateljev → socialna mreža po prihodu v dom

(17) v domu je pridobila prijateljico → pridobitev novih prijateljev → socialna mreža po prihodu v dom

(18) socialna delavka ji ni pomagala → brez potrebe po pomoči → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže

(19) se niti ne počuti osamljeno → ni osamljena → osamljenost v domu

(20) doma se ni počutila osamljeno → ni bila osamljena → osamljenost pred prihodom v dom

(21) nič ni pričakovala → brez pričakovanj → pričakovanja pred prihodom v dom

(22) ni se počutila najbolje → nekoliko neprijetno počutje → počutje ob prihodu v dom

(23) socialna delavka ji ni pomagala → brez pomoči → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom

(24) ni je bilo strah → brez strahu → težave in strahovi ob prihodu v dom

- (25) ko je prišla v dom, ni imela težav → brez težav → težave in strahovi ob prihodu v dom
(26) zanjo je bilo novo, da so zajtrk, kosilo in večerja ob določeni uri → hišni red → novosti v domu
(27) novo zanjo je bilo tudi, da ji v domu kuhajo drugi, doma si je sama → obroke pripravlja osebje → novosti v domu
(28) počuti se kar v redu → dobro počutje → počutje v domu
(29) se je navadila biti v domu → sprejetje bivanja v domu → počutje v domu
(30) ne pogreša ničesar → ne pogreša → počutje v domu
(31) hrepeni po domu → pogreša dom → počutje v domu
(32) ničesar ne bi spremenila → nič sprememb → počutje v domu
(33) obiskuje skupino, ki jo vodi socialna delavka, kjer se pogovarjajo o marsičem, tudi o njihovem počutju → pomoč socialne delavke prek skupinskih srečanj → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
(34) drugega od socialne delavke ne pričakuje → zadovoljstvo z obsegom pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
(35) vrnila bi se domov → vrniti se v svoj dom → vrnitev v lastni dom

INTERVJU E

Spol: Ž

Čas bivanja v domu: tri leta

Kakšen je bil razlog za prihod v dom za stare?

Bi rekla, nesreča nikoli ne počiva in doletela je tudi mene. Ko sem stopila iz sobe, da bi si nataknila natikače, mi je malenkost spodrsnilo in sem se znašla na tleh. Zlomila sem si stegnenico. Klicali smo rešilca, da me je odpeljal v bolnico, kjer so me operirali. Par dni sem bila v bolnici, potem so me pa peljali v Šmarješke Toplice. Tam sem bila tri tedne in sem imela terapije. So me kar dobro pozdravili. Potem sem se pa znašla tukaj na Vrhniki. /Težko sem hodila,/(1) /doma ni bilo nikogar, ki bi mi pomagal,/(2) pa sem šla v dom.

Opišite, kako se je vaše življenje spremenilo s prihodom v dom za stare. Kakšne so bile spremembe?

Jah, drugače ne vem, kaj je bilo. Tudi tam, v toplicah, mi je bilo zelo lepo. /Velika sprememba je pa bila, da sem bila doma sama, tukaj je pa veliko ljudi,/(3) Tukaj je zame bilo lepše. /Tukaj so zmeraj kakšne predstave, zmeraj se kaj dogaja,/(4) Mi je dosti lepše tukaj, kot doma, saj zato sem pa še vedno tu. Drugače me ne bi bilo. Doma bi bila sama, morala bi prositi druge, da mi pripeljejo to in ono ... Se tukaj dosti bolj počutim kot doma.

Opišite, kako je potekal vaš vsakdan pred prihodom v dom za stare. Kaj ste počeli? S čim ste se ukvarjali?

/Zjutraj, ko sem vstala, sem si naredila zajtrk, pozajtrkovala,/(5) Potem sem pa /vsako dopoldne bila na vrtu,/(6) ki sem ga imela. Sem gojila razno zelenjavo in veliko rož. Rože sem imela zelo rada. Te najbolj pogrešam tu v domu. Potem je bilo pa kosilo. /Sem ga skuhala,/(7) pa pojedla. /Nato sem malo počivala,/(8) /Veliko sem brala,/(9) in /štrikala,/(10) Skratka, stalno sem bila v delu. Nikoli si nisem privoščila, da bi celo popoldne ležala, tako kot so to počele druge gospe.

Opišite, kako poteka vaš vsakdan sedaj, ko bivate v domu za stare. Kaj počnete? S čim se ukvarjate?

Hja, /zjutraj je zajtrk,/(11) potem je pa vsak dan kaj drugega. /V ponedeljek imamo s Heleno sestanek, v torek imamo vaje za spomin, v sredo imamo pol ure telovadbe, nato pa Andro, v četrtek imamo sestanek s Simono, v petek pa celo dopoldne ročna dela,/(12) Vse te aktivnosti obiskujem in so mi zelo všeč. Ob večerih pa /gledam televizijo,/(13) /berem,/(14) zelo rada, /kvačkam, štrikam,/(15) Zmeraj kaj počnem.

S kom ste se družili pred prihodom v dom za stare?

/Največ sem se družila s sosedo,/(16) ki je bila toliko stara kot jaz. /Tudi prijateljice so me prišle obiskat,/(17) potem so bile pa že tako stare, da niso mogle več priti s kolesom in jih je bilo zmeraj manj. Nekatere so se ustavile pri meni, ko so šle iz avtobusa, ker sem imela hišo čisto blizu avtobusne postaje. Je pa /v zgornjem nadstropju hiše bival vnuk,/(18) tako da sva se tudi z njim vsak dan videla in poklepetala. Je bil zmeraj kakšen človek pri meni, zmeraj se je kaj dogajalo.

S kom se družite sedaj, ko bivate v domu za stare?

/Moja najboljša prijateljica je gospa Remc, z njo se družim največ časa,/(19) Skupaj greva na kavico, pa okrog doma se sprehajava, pa tako. Še dobro, da imam gospo Remc.

Menite, da ste zaradi prihoda v dom za stare izgubili/pridobili kakšnega prijatelja?

Veliko prijateljic mi je umrlo, še preden sem prišla v dom, tako da sem jih že takrat izgubila. Moram pa reči, da se tukaj družim z veliko več ljudmi, kot sem se doma po smrti prijateljic. In tudi /gospa Remc je moja nova prijateljica,/(20) Je nisem poznala, dokler nisem prišla v dom. Zelo dobro se počutim tukaj.

Opišite, kako vam je pri ohranjanju ali nastajanju nove socialne mreže pomagala socialna delavka.

Simona je zelo prijazna, zelo. Dobra je do nas. Tudi če nam kaj ni prav, gremo do Simone in če se le da, nam pomaga. Simona je v redu, jo imamo zelo radi. /Da bi mi pa pomagala pri spoznavanju drugih ... To pa ne,/(21) Saj smo konec koncev vsi odrasli. Se bomo že spoznali, če bomo hoteli.

Se kdaj počutite osamljeno?

/Osamljeno ne,/(22) me pa včasih prime dolgčas po domu. Ga pogrešam, ja.

Ste se kdaj počutili osamljeno, ko ste bivali v lastnem domu?

/Ja, to pa večkrat kot tukaj,/(23)

Opišite, kakšna so bila vaša pričakovanja pred prihodom v dom za stare.

Veste, še prej, preden sem prišla sem, /me je kar zmrazilo, ko je kdo omenil dom upokojencev. Zame je bil to babbav, sem se bala iti v dom,/(24) In ko sem prišla sem, sem bila prav presenečena. /Pričakovala sem, da bo tukaj grozno, da mi bo hudo,/(25) Pa ni tako. In vsak, ko pride, mu rečem, da se mu ni treba čisto nič bati. Sem že od nekaj ljudi tukaj slišala, da se počutijo, kot bi bili v hotelu.

Opišite, kako ste se počutili, ko ste se preselili v dom za stare. Kakšne občutke ste doživljali?

/Ko sem prišla sem, sem se tako lepo imela, kot še nikoli./ (26) Res, tak občutek sem imela. Postrežba je bila dobra, prijazne sestre, hrana je bila zame dobra, čeprav se nekateri pritožujejo nad njo. Jaz pravim, enkrat je boljša, enkrat slabša. Tako kot povsod, kot doma, ne. /Nisem pa nikoli imela slabega občutka, odkar sem v domu./ (27)

Opišite, kako vam je pri preselitvi v dom za stare pomagala socialna delavka.

/Simona mi je pokazala, kje je moja soba./ (28) nato pa so mi veliko več pomagale delovne terapevtke. /Mi je pa Simona lepo razložila./ (29) ko je umrla moja sestanovalka in sem ji rekla, naj mi dajo zraven kakšno fajno gospo, da sem bom dobro počutila. Pa je rekla, da bo to zelo težko, ker se veliko gospa dela prijazne, nato pa kmalu pokažejo roge.

Opišite, s katerimi težavami in strahovi ste se srečali ob prihodu v dom za stare.

/Ne, strah me pa ni bilo ničesar./ (30) /Tudi težav nisem imela./ (31) Sem se zelo hitro in dobro vključila.

S katerimi novostmi ste se srečali v domu za stare?

Vam odkrito povem, /meni je bilo vse novo, ko sem prišla sem./ (32) Ker nisem pričakovala, da je tako lepo tukaj. Vse mi je bilo novo. /Pa da so sestre tako prijazne./ (33) Pričakovala sem ravno nasprotno, ker so nas tako strašili, kakšni reveži so v domu pa vse sorta. In potem sem ravno nasprotno videla. Jaz pravim, če si revež in sam, si sam kriv. Če nočeš nikamor iti, si pač sam. Se moraš malo potruditi, pa se vključiti. To je tudi od človeka odvisno.

Opišite, kako se počutite v domu za stare.

/Zelo dobro, zelo v redu./ (34) Res, ne morem prehvaliti. /Odlično mi je tukaj. Sem zelo zadovoljna./ (35)

Kaj pogrešate?

/Najbolj pogrešam rože./ (36) Tukaj jih ne morem imeti, doma sem jih pa vedno imela poln vrt. /Pa morda kakšne obiske./ (37) Ampak na to ne morem vplivati.

Bi želeli kaj spremeniti?

/Hm,... ma ne, nič./ (38) Se toliko dogaja. Ravno v sredo je bil zbor Mavrica tukaj.

Opišite, kako vam pri zagotavljanju dobrega počutja pomaga socialna delavka.

/Enkrat na teden, ob četrtnih, imamo pogovor z njo./ (39) in je prav lušno. Nas kar precej pride, včasih več, včasih manj. Je prav lušno. Jaz nikoli ne zamudim. Mi je všeč.

Bi si želeli več njene pomoči pri tem?

/Ne./ (40) ker imam prijateljico, s katero se lahko pogovarjam, če koga potrebujem.

Bi se želeli vrniti v lastni dom, če bi imeli to možnost?

/Če bi bilo tako, da bi morala biti sama, sem raje tukaj./ (41) Ker drugače bi morala prositi: »Prinesi, pripelji mi to pa ono.« Pa sama bi morala kuhati, pomivati, prati ... Vse bi morala sama.

- (1) zaradi poškodbe noge je težko hodila → slabo zdravstveno zdravje → razlog za prihod v dom
- (2) doma ni imela nikogar, ki bi ji pomagal → brez pomoči drugih → razlog za prihod v dom
- (3) velika sprememba je bila, da je bila doma čisto sama, v domu je pa veliko ljudi → več stikov z drugimi → pozitivna sprememba ob prihodu v dom
- (4) v domu je veliko predstav, vedno se nekaj dogaja → več aktivnosti → pozitivna sprememba ob prihodu v dom
- (5) naredila si je zajtrk → zajtrkovanje → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (6) bila je na vrtu → obdelovanje vrta → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (7) skuhala je kosilo → ukvarjanje z gospodinjskimi deli → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (8) počivala je → počivanje → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (9) veliko je brala → branje → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (10) pletla je → ukvarjanje z ročnimi deli → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (11) zjutraj gre na zajtrk → zajtrkovanje → preživljanje prostega časa v domu
- (12) vsak dan se udeleži vsaj ene aktivnosti → aktivnosti v domu → preživljanje prostega časa v domu
- (13) gleda televizijo → gledanje televizije → preživljanje prostega časa v domu
- (14) bere → branje → preživljanje prostega časa v domu
- (15) kvačka, plete → ukvarjanje z ročnimi deli → preživljanje prostega časa v domu
- (16) družila se je s sosedo → druženje s sosedo → socialna mreža pred prihodom v dom
- (17) obiskovale so jo prijateljice → druženje s prijateljci → socialna mreža pred prihodom v dom
- (18) v zgornjem nadstropju hiše je bival vnuk → druženje z vnuki → socialna mreža pred prihodom v dom
- (19) največ se druži z najboljšo prijateljico → druženje s prijateljico → socialna mreža po prihodu v dom
- (20) spoznala je prijateljico → pridobitev novih prijateljev → socialna mreža po prihodu v dom
- (21) socialna delavka ji ni pomagala → brez potrebe po pomoči → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže

- (22) ne počuti se osamljeno → ni osamljena → osamljenost v domu
- (23) doma se je večkrat počutila osamljeno → bila je osamljena → osamljenost pred prihodom v dom
- (24) ob omembi doma upokojencev jo je zmrzilo, strah jo je bilo → slaba pričakovanja → pričakovanja pred prihodom v dom
- (25) pričakovala je, da bo v domu grozno in da ji bo hudo → negativna pričakovanja → pričakovanja pred prihodom v dom
- (26) ko je prišla v dom, se je imela lepo kot še nikoli → prijetno počutje → počutje ob prihodu v dom
- (27) nikoli ni imela slabega občutka, odkar je v domu → brez slabega počutja → počutje ob prihodu v dom
- (28) socialna delavka ji je pokazala sobo → sprejem socialne delavke → pomoč socialne delavke ob preselitvi v dom
- (29) socialna delavka ji je razložila situacijo → ustrežljivost socialne delavke → pomoč socialne delavke ob preselitvi v dom
- (30) ničesar je ni bilo strah → brez strahu → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (31) ni imela težav → brez težav → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (32) vse je bilo zanjo novo → vse novo → novosti v domu
- (33) sestre so bile zelo prijazne → prijaznost osebja → novosti v domu
- (34) v domu se počuti zelo dobro → dobro počutje → počutje v domu
- (35) v domu se odlično počuti, zelo je zadovoljna → zadovoljstvo z bivanjem v domu → počutje v domu
- (36) najbolj pogreša rože → pogreša rože → počutje v domu
- (37) včasih pogreša kakšen obisk več → pogreša obiske → počutje v domu
- (38) ničesar ne bi spremenila → nič sprememb → počutje v domu
- (39) enkrat na teden imajo skupinski pogovor s socialno delavko → pomoč socialne delavke prek skupinskih srečanj → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (40) ne potrebuje več pomoči socialne delavke → zadovoljstvo z obsegom pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (41) ne želi se vrniti v svoj dom, če bi morala tam biti sama → ostati v domu → vrnitev v lastni dom

INTERVJU F

Spol: Ž

Čas bivanja v domu: osem let in pol

Kakšen je bil razlog za prihod v dom za stare?

/Zaradi bolezni./ (1) Ker se mi je kri v vodo spreminjala in sem v komo padla, tako da sem bila eno celo noč na tleh. Ko je prišel sin pogledat, kaj je z mano, me je našel na tleh in potem so me odpeljali v bolnico. No, po prihodu iz bolnice sem bila še kakšne štiri dni doma, nato sem šla pa v dom.

Opišite, kako se je vaše življenje spremenilo s prihodom v dom za stare. Kakšne so bile spremembe?

/Spremembe so bile pa velike./ (2) Življenje se ti čisto spremeni. Veste kako, ko si doma, si doma. Res je, da sem bila sama, kar je bilo zame najtežje zaradi bolezni, ki jo imam. Drugače pa je sedaj veliko boljše tu v domu, ko imam svojo sobo. /Od začetka je bila zame ogromna sprememba že to, da sem si morala sobo deliti še s eno gospo./ (3) Je težko deliti sobo z enim človekom. Sicer je enoposteljna soba dražja, ampak zame je tako veliko boljše, ker sem bila navajena biti sama, vse odkar je umrl mož.

Opišite, kako je potekal vaš vsakdan pred prihodom v dom za stare. Kaj ste počeli? S čim ste se ukvarjali?

/Imela sem velik vrt, tako da sem veliko delala na vrtu./ (4) Če je bilo slabo vreme, sem /ročno dela delala./ (5) pa take reči. Tako je moj dan potekal. Mislim, v glavnem je bilo tako, da brez dela nisem mogla biti nikoli. Ves čas sem nekaj počela.

Opišite, kako poteka vaš vsakdan sedaj, ko bivate v domu za stare. Kaj počnete? S čim se ukvarjate?

/Ravno tako se še vedno ukvarjam z ročnim delom./ (6) /grem pa tudi na skupine./ (7) kot je recimo vaje za spomin, Upanje, Materine dušice, pa k ročnim delom hodim, se pravi pletem in kvačkam. Ene par teh skupin obiskujem, pa si zapolnim čas.

S kom ste se družili pred prihodom v dom za stare?

Takole je bilo ... Delala sem v Ljubljani in so bile vse tiste /moje sodelavke./ (8) v Ljubljani. Dokler sem lahko, sem hodila v Ljubljano. Potem pa ni šlo več. In sem s temi sodelavkami bolj ali manj izgubila stike. /Ko sem se upokojila, sva z možem veliko časa preživela skupaj./ (9) sem ga vozila na ribičijo ali kaj takega. No, dolgočas mi ni bilo.

S kom se družite sedaj, ko bivate v domu za stare?

Tukaj nas je veliko. Nimam pa nobene prijateljice. /Saj poklepetam z drugimi./ (10) a /sem raje sama./ (11)

Menite, da ste zaradi prihoda v dom za stare izgubili/pridobili kakšnega prijatelja?

/Izgubila jih nisem, ker sem stike s sodelavkami izgubila že ob upokojitvi./ (12) /Dobila pa tudi nisem nikogar, ker saj pravim, sem rada sama, da imam mir./ (13) Ko sem prišla v dom, sem bila precej slabotna. Ko sem se pa spravila k sebi, sem si počasi začela ogledovati dom in spoznavati druge gospe. Tukaj je tudi gospa, s katero sva se poznali še iz mladih let, zadnje čase je pa sploh veliko ljudi tukaj, ki sem jih poznala že od prej. Recimo, gor z našega klanca jih je veliko tukaj. Pa tako je ... Eni pridejo samo umret sem. Se spomnim ene gospe, s katero sva se poznali, je bila samo štirinajst dni tukaj, nato je pa umrla. Veliko je takih, ki tukaj živijo zelo malo časa. Tako je: če imaš kakšno neumno bolezen, je težko biti sam doma.

Opišite, kako vam je pri ohranjanju ali nastajanju nove socialne mreže pomagala socialna delavka. Kaj je počela?

Ko se mi je zdravstveno stanje malce izboljšalo, /me je Simona povabila v skupino, ki jo vodi. Tam sem imela priložnost spoznati tiste gospe, ki so tudi takrat obiskovale to skupino./ (14) Tam se pogovarjajo pa tako. No, nekajkrat sem se je udeležila.

Vam je bilo njeno posredovanje všeč?

/Ja, zelo. Seveda./ (15)

Se kdaj počutite osamljeno? Kdaj?

/Ja, o ja./ (16) Ampak ne, da bi pogrešala družbo teh ljudi tu notri, pogrešam svoje bližnje. Najtežje mi je za eno sestro, ki je več v bolnici kot doma. Samo kaj, ko je ne morem iti obiskat. No, saj sva jo šli zadnjič s hčerko obiskat. Je pa sestra precej bolj boga kot jaz, čeprav je dosti mlajša. Ampak se pač ne da pomagati, a veste. /Ob večerih./ (17) /se večkrat spomnim na svoje sorodnike./ (18) in takrat me kar malce stisne.

Kako se soočate z osamljenostjo?

/Začnem razmišljati, kaj pa kako in ugotovim, da drugače kot je, ne more biti./ (19) Ker vem, da sama doma nikakor ne bi mogla biti. Saj ne rečem, saj so mi prinesli vse, kar sem potrebovala. Tudi hrano iz doma sem dobivala nekaj časa. Ker naši ta mladi so bili cele dneve od doma, drugega pa ni bilo, da bi mi pomagal. In tako ni bilo čez cel dan nobenega doma. Tako da ni bilo drugega izhoda, kot da grem v dom.

Vam pri tem kdo pomaga?

/Nihče./ (20) Saj mi ne more nihče pomagati pri tem. Malo premislim, pa je takoj boljše.

Ste se kdaj počutili osamljeno, ko ste bivali v lastnem domu?

/Ne,/(21) ker doma sem si zmeraj nekaj našla, da mi ni bilo dolgčas. Pa takrat sem lahko večkrat šla na obisk k svojim, pa tako.

Opišite, kakšna so bila vaša pričakovanja pred prihodom v dom za stare.

Velikokrat sem bila tukaj v domu na obisku pri tisti gospe, ki jo poznam še iz mladih let. Ima enega sina, ki je sedaj star že šestdeset let. No, invalid je in jaz sem ga več kot petdeset let hodila urejat k njim na dom. Pa tudi njo sem šla večkrat ostrič v dom, ker prej še ni bilo tako, da bi frizerka kar hodila po sobah, tako kot hodi sedaj. In sem hodila sem k tej gospe, /zato sem vedela, kakšen je dom in kako je v njem. Sem bila večkrat tukaj./ (22) Potem, ko mi je ta gospa povedala, katera frizerka sedaj tukaj dela, sem pa ugotovila, da sva s to frizerko v Ljubljani skupaj delali. In sem jo šla nekajkrat pogledat, ko je prišla sem frizirat in brit, zdaj pa ona mene rihta.

Opišite, kako ste se počutili, ko ste se preselili v dom za stare. Kakšne občutke ste doživljali?

Ne vem, /da bi imela kakšne posebne občutke. Ne, nisem jih imela./ (23) /Ker sem bila tako utrujena./ (24) Samo, ko bi takrat vedela, a ne, da je zdravnik otrokom rekel, da nimam več življenja pred sabo, bi se verjetno drugače počutila. Jim je rekel, da imam še pet mesecev življenja, jaz sem pa tukaj že osem let. Tako se je zgodilo tudi z mojo mamo. Smo že črne obleke kupili, ker je bilo rečeno, da je konec z njo. No, pa je po tistem še dvajset let živela. Pride tako, da se obrne drugače. Je rekla takrat mama: najbrž me Bog ne mara.

Opišite, kako vam je pri preselitvi v dom za stare pomagala socialna delavka.

/Simona me je sprejela./ (25) /Povedala mi je, kako in kaj./ (26) Če imaš potrebo, greš lahko k njej. No, jaz nisem ena tistih, ki bi za vsako malenkost koga iskala. Poskusim najprej sama urediti, če se le da. Ko pa ne bom mogla, bom pa prosila koga drugega.

Vam je bila njena pomoč všeč?

/Vsekakor./ (27) Simona zelo rada stopi v pomoč.

Bi želeli več njene pomoči in podpore?

/Ne,/(28) ker vedno skušam najprej sama urediti zadeve, potem pa šele prosim koga drugega.

Opišite, s katerimi težavami in strahovi ste se srečali ob prihodu v dom za stare.

/Ah ne, tako neumna pa nisem, da bi me bilo strah. Česa le? Ne, to pa ne./ (29) /Neprijeten občutek sem imela le ob mrličih .../(30) Enkrat eden gre, drugič drugi. To je najtežje. Ne smeš se na nikogar navezati. Na eno sem se, pa je pred kratkim umrla in se mi zdi, da je kar nekaj odpadlo od mene. Ker je bila taka, da sva skupaj delali ročna dela, sva se kaj pogovorili pa tako. Njo zelo pogrešam, ampak saj pravim, vidim, da se ne smeš navezati na nikogar. Če le moreš, je bolje, da se znajdeš sam. To je najbolje. Ker, če si na nekoga navezan in odide ... Ta moja kolegica je imela eno gospo zraven v sobi in sem mislila, da bo še ona šla, tako ji je bilo hudo za njo. No, in ko je moja kolegica umrla, od takrat gojim njeno rožo. Sicer je v tisti sobi, kjer so ročna dela, ker je tako velika roža, da je ne morem imeti v sobi. No, in sem rekla: »Dokler tista roža živi, še ona v meni živi, a ne.« In tako jo hodim zalivat in gledat. Pač, kaj moremo.

/Sem pa imela kar nekaj težav. Ali mi je kaj manjkalo, pa nisem mogla kar tako dobiti .../(31) /Sem bila nekajkrat v krizi, ko bi rada šla na banko pa nisem mogla, ker je bilo tako slabo vreme, da nisem mogla priti do tja./ (32) Nikogar ni bilo, ki bi lahko točno tiste ure, ko je banka odprta, šel tja. Danes imajo take urnike za delo, da si ne moreš nič pomagati z nikomer. Recimo, čez vikend, ko imajo otroci čas, je banka zaprta, čez teden so pa v službah, pa ne morejo priti do časa, ko se banka zapre.

Vam je kdo pomagal pri reševanju težav?

/Ne, nihče./ (33) Malo sem počakala, da se je vreme uredilo, /pa sem šla sama do banke./ (34) Pač, ravno takrat ne moreš, pa malo počakaš, potem pa gre.

Opišite, kako vam je pri soočanju s težavami in strahovi pomagala socialna delavka.

/Veste, jaz nikoli nisem šla k Simoni tožiti ali kaj prositi./ (35) Saj pravim, da je bolje, da človek sam uredi zadeve, če se le da. Do sedaj sem še vse lahko rešila brez njene pomoči.

S katerimi novostmi ste se srečali v domu za stare?

/Z ničemer novim, ker sem že vnaprej vedela, kaj me čaka tukaj./ (36) Sem imela že štiri leta prej napisano prošnjo za v dom, ko sem začela hoditi po operacijah. Enkrat eno koleno, pa drugo, pa tako. Sem računala na to, da bom morala enkrat odpreti vrata doma. In z eno gospo sva se dostikrat pogovarjali, da bova šli v dom. Toda ona se je čisto izgubila. Se sploh ni več spomnila, da mi je sina varovala več kot trinajst let. Ker jaz sem v Ljubljano hodila v vrtec in otrok je moral dobiti kosilo. Zame vrtec ali podobne reči niso prišle v poštev, ker sem imela tak delovni čas. Tako da sem se morala kar sama znajti, kdo mi bo pazil otroka.

Opišite, kako se počutite v domu za stare.

/Trenutno nič kaj dobro. Me vse kosti bolijo./ (37) Drugeče pa kaj pa naj naredim drugega, saj mi mora biti dobro tukaj.

Kaj pogrešate?

Marsikaj, ampak se ne da nič spremeniti. / Najbolj pogrešam otroke./ (38)

Bi želeli kaj spremeniti?

/Ne./ (39) Ker vem, da se zaposleni trudijo in delajo, včasih še preveč. Če pogledate, rožice so vsepovsod, da bi naredili boljše vzdušje. Na vsakih vratih so rožice. Pa pri ročnih delih barvamo in rišemo, delamo kakšne kipce, ki jih nato razstavijo. Zelo gledajo na nas. Moram reči, da ta direktor je zelo dober. Sedaj tudi urejajo prostor za telovadbo pa take reči. Se trudijo, res. Ampak tako je: veliko ljudi je tukaj in ni strokovnjaka, ki bi lahko zadovoljil vse te ljudi. To morate računati, da kjer je množica ljudi, je nemogoče, da bi bili vsi zadovoljni. So pa ljudje, ki ne vem, kako so živeli, ampak ravno tisti, ki ni bil ravno v ne vem kakšnih jasticah, najbolj sitnari.

Opišite, kako vam pri zagotavljanju dobrega počutja pomaga socialna delavka.

/Včasih me pride pogledat./ (40) drugače se pa srečamo spodaj. /Pa pride večkrat povedat, da bo kakšna predstava ali kaj podobnega./ (41) Ampak saj veste, koliko nas je. In koliko je tistih, ki jo res potrebujejo zaradi kakšnih finančnih zadev pa tako.

Bi si želeli več njene pomoči pri tem?

/Ne, več njene pomoči ne potrebujem./ (42) saj stori dovolj za nas.

Bi se želeli vrniti v lastni dom, če bi imeli to možnost?

/Ja, bi. Zagotovo./ (43)

- (1) v dom je prišla zaradi bolezni → bolezen → razlog za prihod v dom
- (2) spremembe so bile velike → velike spremembe → negativna sprememba ob prihodu v dom
- (3) sprva je bila zanjo največja sprememba, da si je morala sobo deliti z gospo → delitev sobe z drugim → negativna sprememba ob prihodu v dom
- (4) imela je vrt, na katerem je delala → obdelovanje vrta → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (5) delala je ročna dela → ukvarjanje z ročnimi deli → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (6) ukvarja se z ročnim delom → ukvarjanje z ročnimi deli → preživljanje prostega časa v domu
- (7) obiskuje različne skupine v domu → aktivnosti v domu → preživljanje prostega časa v domu
- (8) dokler je šlo, se je družila s sodelavkami → druženje s sodelavkami → socialna mreža pred prihodom v dom
- (9) ko se je upokojila, je veliko časa preživela z možem → druženje z zakoncem → socialna mreža pred prihodom v dom
- (10) poklepeta z drugimi → druženje s sostanovalci → socialna mreža po prihodu v dom
- (11) raje je sama → najraje je sama → socialna mreža po prihodu v dom
- (12) s prihodom v dom ni izgubila stikov, ker jih je s sodelavkami že ob upokojitvi → ohranitev prijateljev → socialna mreža po prihodu v dom
- (13) dobila ni nobenega prijatelja, ker je raje sama → ni dobila novih prijateljev → socialna mreža po prihodu v dom
- (14) socialna delavka jo je povabila v skupino, ki jo vodi, kjer je imela priložnost spoznati druge gospe → povabilo socialne delavke → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže
- (15) posredovanje socialne delavke ji je bilo všeč → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže
- (16) počuti se osamljeno → je osamljena → osamljenost v domu
- (17) osamljeno se počuti največkrat ob večerih → osamljenost ob večerih → osamljenost v domu
- (18) osamljeno se počuti, ko se spomni na sorodnike → osamljen/a, ker pogreša sorodnike → osamljenost v domu
- (19) začne razmišljati in ugotovi, da drugače ne more biti → razmislek → osamljenost v domu
- (20) nihče ji ne pomaga pri soočanju z osamljenostjo → nima pomoči → osamljenost v domu
- (21) ni se počutila osamljeno → ni bila osamljena → osamljenost pred prihodom v dom
- (22) večkrat je prišla v dom na obisk, tako da je vedela, kako je v domu → prisotnost pričakovanj → pričakovanja pred prihodom v dom
- (23) ni imela občutkov → brez občutkov → počutje ob prihodu v dom
- (24) bila je utrujena → utrujenost → počutje ob prihodu v dom
- (25) socialna delavka jo je sprejela → sprejem socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (26) povedala ji je, kako in kaj → razlaga glavnih informacij → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (27) pomoč socialne delavke ji je bila všeč → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (28) ni želela več podpore in pomoči od socialne delavke → zadovoljstvo z nudenjem obsega pomoči → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (29) strah je ni bilo → brez strahu → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (30) neprijeten občutek je imela ob mrličih → strah pred smrtjo drugih → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (31) imela je kar nekaj težav, predvsem s tem, da ji je nekaj manjkalo, pa tega ni mogla kar tako dobiti → težave z dostopom do potrebščin → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (32) imela je težavo, da je hotela iti na banko, pa zaradi slabega vremena ni mogla iti sama → težave z dostopom do banke → težave in strahovi ob prihodu v dom

- (33) pri reševanju težav ji ni nihče pomagal → brez pomoči drugih → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (34) sama je šla do banke → samostojno reševanje težav → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (35) socialna delavka ji ni pomagala, ker ji ni povedala za težave → neobremenjevanje socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
- (36) ni se srečala z ničemer novim, ker je že vedela, kako je v domu → nič novosti → novosti v domu
- (37) se ne počuti dobro, ker jo bolijo kosti → slabo počutje zaradi zdravstvenega stanja → počutje v domu
- (38) najbolj pogreša otroke → pogreša otroke → počutje v domu
- (39) nič ne bi spremenila → nič sprememb → počutje v domu
- (40) socialna delavka jo pride pogledat → zanimanje socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (41) socialna delavka jo pride večkrat obvestit glede predstav → skrbnost socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (42) več pomoči od socialne delavke ne potrebuje → zadovoljstvo z obsegom pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (43) zagotovo bi se vrnila domov → vrniti se v svoj dom → vrnitev v lastni dom

INTERVJU G

Spol: Ž

Čas bivanja v domu: tri leta

Kakšen je bil razlog za prihod v dom za stare?

/Sama sem bila doma/(1) in /težko sem skrbela sama zase./(2) Sedaj je že sedem let od tega, ko sem imela nesrečo. Bil je že mrak, ko sem šla v trgovino, kjer je bilo mnogo parkiranih avtomobilov. Pred tem sem prišla s pokopališča, kjer imam sina in sem s seboj vzela vložek za svečko. Šla sem v trgovino, da bi kupila novega. Ko sem prišla ven, sem hotela stari vložek za svečko vreči v velik kontejner. Bil je zaprt in pokrova ne bi mogla odpreti, ker je bil pretežak. Hotela sem iti okrog kontejnerja, nisem pa vedela, da stoji čisto na robu. Dol je bilo dva metra in pol stene, kjer je z glavne ceste speljana cesta, ki vodi v skladišče trgovine, da tovarnjaki lahko pripeljejo robo. In sem tam padla dol ... Priletela sem na desno nogo, zato sem imela peto zdrobljeno, stegnenica je bila zlomljena in kolk, ki so mi ga morali zamenjati. En gospod, ki stanuje poleg trgovine, je videl, da sem padla. Poklical je še svojega zeta in sta hitro pritekla dol k meni. Kar naenkrat je bilo polno ljudi okrog mene. Vse sem slišala, kaj so govorili. Eden je govoril, naj me bolj gor potegnejo, da se bom lahko usedla, drugi je rekel, da ne, da se me ne sme premikati in da so že poklicali rešilca. Jaz sem bila čisto tiho. Nekaj časa sem še vpila av. av, potem sem pa utihnila. Sem si mislila, saj ne bo nič drugače. No, potem je pa res pripeljal rešilec. Pa je nekdo počepnil k meni, se mi predstavil in je bil ravno tisti zdravnik, ki je bil najboljši v Domžalah. O, hvala bogu, sem rekla, da ste vi prišel. Me je vprašal, če sem bila kaj nezavestna, sem rekla, da ne. Potem je pa rekel, da bo treba v Ljubljano. Moja noga je bilo čisto lesena. Sploh je nisem čutila. No, zdravnik je šel z mano, poklical je mojo hčerko in mi dal telefon, da sem jaz govorila z njo, drugače bi se preveč prestrašila. No, hčerka je precej hitro prišla k meni v Ljubljano. Tam so me sprejeli, potem sem pa trinajst dni čakala na operacijo, in to taka, kot so me pripeljali. No, potem so mi pa dali železje notri, da so mi kosti malce zravnali in to me sedaj boli. Je bilo pa potem še tri leta kasneje nekaj. Tega se pa zelo slabo spominjam. Sem imela operacijo na desni polovici glave, sem imela vse odprto in sem bila osem dni v komi. Začelo se je pa tako, no, jaz se ne spomnim, drugi so trdili, da sem padla. Edino, kar se spomnim, je, da sem klicala hčerko in ji povedala, da zelo bruham. Je rekla, da bo takoj prišla in me peljala k zdravniku, pa sem trmarila, da ni treba. Vseeno je prišla k meni. Me je peljala v Ljubljano na urgenco. Menda sem celo pot močno bruhal in se pogovarjala z njo, a se ničesar ne spomnim. V Ljubljani me je prevzel rešilec. Zdravnik je kasneje povedal, da če bi me eno uro kasneje pripeljali, mi ne bi mogli več pomagati. No, po osmih dneh kome sem prišla k sebi in zdravnik je rekel hčerama, da se bo zgodil čudež, če bom preživela. Če pa bom, pa ne bi mogla govoriti, niti hoditi. No, in vsi trije čudeži so se zgodili, ker danes govorim in hodim. Tako, ja. Je bilo pa težko. Po glavi sem imela polno strjene krvi, pa je niso smeli odstraniti. In zaradi vsega tega sem morala priti v dom, ker sem bila doma sama. Hčerki sta živeli vsaka zase.

Opišite, kako se je vaše življenje spremenilo s prihodom v dom za stare. Kakšne so bile spremembe?

Največja sprememba je bila, /da sem v naši hiši živela več kot trideset let, potem pa kar naenkrat tukaj./(3) /Nikogar nisem poznala./(4) V domžalskem domu ni bilo prostora, pa čeprav sem imela že štiri leta prej prošnjo za sprejem tam. Na Vrhniki nisem nikogar poznala. Pravzaprav sem bila sploh prvič na Vrhniki, ko so me pripeljali v dom. Sem imela srečo, da so me vsaj tukaj vzeli. Šef kuhinje je od moje vnukinje mož in on mi je zrihtal, da sem lahko prišla sem. Drugače tu ne bi dobila prostora. Ja, potem sem se pa privadila. Sedaj veliko delam, vse sorte. In zato mi niti ni dolgčas. Če res nimam kaj drugega početi, pa pletem. Drugače pa sem povsod, kjer je treba, zraven. Veliko pišem za domsko glasilo, tudi tečaj za računalnik sem naredila. Saj pravim, kjerkoli je kaj, me povabijo zraven. Sploh me ne pustijo pri miru.

Opišite, kako je potekal vaš vsakdan pred prihodom v dom za stare. Kaj ste počeli? S čim ste se ukvarjali?

Sedaj sem že trideset let upokojena. /Doma sem imela vrt in ga obdelovala./(5) /Z eno sosedo, ki je bila dementna, sem se družila./(6) Zdravnik ji je predlagal, naj najde nekoga, ki bo k njemu hodila na kavo. No, in je mene prosila. Vsako dopoldne je prišla na kavo, pa sva kakšni dve uri posedeli. Pa je minilo. /Potem sem pa skuhalo./(7) pa ne tako kot tukaj. Jaz sem npr. ješprenj skuhalo, pa ga je bilo kar naenkrat preveč, pa je bil za tri dni. Če je še kateri od vnukov prišel, pa sem mu dala kosilo. Ali pa sem na hitro palačinke naredila. Take stvari sem kuhala, da ni bilo veliko dela. Pa imela sem tri sestre. Ena je živela tam, kjer smo bile rojene, ena v Kanadi in ena v Sevnici. Dve sta že umrli, odkar sem v domu. Samo še tista, ki je doma, je živa. /Ob popoldnevih sem pa pletla./(8) /pa brala časopis./(9) Vsak dan je bilo nekaj. /Hčerke so velikokrat prišle na obisk, pa vnuk./(10) Dolgčas mi ni bilo nikoli. tudi sosede so prišle. Smo se zelo dobro razumele.

Opišite, kako poteka vaš vsakdan sedaj, ko bivate v domu za stare. Kaj počnete? S čim se ukvarjate?

Vsekakor mi je dan prekratek. Jah, ob šestih vstanem, /se uredim./(11) Mi sestra pride nogo povit. Potem vzamem zdravila in spijem čaj. Ob sedmih /poslušam poročila po radiu./(12) me zelo zanimajo. /Vmes še malo štrikam./(13) Potem pa /grem na zajtrk/(14) in spotoma dol po hodniku /vzamem eno gospo, ki je na vozičku in jo peljem v spodnjo jedilnico na zajtrk./(15) Potem od zajtrka gor, /k telovadbi/(16) do devetih. Potem je pa odvisno od dneva. /En dan imamo takoj sestanek s Simono, en dan imamo vaje za spomin. Po kosilu pa imamo en dan babičino kuhinjo od dveh do štirih, en dan pa materine dušice./(17) Pa tudi traja kakšno uro ali več. Pa tamle /za kakšnih pet gospa vsak dan kavo skuham./(18) Eno pokličem k meni v sobo, da jo skupaj popijeva. Drugi gospe jo nesem v sobo, kjer leži. /Pa za rožice skrbim./(19) ki so na hodniku in v kuhinji. To moram sedaj kar vsak dan zalivati, ko je tako vroče. Pa jutraj tu spustim rolete, popoldne na drugi strani, da je senca. Aja, pa v jedilnici /pobiram kruhove skorje, jih posušim./(20) /potem pa nalomim in nesem ven racam./(21) Vsak dan dvakrat. Jeseni jih je bilo trideset. Sedaj, spomladi, jih pa ni bilo nikjer. Potem so se pa počasi začele nabirati. Sedaj jih je že petnajst in zelo rade jejo. Zelo veliko veselje imam do tega. No, zadnje čase pa še enemu /slepemu gospodu pomagam, ga vodim./(22) ker je

njegova prejšnja spremljevalka umrla. Pa najprej nisem hotela, ker imam že toliko dela. Pa se mi je zasmilil in sedaj ga res vodim, pa tudi k racam greva velikokrat. Pa na prireditve ga vodim, pa vsak dan greva ven. Rožice in zelenjavo mu trgam in mu dam za povohat ali pa samo sediva zunaj. Je naporno, ampak se mi smili. In seveda, /časopis Slovenske novice berem,/(23) no, vsaj glavne naslove. Če je kaj zanimivega, pa tudi bolj podrobno. Naslednje jutro ga pa nesem dol, kjer pijejo kavo, pa jim ga dam.

S kom ste se družili pred prihodom v dom za stare?

Največkrat sem se po telefonu slišala z drugimi. Večkrat sem šla na Škofljico, kjer sem rojena. /Tam imam sestro,/(24) Pa sem šla v Sevnico v dom upokojencev k sestri na obisk. Tudi s tisto iz Kanade sva govorili tako, da sva se videli prek računalnika. To mi je /vnuk naštimal, ki je živel v spodnjem delu hiše,/(25) Ko sem šla na sprehod, sem srečala polno otrok. Pa je eden vedno tekkel povedat svoji mami, da prihaja njena tovarišica. Tudi /s svojimi učenci sem kdaj pa kdaj poklepetala,/(26)

S kom se družite sedaj, ko bivate v domu za stare?

Poznam kar precej ljudi. Kregati se nočem z nobenim, čeprav so nekateri tako zopni, kaj hočemo. Najbolje je biti tiho pa iti mimo. /Se pa družim veliko s tistim gospodom, ki je slep in ga vodim, pa z gospemi, ki se udeležujejo raznih delavnic. Predvsem pa se družim s tistimi, ki jim kuham kavo,/(27) Z eno gospo še posebno. Vsak dan skupaj spijsava kavo. /Pa še eno prijateljico imam,/(28) S tema dvema smo si kot sestre. Zelo smo povezane.

Menite, da ste zaradi prihoda v dom za stare izgubili/pridobili kakšnega prijatelja?

Moji učenci, ki so zdaj stari okrog sedemdeset let, nikakor niso mogli izvedeti, kaj mi je, ko sem bila v bolnici. In se spomnim, da sta dve gospe, ki sta bili včasih moji učenki, med kosilom prišli k meni v sobo, pa čeprav so bili takrat obiski prepovedani. Še danes ne vem, kako jima je uspelo. No, pa še danes me pride kakšen obiskat. Jim kavo skuham, pa kakšno rečemo. Potem mi je pa kar težko, ko gredo nazaj. No, saj sem tudi jaz nekatere obiskala poleti, ko me je hčerka vzela domov. /Lahko bi rekla, da sem pridobila nekaj prijateljev, ko sem prišla sem v dom, in sicer so to bili nekateri moji bivši učenci. Pa tudi z dvema gospema, ki sta sedaj že pokojni, sem se zelo dobro razumela,/(29) Ena je bila tista, s katero sem eno leto bivala v skupni sobi, druga pa je bila tista, ki mi je ob smrti odstopila to sobo, v kateri sem sedaj. Je naročila, da ko bo umrla, moram jaz dobiti to sobo. In res je bilo tako. Tu mi je zelo všeč, ker je blizu tudi kuhinja. Edino, kar me moti, je to, da je majhna. Nimam kam oblek dati. Je pa veliko vredno to, da si sam v sobi.

Opišite, kako vam je pri ohranjanju ali nastajanju nove socialne mreže pomagala socialna delavka. Kaj je počela?

Kako bi rekla ... Ni mi pomagala direktno. /Me je pa povabila na tisti sestanek, ki ga vodi enkrat na teden,/(30) No, in tam sem spoznala gospe, s katerimi se dobro razumem.

Vam je bilo njeno posredovanje všeč?

/Ja, mi je bilo,/(31) Če bi se preveč vtikala v to, mi pa ne bi bilo všeč, ker si vsak izbere tiste ljudi, ki so mu prijetni.

Se kdaj počutite osamljeno?

Ne bi rekla. Veliko se družim tamle z Rezko. Skupaj pojeva, kavo pijeja, se pogovarjava. Ona pride sem, jaz k njej v sobo. Potem greva skupaj obiskat gospo Petan. /Ne, ne počutim se osamljeno,/(32)

Ste se kdaj počutili osamljeno, ko ste bivali v lastnem domu?

/Ne, takrat pa sploh ne,/(33) Sem imela vrt in sem veliko delala na njem. Pa imela sem prijateljico, s katero sva bili vsak dan skupaj. Sicer je bilo dvajset let razlike med nama, tako da so se čudili, kako se tako dobro razumeva. Pa je ona prišla k meni ali pa sem jaz šla k njej. Potem je bila še ena učiteljica, ki je učila drugi razred, jaz pa prvi, tako da je ona prevzela moje otroke. Obiskovali sva ena drugo. Sicer je imela težave z alkoholom, tako da takrat nisem imela veliko od nje. Priznam, da sem se je včasih kar bala. No, potem se je pa spravila k sebi, sedaj se pa velikokrat slišiva po telefonu, pa tudi obiskat me je že prišla. Zanimivo, kako en človek zapade v alkohol, nato pa se pobere ven iz tega.

Opišite, kakšna so bila vaša pričakovanja pred prihodom v dom za stare.

/Dobrega nisem nič pričakovala,/(34) Velikokrat sem šla na obisk v dom v Domžalah. Tam je bila ena kolegica, tudi učiteljica iz sosednje šole, bili sva zelo dobri prijateljici. Mož ji je umrl, potem je pa v domu pristala. Vsakih štirinajst dni sem jo šla obiskat. Pravzaprav sem ji korajžo dajala. Ni mogla verjeti, da sem tega sposobna, ker sem bila tudi sama, ampak sem bila vesela. No, še sedaj je tam, leži. Dvakrat sem jo šla obiskat, odkar sem v tem domu. Skratka, ko sem njo obiskovala, sem nekako videla, kako je v domu, tako da sem vedela, da v tem domu ne bo kaj veliko drugače. Pa tudi od vnukinje mož, ki dela tukaj kot kuhar, mi je razlagal, kako je v tem domu.

Opišite, kako ste se počutili, ko ste se preselili v dom za stare. Kakšne občutke ste doživljali?

/Dobro mi ni bilo. Težko mi je bilo,/(35) Celo življenje varčuješ, da prideš do svojega doma, potem ga moraš pa zapustiti. Sama nisem mogla biti doma in sem morala iti v dom. Vsaj hiša je ostala za vnuka, tako da ni šla v tuje roke. Imela sem tudi sina, ki je že dolgo pokojni. Bil je duševno prizadet; imel je downov sindrom. Sedem let smo ga imeli doma. Potem ga je pa inšpektorica v šoli, kjer smo živeli, videla. Ker sem morala med odmori iti k njemu, ga nahraniti in preobleči, se ji je to zdelo neprimerno. Star je bil sedemindvajset let, ko je umrl in niti ene besede ni spregovoril. No, ta inšpektorica je poskrbela, da smo ga dali v zavod v Dornavo. Obiskovala sem ga vsakih štirinajst dni. Iz Domžal sem morala iti ob 6. uri zjutraj od doma

na avtobus iz Ljubljane do Maribora, kjer sem presedla na drugi avtobus. V Ptuju sem izstopila, od tam pa sedem kilometrov peš do Dornave. S sinom sem bila lahko samo pol ure, če sem hotela biti ob osmih zvečer nazaj doma. Porabila sem cel dan, da sem ga lahko videla za pol ure. Potem so pa na Škofljici, na zemljišču mojega ata, zgradili stavbo, kjer je bila najprej politična šola, nato je bila šola za miličnike, ko je bilo pa še tega konec, je bila pa bolnica za alkoholike. Nazadnje so uredili, da je bil tam dom za duševno prizadete. Mojega sina so hoteli pri dvajsetih letih dati v Hrastovec, ki je najbolj zanemarjen zavod. In tega nisem pustila. Nato sem se v novem domu dogovorila, da bi ga sprejeli. In so ga res. Je bil pa res revež. Saj še dobro, da se je rešil.

Opišite, kako vam je pri preselitvi v dom za stare pomagala socialna delavka.

/O, ja, to pa, je pomagala, kar je bilo treba./ (36) /Nisem vedela za nobeno stvar, pa mi je razložila./ (37) Pa tudi delovne terapevte so veliko pomagale, pa fizioterapevte. Vse so zelo prijazne. Se spomnim od začetka, ko sem bila še bolna. Bila sem v eni drugi sobi, še z eno gospo. Pravzaprav sem bila najprej tri tedne sama, potem je pa zraven prišla še ena gospa, ki je po enem letu umrla. S to sva bili dobri prijateljici. Se mi je pa ena druga gospa zelo zamerila, ker je tej moji sestanovalki lagala, češ da je jaz ne maram več in da bo morala iti v drugo sobo, da je že pripravljena in čaka nanjo. Sem šla pa po sestro Barbaro in ta ji je razložila, da ni nobena soba pripravljena, ker nobena sploh ni prazna in da se o tem sploh niso pogovarjali. Tisti lažnivki je povedala še, naj se zase briga, druge pa pusti pri miru. Od takrat naprej tudi besede več ne spregovorim z njo. Ne morem pozabiti, da se je nekdo zmožen tako zlagati.

Vam je bila njena pomoč všeč?

/Ja, mi je bila./ (38) Nisem imela nikogar tukaj, ki bi mi kaj razložil. Nikogar nisem poznala. Je pa težko kar nekoga vprašati.

Bi želeli več pomoči in podpore od nje?

/Ne, saj je dovolj naredila zame./ (39)

Opišite, s katerimi težavami in strahovi ste se srečali ob prihodu v dom za stare.

/Me je bilo strah./ (40) Dolgo sem sama živela in /mi ni bilo vseeno, med kakšne ljudi bom prišla./ (41) Sploh me je pa /postalo strah, ko sem nekaj časa bila notri in so se začele tatvine./ (42) Pa je enkrat nekaj zmanjkalo, pa drugič nekaj drugega ... Še sedaj je tako. /Denar kar zmanjka./ (43) Sedaj zaklepam sobo, če grem iz nje. Pa mi soseda od začetka ni verjela. No, potem je pa bila ob petintrideset evrov. Hudo je, ker ne moreš zaupati ljudem. Danes precej drugače gledam na ljudi kot od začetka. Marsikateri se ti zdi prijazen, pa si misliš, ta mi bo pa pomagal. Ampak po navadi so ravno taki najslabši. Saj zato so pa prijazni.

Vam je pri reševanju težav kdo pomagal?

/Ne, te težave nismo rešili./ (44)

Opišite, kako vam je pri soočanju s težavami in strahovi pomagala socialna delavka.

Simoni sem povedala na sestanku, pa /si je zapisala, pri tem je pa potem ostalo./ (45) Težko je kar nekoga obdolžiti in ga prijeti, saj jaz to razumem.

Bi želeli več pomoči in podpore od nje?

/Ja, pričakovala sem večjo zavzetost za rešitev tega./ (46)

S katerimi novostmi ste se srečali v domu za stare?

/Tukaj sem imela red./ (47) Če se mi je doma dalo skuhati sem, drugače pa nisem. Tu je bil red, kar je bilo dobro zame. /Pa obleke mi ni bilo treba prati./ (48) čeprav še sedaj včasih sama grem in operem, ampak redkokdaj. Sem našla v pralnici tudi eno gospo, s katero se zelo dobro razumem. Se pa tudi tu dogajajo napake. Dobila sem prt z veliko luknjo, pa kakšne hlače izginejo.

Opišite, kako se počutite v domu za stare.

/Čisto v redu./ (49) /Hudo mi je, ker so ljudje tako izbirčni./ (50) Toliko hrane gre stran. Kruh sicer jaz pobiram za race. Škoda se mi je zdelo vsakega kosa kruha, ki bi ga bilo treba stran vreči.

Kaj pogrešate?

Ne vem, ne bi rekla. Morda pa ... Še ko sem bila v Domžalah, sem se z dvema zakoncema vozila k maši, ker nisem mogla iti daleč peš. No, tega tukaj ni. Grem le ob nedeljah. /Obiskovanje maše mi manjka./ (51) /Pa tudi na grob sem hodila redno. Sedaj tudi tega ne morem./ (52) /Pa da bi nove rože dala v vazo ali jih nasadila./ (53) Take stvari, ki jih moraš prositi, ker sama ne morem. Rada bi sama uredila take stvari. Pa zobozdravnika imam v Domžalah. Kako je težko, ker nimam prevoza do tja. Težko je, no.

Bi želeli kaj spremeniti?

Dostikrat bi rada kaj spremenila, ja. /Včasih me prime, da bi ljudem tukaj kar povedala, da tole in tole ni prav in da je treba drugače delati s stvarmi./ (54) Toliko stvari se pri nas uničuje. Če pogledate v kakšno kopalnico, kako polni koši papirja so. V tej kopalnici, ki si jo delim z gospo, tega ne boste videli. Tri dni nazaj sem prišla tamle v čajno kuhinjo. Vam povem, v košu je bilo vsaj enih pet prtičkov, čisto novih. Očitno jih je nekdo samo prijel in dal v koš. Sem jih prijela, pokazala tistim

gospem tam in jih položila nazaj v embalažo. To moramo mi vse plačati. Ko bo pa dvignjena cena, bodo imeli pa toliko za povedati. In vidim v kakšnih sobah, da imajo polne koše papirjev. Tako se stran meče. Ne vem, kot da bi bili ljudje nepismeni. Sem že napisala članek, kako se odpadki ločujejo. Tam imamo ločene koše za plastiko, bioodpadke, papir ... Pa točno vedo, da je treba jogurtove lončke umiti, pa kar umazanega vržejo noter. Pa še v napačen koš. Jaz ne vem, a so ljudje res tako malomarni in brezbržni. Dostikrat me prime, da bi komu kaj rekla, pa pravijo, naj bom raje tiho. Ne znajo se reda držati. Pa tamle ena ženska ... Arogantna, na vozičku je. Se ji raje kar izognem, drugače hitro kakšno pikro dobim od nje. No, zunaj je greda z rožami, pa tako lepo cvetijo. In je šla ta ženska včeraj tam mimo in kar trgala cvetove ter jih metala na tla. In zakaj? Samo, da se škoda dela. Če bi ji pa kdo kaj rekel ... Joj, bi take slišal nazaj. Ravno pri ročnem delu je ta ženska tako glasna, ves čas kritizira, pa nas izziva s politiko. Jaz se nikoli ne vključim v to debato. Saj je boljše, če je človek tiho, ker potem tudi ona utihne, ker noče nihče z njo govoriti. In še to: toliko nepotrebnega denarja se zmeče stran samo za okrasne rože zunaj. Nasadijo jih eno zraven druge, zelo na gosto. In to vsaj kakšnih deset gred. No, pa so tokrat nasadili res lepe tulipane. Bili so še v popkih, ko so jih nasadili, in smo komaj čakali, da se razcvetijo. No, in so se. Potem je bilo pa malo dežja in se je cvet kar obesil dol, ker je bil pretežak, pecelj ga pa ni mogel držati. In tisti tulipani so zdržali ravno tri dni. In koliko denarja je to moralo biti. Pa še dvakrat na leto jih menjajo. To se mi zdi pa zelo škoda. Ker nekatere ženske te rože potem kar populijo in jih dajo svojcem za domov. To pa ne gre tako. Pa orehe dajejo za domov. Niso te stvari namenjene svojcem, ampak nam, ki živimo tukaj. Meni se zdi vsake stvari škoda. Ker vedno pomislim na to, da je treba vse to plačati. Nimajo kje druge vzeti, kot iz naših prispevkov. Ali pa voda ... To kar teče in teče. Ne znajo ravnati s tem. Pa luči gorijo kar naprej. Sredi belega dneva vse gori. Če jo pa ugasneš, pa kakšen že vpije, kje je luč. Nekatere ženske so tako arogantne do snažilk. Pravijo, saj je plačana za to. Pa niso tako dobro plačane, pa tako prijazne so. In krade se tu pri nas, zelo. Doli v prostoru, kjer imamo babičino kuhinjo, smo dobile nov pribor, skodelice, krožnike, večje skodele. Vse žličke so pobrali. Pa je bilo zaklenjeno, ampak so vlomili. Pa nimamo kaj narediti. To mene boli, ker se ne zaveda vsak, da imej tisto, kar je tvoje, drugo pa pusti.

Opišite, kako vam pri zagotavljanju dobrega počutja pomaga socialna delavka.

/Obiskujem tisto njeno skupino ob četrkih, kjer se pogovarjamo in lahko povemo vse./ (55) Bi pa po mojem mnenju morale več govoriti o problematiki, ampak vsak nerad začenja. Saj si zapiše. Ne vem, ali kaj ukrene, ali pove kam naprej. /Potem nam pa vice pripoveduje./ (56) No, saj govorimo o čem aktualnem, tudi politiko preganjamo. Mene to precej zanima, ker sem že od nekdaj v tem. Spremljam tudi novice po televiziji pa časopise berem. Ja, nas pa Simona obvesti, kadar so volitve, da izpolni tiste formularje za volitve ali referendum. Simona je luštna.

Bi si želeli več njene pomoči pri tem?

/Ne./ (57) za svoje dobro počutje mora najprej vsak sam poskrbeti. Saj ne bi nikamor prišli, če bi Simona kar hodila od enega do drugega in ga spravljala v dobro voljo.

Bi se želeli vrniti v lastni dom, če bi imeli to možnost?

Pred kratkim sem imela možnost, da bi šla v dom v Domžale. Ker sem tudi tam imela prošnjo že kakšnih pet let. Sporočili so, da je prostor tam in smo šli s hčerko, vnukinjo in njenim možem pogledat. Pa mi ni bilo prav nič všeč. Pokazali so mi neko temno sobo. Sicer je imela balkon, ta ga nima, ampak je imel betonsko ograjo. Sem rekla, da bom premislila, pa sem že vedela, da ne bom šla tja. Saj je res, da bi imela veliko več obiskov, ampak tukaj sem se privadila. Sem raje med prijaznimi ljudmi, kot pa da bi bila tam bog ve med kakšnimi. Pa še Občina Domžale se mi je tako zamerila, ker mi nočejo pošiljati občinskega časopisa, čeprav mi pripada. Vse življenje sem živel v Domžalah, še sedaj imam tam stalno bivališče, plačevala sem vse prispevke, danes pa nisem vredna, da bi mi pošiljali en časopis. Tiste družine, ki se pa na novo vselijo tja, ga takoj dobijo. Kar pa se tiče tega, da bi se vrnila v svojo hišo ... /Ne, ne bi se./ (58) Sedaj sem se že tako privadila tukaj, našla sem prijatelje, nikoli mi ni dolgčas, da bi mi bilo kar težko, če bi bila sama doma. Saj pravim, obiskov bi res imela več, a še vedno bi bila veliko časa sama, pa tudi skrbeti ne morem več tako dobro zase, kot sem včasih.

- (1) sama je bila doma → brez pomoči drugih → razlog za prihod v dom
- (2) težko je skrbela sama zase → nesamostojnost → razlog za prihod v dom
- (3) dolgo je živel sama v hiši, potem pa je prišla v dom → sprememba bivališča → negativna sprememba ob prihodu v dom
- (4) nikogar ni poznala → nepoznavanje drugih → negativna sprememba po prihodu v dom
- (5) imela je vrt in ga je obdelovala → obdelovanje vrsta → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (6) bila je družba za sosedo, ki je imela demenco → druženje z gospo z demenco → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (7) kuhala je → ukvarjanje z gospodinjskimi deli → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (8) pletla je → ukvarjanje z ročnimi deli → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (9) brala je časopis → branje časopisa → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (10) večkrat so k njej na obisk prišle hčerke in vnuki → obiski svojcev → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (11) zjutraj se uredi → urejanje → preživljanje prostega časa v domu
- (12) poslušala poročila po radiu → poslušanje radia → preživljanje prostega časa v domu
- (13) plete → ukvarjanje z ročnimi deli → preživljanje prostega časa v domu
- (14) gre na zajtrk → zajtrkovanje → preživljanje prostega časa v domu
- (15) vzame gospo na vozičku in jo pelje v jedilnico → pomoč drugi gospe → preživljanje prostega časa v domu
- (16) gre k telovadbi → telovadba → preživljanje prostega časa v domu

- (17) obiskuje različne skupine → aktivnosti v domu → preživljanje prostega časa v domu
- (18) vsak dan skuha kavo za pet stanovalk doma → kuhanje kave → preživljanje prostega časa v domu
- (19) skrbi za rože na hodniku → skrb za rože → preživljanje prostega časa v domu
- (20) v jedilnici pobira kruhove skorje in jih suši → zbiranje kruha → preživljanje prostega časa v domu
- (21) kruh nalomi in ga nese ven racam → skrb za race → preživljanje prostega časa v domu
- (22) pomaga slepemu gospodu, ga vodi → pomoč drugemu gospodu → preživljanje prostega časa v domu
- (23) bere časopis Slovenske novice → branje časopisa → preživljanje prostega časa v domu
- (24) obiskovala je sestre → druženje z sestrami → socialna mreža pred prihodom v dom
- (25) vnuk je živel v spodnjem delu hiše → druženje z vnuki → socialna mreža pred prihodom v dom
- (26) večkrat je poklepetala z njenimi nekdanjimi učenci → druženje z nekdanjimi učenci → socialna mreža pred prihodom v dom
- (27) druži se s slepim gospodom, ki ga vodi, z gospemi, ki obiskujejo skupine, in tistimi, ki jim kuha kavo → druženje s stanovalci → socialna mreža po prihodu v dom
- (28) ima prijateljico, s katero sta zelo povezani → druženje s prijateljico → socialna mreža po prihodu v dom
- (29) s prihodom v dom je dobila nekaj prijateljev → pridobitev novih prijateljev → socialna mreža po prihodu v dom
- (30) socialna delavka jo je povabila v skupino, ki jo vodi → povabilo socialne delavke → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže
- (31) vseč ji je bilo posredovanje socialne delavke → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže
- (32) ne počuti se osamljeno → ni osamljena → osamljenost v domu
- (33) doma se sploh ni počutila osamljeno → ni bila osamljena → osamljenost pred prihodom v dom
- (34) nič dobrega ni pričakovala → slaba pričakovanja → pričakovanja pred prihodom v dom
- (35) ni ji bilo dobro, bilo ji je težko → neprijetno počutje → počutje ob prihodu v dom
- (36) socialna delavka ji je pomagala → ustrežljivost socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (37) ker ni ničesar vedela, ko je socialna delavka razložila → razlaga najpomembnejših informacij → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (38) pomoč socialne delavke ji je bila vseč → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (39) dodatne pomoči ni želela → zadovoljstvo z nudenjem obsega pomoči → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (40) bilo jo je strah → prisotnost strahu → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (41) ni ji bilo vseeno, med kakšne ljudi bo prišla → strah pred nepoznavanjem stanovalcev → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (42) strah jo je postalo, ko so se začele tatvine → strah pred tatvinami → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (43) kradejo denar → težave s tatvinami → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (44) pri reševanju težav ji ni nihče pomagal → brez pomoči drugih → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (45) socialna delavka si je težavo zapisala → zabeleženje socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
- (46) pričakovala je večjo zavzetost socialne delavke → nezadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
- (47) v domu je imela red → hišni red → novosti v domu
- (48) ni ji bilo treba prati oblek → pranje oblek → novosti v domu
- (49) počuti se dobro → dobro počutje → počutje v domu
- (50) hudo ji postane zaradi izbirčnosti ljudi → slabo počutje zaradi nekaterih stanovalcev → počutje v domu
- (51) pogreša obiskovanje maše → pogreša obiskovanje maše → počutje v domu
- (52) ne more redno obiskovati groba → pogreša obiskovanje groba → počutje v domu
- (53) pogreša, da bi lahko dala rože v vazo ali jih posadila → pogreša ukvarjanje z rožami → počutje v domu
- (54) večkrat »jo prime«, da bi ljudem povedala, da nekaj delajo narobe, da bi morda lahko spremenila njihovo ravnanje → spreminjanje ravnanja stanovalcev → počutje v domu
- (55) obiskuje skupino, ki jo vodi socialna delavka, in kjer lahko pove karkoli → pomoč socialne delavke prek skupinskih srečanj → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (56) socialna delavka jim pripoveduje šale (vice) → pripovedovanje šal → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (57) ne želi več pomoči socialne delavke → zadovoljstvo z obsegom pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (58) ne želi se vrniti v svojo hišo → ostati v domu → vrnitev v lastni dom

INTERVJU H

Spol: M

Čas bivanja v domu: pet mesecev

Kakšen je bil razlog za prihod v dom za stare?

/Zaradi rehabilitacije bolezni./ (1) Bolan nisem mogel ostati doma, ker sem imel tako hude bolečine. Tu sem se kolikor toliko spravil k sebi. Saj imam ženo, pa je tudi sama bolna in /ne more skrbeti zame./ (2) Je bila operirana na obeh kolenih, na očeh, na roditih, pa še na hrbtenici. /In nisem hotel biti na skrbi njej ali otrokom. Pa sem rekel, naj se ta skrb zame prenese sem v dom./ (3) kjer bomo plačali, kolikor bo potrebno. Tako so domači brez skrbi in niso obremenjeni z mano.

Opišite, kako se je vaše življenje spremenilo s prihodom v dom za stare. Kakšne so bile spremembe?

Spremembe lahko človek doživi na več področjih. So fizične, čustvene in še druge. Kot prileten človek se moraš sprijazniti s tem, kar ti pomeni nov dom oz. zatočišče, kjer boš na stara leta živel. Se pravi /to, da prideš v drugo okolje, med nove ljudi./ (4) Tu pa potem vidiš ljudi na vozičkih, na berglah in na ne vem kakšnih še vse inštrumentih pohajajo tu okrog in po parku. Tako si ustvariš mnenje in si misliš, da vse to mene še čaka ali pa se bom tako rehabilitiral, da bom shodil. Človek, ki pride v tak dom, ima občutek, da je prišel v eno sodobno inštitucijo, ki je neko zatočišče za vse tiste, ki sem jih prej omenil. Tudi kar se nanaša na red, čistočo, zaposlene ženske, ki opravljajo različne funkcije. Enkrat so rumeno oblečene, drugič belo. V tem času sem ugotovil, da barvo uniforme menjajo glede na njihovo funkcijo, ki jo imajo določeni dan.

Opišite, kako je potekal vaš vsakdan pred prihodom v dom za stare. Kaj ste počeli? S čim ste se ukvarjali?

/Skoraj eno leto, preden sem prišel v dom, sem ležal./ (5) ker sem imel tako hude bolečine, da tudi na nogo nisem mogel stopiti. Ta čas /me je obiskoval prijatelj./ (6) ki me še danes pride velikokrat obiskat, /pa televizijo sem gledal./ (7) Preden sem pa zbolel, sem pa /obnavljal hišo./ (8) pa /s prijatelji smo v bližnji gostilni vsak dan igrali tarok/ (9), pa /lovili smo divje živali, srne, prašiče./ (10) Sem bil lovec.

Opišite, kako poteka vaš vsakdan sedaj, ko bivate v domu za stare. Kaj počnete? S čim se ukvarjate?

Zjutraj vstanem, /grem na zajtrk./ (11) potem /se malo uležem./ (12) /Sledi kosilo./ (13) pa spet počitek. Ta čas dobim še zdravila. Vmes /dobim tudi kakšen obisk od prijateljev ali žene./ (14) Če je lepo vreme, /gremo ven na kratek sprehod./ (15) drugače smo kar tukaj v sobi. Po večerji pa /poslušam radio, novice./ (16) A veste, tu se okolje vsak dan spreminja. Vidiš ljudi na vozičku, eden je bolan, nepokreten, eden umira, drugi umre, ga odpeljejo. Vidiš en kup ljudi, ki se jim fizionomija obraza spreminja. To gledaš dva dni, potem pa postane vsak dan. Opazil sem, da se ženske grupirajo. Tisto njihovo čevkanje o veri, ateizmu ali čem že ... Jaz tja zraven ne grem, ker nimam tam kaj početi. Tiste ženske z gotovim profilom pa medse nočejo sprejeti takega, ki ni njihov somišljenik. Jaz /rad opazujem ženske./ (17) Ženska kot mlada je lepa. Te ženske tukaj, kolikor so stare in bolne, so urejene. Se pravi, da so rade lepe. Imajo novo jakno, nove hlače. Konec tedna imajo novo frizuro. Rekel bi, da tukaj ni zanemarjene ženske. Verjetno k temu stremi tudi uprava, češ da bi dom čim lepše izgledal. Pri moških je ravno nasprotno. Redko katerega vidiš, ki bi se tako urejal. Ženske so pa tudi po karakterju precej različne: ene so tečne, druge vsiljive, druge so dominantne. Je pa tudi nekaj takih gospa, ki so prišle v dom kot vdove.

S kom ste se družili pred prihodom v dom za stare?

Saj pravim, eno leto sem ležal, nisem šel nikamor. /Žena je bila ob meni./ (18) pa vsake toliko časa me je prišel kakšen prijatelj obiskat. Sicer pa tudi nisem hotel, da prihajajo, ker sem bil v slabem zdravstvenem stanju. Oh, ko sem bil pa še pri močeh, /sem imel pa kar nekaj prijateljev./ (19) Smo skupaj igrali tarok, pa jagali.

S kom se družite sedaj, ko bivate v domu za stare?

Tu v domu je veliko znanih, tudi iz moje vasi, kjer sem živel prej. Me pa moti, da ko prideš prvič z domačinom skupaj, vedno obravnaš, kaj ti je, kakšno bolezen imaš, zakaj si tukaj. Vsako takšno druženje mi vzame moči. /Sicer pa tudi časa nimam, da bi se s kom družil./ (20) Saj spregovorim s kom, to je pa tudi vse. Pa veste, kako je? Se z eno gospo zelo dobro razumeva, ampak vam povem, da ne grem rad k njej, ker ta čas lahko nekdo pride in me ne bo v sobi. Pa bodo spraševali, kje sem in ugotovili, da sem pri tej gospe. Potem bodo z jeziki opletali sem pa tja. Ne maram tega. Pa tudi tisto druženje, kjer se mlati prazna slama, ni nič vredno. Naveličaš se tega, ker je vsakič ista tema pogovora.

Menite, da ste zaradi prihoda v dom za stare izgubili/pridobili kakšnega prijatelja?

Takole bom rekel: zagotovo se število prijateljev zmanjša. Če ne zaradi drugega, ker zamenjaš okolje in se ne vidiš več tako pogosto. Ampak /ne bi rekel, da sem katerega izgubil./ (21) Saj me še pridejo obiskat; so pa tudi oni že v letih, pa tudi ne morejo tako pogosto priti.

Opišite, kako vam je pri ohranjanju ali nastajanju nove socialne mreže pomagala socialna delavka.

/Ne, ne, mi ni nič pomagala./ (22) Samo v tole sobo me je peljala, pa povedala par informacij. To je bilo vse.

Se kdaj počutite osamljeno?

/Ne bi rekel./ (23) ker jaz sem tak komunikativen človek, da vedno najdem temo za pogovor. So tudi zadeve familiarnega karakterja, ampak jaz svojega življenja v to ne vpletam. Vesel sem, da sem tukaj, da imam mir, da nikogar ne obremenjujem. Tudi če ima doma kdo skrbi zaradi mene in mojega zdravja, jaz o tem ne razmišljam.

Ste se kdaj počutili osamljenega, ko ste bivali v lastnem domu?

/V zadnjem letu, ko sem bil bolan in sem samo ležal, sem bil osamljen. Pred tem pa ne, nikoli./ (24) Vsak dan smo se videli s prijatelji, šli na kakšno pivo, igrali karte.

Opišite, kakšna so bila vaša pričakovanja pred prihodom v dom za stare.

Takole bom rekel: /kakšnih pričakovanj nisem imel./ (25) Res pa je, da preden sem prišel sem za stalno, sem se uvajal tukaj. Priznam, da mi od začetka ni bilo všeč. Saj potem sem se s časom navadil. Sem hodil sem kakšne pol leta tako, da sem bil en teden tukaj, pa en teden doma. Tako sem se izmenjeval in spoznal, kako delujejo tukaj.

Opišite, kako ste se počutili, ko ste se preselili v dom za stare. Kakšne občutke ste doživljali?

/Takoj ob prihodu sem bil kar malo osamljen. Težko mi je bilo./ (26) To je hiba vseh takih ustanov. Kot bolnika te vzamejo pod številko, nihče se pa potem dosti zate ne briga, razen v toliko, da te dajo v prostor, da si zaprt, da ne boš ušel. Za vse drugo pa velja rek: znajdi se. Sam se moraš spoznati z drugimi, nihče te ne informira, kdaj je kosilo, kdaj so spremembe, kdaj je treba vstati in tako. Do teh informacij moraš priti sam, z doživetjem. Saj osebje je zelo prijazno. Skrbijo za red in čistočo, nimam kaj reči. Jaz vem, da takega dela ne bi mogel nikoli opravljati.

Po kakšnem mesecu pa sem dobil občutek, da osebje dobi od vrha ukaz, da ne sme imeti internih stikov z bolniki. Ne pusti jih, da ti bodo prišli preveč blizu. Po drugi strani so pa tudi ženske, ki osebju ne dovolijo delati; ves čas jim nekaj težijo, hočejo biti dominantne. To me pa zelo moti. Naj pustijo osebju delati, ker se res trudijo. Včasih ženske kar pozabijo, kje so. Pride kakšen moški, pa ga kar prime za koleno. No, saj to je pač naš spolni nagon.

Opišite, kako vam je pri preselitvi v dom za stare pomagala socialna delavka.

Mi je šla kar precej na roko. Že v času uvajanja /me je prišla večkrat pogledat in pozdravit./ (27) Pa seveda /sobo mi je »zrihtala«./ (28) da imam mir pred drugimi. So zelo prijazni vsi zaposleni tukaj. In /razložila je tako meni kot tudi ženi in sinu, ki sta bila zraven, kar koli nas je zanimalo./ (29)

Vam je bila njena pomoč všeč?

/Seveda./ (30) Saj ne bi zmogel vsega sam, ker nisem ničesar vedel.

Bi želeli več pomoči in podpore od nje?

Nisem tak človek, da bi za vsako stvar šel tožiti k njej. /Ne, saj je dovolj naredila zame./ (31) Pa tudi sestre so mi ogromno pomagale. To je pravi kolektiv, veste. Da se podpirajo med sabo in se ne tožarijo. Potem je vse lažje. Tako zanje kot za nas bolnike.

Opišite, s katerimi težavami in strahovi ste se srečali ob prihodu v dom za stare.

/Takrat sem največjo težavo videl v tem, da sem se zelo težko prilagodil življenju tukaj./ (32) Predvsem temu, da si nekakšna številka in ne oseba. Da te nekako popredmetijo. Pa /ponoči recimo nisem vedel, kje se prižge luč./ (33) In nisem mogel nič. Sem gledal v temo, ker nisem hotel zaradi tega klicati sestre. Pa /nihče mi ni povedal, ob kateri uri je zajtrk, kosilo./ (34) To sem moral vse sam ugotoviti. /Da bi pa rekel, da me je bilo česa strah ... Ne, to pa ne./ (35) Sedaj sem pa res že tako star, da se ne smem ničesar bati. V začetku sem bil dodeljen gospodu, ki me je spravljal ob živce. Je poskušal pri meni, da mu bom tam na uslugo. Pa se mu nisem pustil. Veste, kolikor je človek prizadet, je tudi pameten. Ne maram hinavščine.

Vam je pri reševanju težav kdo pomagal? Kdo?

/Največ so mi pomagale sestre na tem oddelku./ (36) So zelo prijazne, veliko pozornosti so mi namenile, ko sem prišel v dom. Pa sem jih vprašal, če česa nisem vedel. Pa /tudi drugi, ki živijo tukaj, so mi kaj povedali./ (37)

Opišite, kako vam je pri soočanju s težavami in strahovi pomagala socialna delavka.

/Ne, socialna delavka mi ni pomagala./ (38) Saj pravim, sestre so mi, pa če sem koga od teh, ki živijo tukaj, kaj povprašal. No, saj še danes je ena gospa zelo prijazna, me pride vsak dan poklicat, ko je kosilo.

S katerimi novostmi ste se srečali v domu za stare?

/Zame je bilo vse novo./ (39) /To, da je treba jesti takrat, ko rečejo; se pravi urnik./ (40) Pa da dobim zdravila ob točno določeni uri. /Število zaposlenih me je tudi presenetilo./ (41) Pa /tudi to, da je osebje različno oblečeno./ (42) Glavne sestre so v modrem, navadne sestre v belem, snažilke so spet drugačne. Moram reči, da je bilo zame kar vse novo.

Opišite, kako se počutite v domu za stare.

/Počutim se kot ostarel človek./ (43) ki se zavedam svojih let in svojega življenja za nazaj. Moram reči, da sem zadovoljen, kolikor mi življenje še da, ponudi. Tudi /na splošno sem zadovoljen./ (44) Nimam nobenih zahtev, niti ne maram, da bi jih kdo drug imel do mene. Toliko pazim, da ne bi postal zapufan, da ne bi kakšen greh pustil za sabo. Zelo rad pa govorim z ljudmi, pa naj bodo stari ali mladi. Moj moto je bil: s katerim koli človekom govoriš, od tega pogovora zagotovo nekaj odneseš. Pa naj ti to ostane v spominu za vse življenje, nekaj let ali pa le par dni. Se spomnim še izpred vojne, ko smo kot otroci pobirali na njivi hrošče. Pa je prišla tam ena starejša gospa in nas poučila, da se tega v tistem času ne sme početi, ker se preveč razmnožijo miši. No, to mi je ostalo za vse življenje. Nimam kaj reči, /dobro se počutim tukaj./ (45)

No, drugače pa imam dober odnos z ljudmi tukaj. Če so oni korektni do mene, bom tudi jaz do njih. Moram reči, da sestra, ki je prvi dan pokazala neko resnost do mene, z njo sva še danes prijatelja. Ali pa bolje rečeno, živiva v sožitju. Ona ima svoje stvari, jaz svoje. Ko je pa čas, se srečava, greva kadi, pa se tudi kaj posmejeva.

Kaj pogrešate?

Kaj pa vem, nič ne pogrešam. /Morda malce bolj začinjeno hrano./ (46) to je pa vse. Saj razumem, da nas je tukaj dvesto ljudi in je težko ugoditi vsem. Pri hrani bi pa lahko gledali, da je goveja juha slana, pa četudi nekateri ne smejo slanij jedi. Si bo pa vsak sam solil. Ali pa ko je kakšen riž ali močnik ... Če bi znali dodati malo sladkorja, bi bil čisto drugačen okus hrane. Pa meso ... Saj ga rad jem, ampak je tako trdo, da ga ne morem prežvečiti. Ampak nočem nikomur nič reči, da mi ne bo kdo očital, da sem koga užalil s kritiko. Opažam tudi, da včasih dobimo zelo majhne porcije. Jaz vem in vidim, da nam dajo manj, kar pa ostane, pa pojejo sestre. Ampak ne rečem nič.

Bi želeli kaj spremeniti?

/Ne, saj nimam kaj./ (47) Ne bo nič drugače.

Opišite, kako vam pri zagotavljanju dobrega počutja pomaga socialna delavka.

/Simona me vsake toliko časa pride pogledat in pozdravit./ (48)

Bi si želeli več njene pomoči pri tem?

/Ne, druge pomoči pa od nje ne potrebujem./ (49)

Bi se želeli vrniti v lastni dom, če bi imeli to možnost?

/Ne, nikakor ne./ (50) Doma jaz nimam več. Tukaj je sedaj moj dom in tukaj bom umrl. Zagotovo.

(1) v dom je prišel zaradi rehabilitacije bolezni → bolezen → razlog za prihod v dom

(2) žena ne more skrbeti zanj → brez pomoči drugih → razlog za prihod v dom

(3) ni hotel biti v breme svojcem, ampak je želel, da se skrb zanj prenese na dom → lastna odločitev/pobuda → razlog za prihod v dom

(4) to, da prideš med nove ljudi, v novo okolje → nepoznavanje drugih → negativna sprememba ob prihodu v dom

(5) eno leto pred prihodom v dom je samo ležal → nezmožnost karkoli početi → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(6) obiskoval ga je prijatelj → obiski prijateljev → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(7) gledal je televizijo → gledanje televizije → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(8) obnavljal je hišo → obnavljanje hiše → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(9) s prijatelji je v gostilni igral tarok → kartanje → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(10) lovil je divje živali, srne, prašiče → lov → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(11) gre na zajtrk → zajtrkovanje → preživljanje prostega časa v domu

(12) malo se uleže → počivanje → preživljanje prostega časa v domu

(13) gre na kosilo → obedovanje → preživljanje prostega časa v domu

(14) dobi obisk prijateljev ali žene → druženje z drugimi → preživljanje prostega časa v domu

(15) gre ven na kratek sprehod → sprehajanje → preživljanje prostega časa v domu

(16) posluša radio, novice → poslušanje radia → preživljanje prostega časa v domu

(17) rad opazuje ženske → opazovanje žensk → preživljanje prostega časa v domu

(18) ob njem je bila žena → druženje z zakoncem → socialna mreža pred prihodom v dom

(19) imel je nekaj prijateljev → druženje s prijatelji → socialna mreža pred prihodom v dom

(20) nima časa, da bi se s kom družil → se ne družil → socialna mreža po prihodu v dom

(21) ne bi rekel, da je izgubil prijatelje → ohranitev prijateljev → socialna mreža po prihodu v dom

(22) socialna delavka mu ni pomagala → brez pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže

(23) se ne počuti osamljenega → ni osamljen → osamljenost v domu

(24) bil je osamljen v zadnjem letu, ko je moral ležati, pred tem pa ni bil nikoli → ni bil osamljen → osamljenost pred prihodom v dom

(25) ni imel pričakovanj → brez pričakovanj → pričakovanja pred prihodom v dom

(26) občutil je osamljenost in bilo mu je težko → neprijetno počutje → počutje ob prihodu v dom

(27) socialna delavka ga je prišla večkrat pogledat in pozdravit → sprejem socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom

(28) pripravila mu je sobo → ustrežljivost socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom

(29) razložila je njemu in njegovim svojcem, kar koli jih je zanimalo → razlaga najpomembnejših informacij → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom

(30) pomoč socialne delavke mu je bila všeč → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom

(31) ni želel več pomoči socialne delavke, ker je naredila dovolj zanj → zadovoljstvo z nudenjem obsega pomoči → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom

- (32) največja težava zanj je bila, da se je težko prilagodil življenju v domu → težave s prilagajanjem → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (33) ponoči ni vedel, kje se prižge luč → težave s prižiganjem luči → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (34) nihče mu ni povedal, ob kateri uri sta zajtrk in kosilo → težave z informacijami → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (35) strah ga ni bilo ničesar → brez strahu → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (36) največ so mu pomagale sestre na oddelku → pomoč medicinskih sester → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (37) drugi stanovalci so mu kaj povedali → pomoč stanovalcev → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (38) socialna delavka mu ni pomagala → brez pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
- (39) zanj je bilo vse novo → vse novo → novosti v domu
- (40) zanj je bilo novo, da mora jesti ob določeni uri, se pravi urnik → urnik obrokov → novosti v domu
- (41) presenetilo ga je število zaposlenih → število zaposlenih → novosti v domu
- (42) novo zanj je bilo, da je osebje različno oblečeno → razlikovanje oblek osebja → novosti v domu
- (43) počuti se kot ostarelo človek → počuti se ostarelo → počutje v domu
- (44) na splošno je zadovoljen → zadovoljstvo z bivanjem v domu → počutje v domu
- (45) v domu se dobro počuti → dobro počutje → počutje v domu
- (46) pogreša bolj začinjeno hrano → pogreša začinjeno hrano → počutje v domu
- (47) nič ne bi spremenil → nič sprememb → počutje v domu
- (48) socialna delavka ga pride vsake toliko časa pogledat in pozdravit → zanimanje socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (49) ne potrebuje več pomoči socialne delavke → zadovoljstvo s količino pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (50) ne želi se vrniti domov → ostati v domu → vrnitev v lastni dom

INTERVJU I

Spol: M

Čas bivanja v domu: dve leti in pol

Kakšen je bil razlog za prihod v dom za stare?

/Osamljen sem bil./ (1) /Pa padel sem, noge me niso več držale./ (2) Sem se hotel pobrati, pa ni šlo. Prijel sem se za polico, da bi se pobral, pa nisem mogel. Sem počakal, da se je dan naredil, potem se pa poklical sorodnike, naj mi pridejo pomagat. Ti so pa rekli, da moram iti takoj v dom, ker /oni ne bi mogli skrbeti zame./ (3) Pa sem se preselil sem v dom. Še prej sem imel težave tudi z želodcem, ker sem vse življenje jedel na hitro in pil kozje mleko. Sem bil varnostnik in vedno se mi je mudilo. Še zdravnik se je čudil, kaj sem takega jedel. Skratka, želodec se nikakor ni hotel pozdraviti. Je pa zdravnik rekel, da me bodo dali v Rogaško. Sem pa rekel, da jaz nisem navajen po svetu hoditi. Pa sem vseeno šel. Sedaj se mi je zdravje že precej popravilo.

Opišite, kako se je vaše življenje spremenilo s prihodom v dom za stare. Kakšne so bile spremembe?

Nič več ni bilo tako, kot je bilo prej. /Kar naenkrat sem imel ogromno prostega časa, nisem vedel, kaj bi počel./ (4) /Večkrat mi je bilo dolgčas./ (5) Potem sem se pa navadil. Saj hrana je bila v redu, pa soba tudi. Zaposleni zelo lepo delajo z nami, se nimam čez nikogar pritožiti. Pomagajo kolikor morejo po svojih močeh, pa tudi svetujejo.

Opišite, kako je potekal vaš vsakdan pred prihodom v dom za stare. Kaj ste počeli? S čim ste se ukvarjali?

/Koze sem imel, pa sem kosil hrano zanje in jim jo nametal./ (6) Vsak dan sem jim moral nakositi svežo travo. Ko pa nisem mogel več kositi, se je to končalo. Takrat so tudi živali morale iti od doma, ker jih nisem mogel oskrbovati. Niti molže nisem mogel več opravljati. Pa tako zdravo mleko je bilo. Cele dneve sem bil zunaj in se ukvarjal s kozami. Še kosila mi ni bilo treba kuhati, ker so mi ga vozili iz doline. Pa kruh tudi.

Opišite, kako poteka vaš vsakdan sedaj, ko bivate v domu za stare. Kaj počnete? S čim se ukvarjate?

Nič ne počnem. Saj ne morem, ker sem na vozičku, pa še desno roko imam zanič. /Malo se vozim tu okoli, pa grem okrog doma./ (7) če je lepo vreme. Drugače pa vse po običaju: /zjutraj na zajtrk./ (8) potem/ kosilo in nato večerja./ (9) /Včasih zvečer pogledam poročila./ (10) Vmes /imam pa še terapije za roko./ (11) Se terapevtke zelo trudijo. Ko sem prišel sem, nisem mogel niti na nogo stopiti. Pa so me toliko pripravile, da sem začel samo s palico okrog hoditi. Potem sem pa še drugič padel, sem pa še desno roko uničil. Od takrat sem pa na vozičku. Je bolj stabilno.

S kom ste se družili pred prihodom v dom za stare?

S kozami. /Pravzaprav z nikomer./ (12) Prijatelj nisem imel, ker tudi blizu ni bilo kakšne hiše. Sem bil bolj na samem doma.

S kom se družite sedaj, ko bivate v domu za stare?

/Z nikomer prav posebej./ (13) Od časa do časa s kom spregovorim kakšno besedo, ampak so vsi tuji. Nikogar ne poznam. Nimam nobenega prijatelja, nič. Ti so vsi iz tujih svetov sem prišli.

Opišite, kako vam je pri ohranjanju ali nastajanju nove socialne mreže pomagala socialna delavka.

Je imela polno drugih težav z mano. /Pri tem mi ni pomagala./ (14) Saj ji tudi rekel nisem. Če bi ji, bi mi zagotovo.

Se kdaj počutite osamljeno? Kdaj?

Ja, vse sorta je. /Tudi osamljen sem kdaj./ (15) Predvsem /ob večerih./ (16) pa /ob kakšnih praznikih./ (17) ko se spominjam, da je veliko ljudi doma. Veste, človek izgubi s svojci stike. Večinoma so vsi v Ljubljani, kjer so si naredili hiše. Jaz sem pa ostal doma tam na hribu. Hišo sem toliko popravil, da se ni sesula name. Pa tudi če bi se, briga me.

Kako se soočate z osamljenostjo?

Nič takega. /Grem malo ven, pa mine./ (18)

Vam pri tem kdo pomaga? Kdo?

/Sestre me včasih kaj pohecajo./ (19) če vidijo, da sem slabe volje.

Ste se kdaj počutili osamljenega, ko ste bivali v lastnem domu?

/Ne, to pa ne./ (20) Sem imel toliko dela s kozami, da sploh nisem imel časa za razmišljanje o čem drugem.

Opišite, kakšna so bila vaša pričakovanja pred prihodom v dom za stare.

/Nisem jih imel. Prav nobenih./ (21)

Opišite, kako ste se počutili, ko ste se preselili v dom za stare. Kakšne občutke ste doživljali?

Je bila kar huda sprememba. Sprejeli so me normalno, prijazno, kot člana. /Samo malce me je žalostilo, da ne bom več videl domačega kraja./ (22) Tam sem živel več kot štirideset let in kaj vse sem tam doživel. In sedaj bo tisto vse propadlo. To me je žalostilo. /Drugače sem pa sprejel, da bom ostal tukaj./ (23) Saj ni druge možnosti.

Opišite, kako vam je pri preselitvi v dom za stare pomagala socialna delavka.

Gospa Simona je zelo v redu za pogovar. No, saj so druge tudi. Mi je pa Simona veliko pomagala, da sem se privadil na življenje tukaj. /Me je večkrat prišla pogledat./ (24) pa še sedaj se dostikrat ustavi poleg mene, ko se srečava tamle pri receptorju, pa kaj spregovoriva.

Vam je bila njena pomoč všeč?

/Ja, seveda./ (25) Zelo prijazna je.

Bi želeli več pomoči in podpore od nje?

Saj je veliko naredila zame. /Ne, takrat je bilo to, kar je naredila zame, dovolj./ (26)

Opišite, s katerimi težavami in strahovi ste se srečali ob prihodu v dom za stare.

/Strah me ni bilo ničesar./ (27) /Težave so bile le s financami, ker nimam dovolj velike pokojnine, da bi lahko sam plačeval dom./ (28) Sedaj mi svojci prispevajo zraven.

Vam je pri reševanju težav kdo pomagal? Kdo?

/Simona je to vse uredila s svojci./ (29)

Opišite, kako vam je pri soočanju s težavami in strahovi pomagala socialna delavka.

/Poklicala je svojce, pa jim vse razložila./ (30)

Vam je bila njena pomoč všeč?

/Seveda./ (31) Sam tega ne bi mogel rešiti.

Bi želeli več pomoči in podpore od nje?

/Ne, saj mi je že s tem veliko pomagala./ (32)

S katerimi novostmi ste se srečali v domu za stare?

Ves čas se je kaj spreminjalo. Prihajali so novi bolniki noter, pa kateri so odšli. Kar prilagodil sem se temu življenju tu noter. Najbolj novo zame je bila pa /ogromna pozornost, ki so jo izkazovali zaposleni do mene./ (33) Tega prej nisem bil vajen, ker sem sam živel in sem vedno moral za vse poskrbeti sam.

Opišite, kako se počutite v domu za stare.

/Še kar v redu se počutim./ (34) Hrana je zelo dobra, še preveč je dobim. Včasih ne morem pojesti vsega. /Sem kar zadovoljen./ (35) Saj mi mora biti všeč tukaj, drugače ne more biti. Sem se kar privadil.

Kaj pogrešate?

/Svoj dom,/ (36) /koze/ (37) in /svojce. Redkokdaj me pridejo obiskat./ (38)

Bi želeli kaj spremeniti?

/Ne,/ (39) nič mi ne manjka.

Opišite, kako vam pri zagotavljanju dobrega počutja pomaga socialna delavka.

/Pride, pa me kaj povpraša./ (40) Drugega nič, ker tudi časa nima.

Bi si želeli več njene pomoči pri tem?

/Ne,/ (41) saj se trudi, kolikor se lahko.

Bi se želeli vrniti v lastni dom, če bi imeli to možnost?

/Seveda, to pa z veseljem./ (42) Ampak vem, da to ni mogoče. Naj svojci poskrbijo za tisto posestvo. Če bi se jaz vrnil tja, bi samo sovraštvo naredil, tega pa nikakor nočem. Sem bil pa užaljen, ker me niso poslušali, kaj naj naredijo s posestvom, so kar po svoje naredili.

(1) bil je osamljen → osamljenost → razlog za prihod v dom

(2) padel je in noge ga niso več držale → slabo zdravstveno stanje → razlog za prihod v dom

(3) sorodniki niso mogli skrbeti zanj → brez pomoči drugih → razlog za prihod v dom

(4) kar naenkrat je imel ogromno prostega časa in ni vedel, kaj bi počel → povečanje prostega časa → pozitivna sprememba ob prihodu v dom

(5) večkrat mu je bilo dolgčas → dolgčas → negativna sprememba ob prihodu v dom

(6) imel je koze, kosil jim je travo → ukvarjanje s kozami → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

(7) z vozičkom se vozi naokoli in gre okrog doma → sprehajanje → preživljanje prostega časa po prihodu v dom

(8) jutraj gre na zajtrk → zajtrkovanje → preživljanje prostega časa po prihodu v dom

(9) gre na kosilo in večerjo → obedovanje → preživljanje prostega časa po prihodu v dom

- (10) včasih zvečer pogleda poročila → gledanje televizije → preživljanje prostega časa po prihodu v dom
- (11) ima terapije za roko → aktivnosti v domu, povezane z zdravjem → preživljanje prostega časa po prihodu v dom
- (12) z nikomer se ni družil → brez druženja → socialna mreža pred prihodom v dom
- (13) ne druží se z nikomer → se ne druží → socialna mreža po prihodu v dom
- (14) socialna delavka mu ni pomagala → brez pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže
- (15) tudi osamljen je kdaj → je osamljen → osamljenost v domu
- (16) osamljen je ob večerih → osamljenost ob večerih → osamljenost v domu
- (17) osamljen je ob praznikih → osamljenost ob praznikih → osamljenost v domu
- (18) gre malo ven in ga osamljenost mine → gre ven → osamljenost v domu
- (19) sestre se šalijo z njim → pomoč medicinskih sester → osamljenost v domu
- (20) doma se nikoli ni počutil osamljenega → ni bil osamljen → osamljenost pred prihodom v dom
- (21) ni imel nobenih pričakovanj → brez pričakovanj → pričakovanja pred prihodom v dom
- (22) bil je žalosten, ker je vedel, da ne bo več videl svojega doma → občutek žalosti → počutje ob prihodu v dom
- (23) sprejel je, da bo moral ostati v domu → sprijaznjenje → počutje ob prihodu v dom
- (24) socialna delavka ga je prišla večkrat pogledat → obiski socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (25) pomoč socialne delavke mu je bila všeč → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (26) ni želel več pomoči socialne delavke → zadovoljstvo z nudenjem količine pomoči → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (27) strah ga ni bilo ničesar → brez strahu → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (28) težave je imel s financami, saj nima dovolj velike pokojnine za plačevanje doma → težave s financami → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (29) pomagala mu je socialna delavka → pomoč socialne delavke → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (30) socialna delavka je poklicala njegove svojce in jim razložila → pojasnjevanje socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
- (31) pomoč socialne delavke mu je bila všeč → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
- (32) ni želel več pomoči socialne delavke → zadovoljstvo z obsegom pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
- (33) najbolj novo zanj je bila pozornost, ki so mu jo izkazovali zaposleni → pozornost osebja → novosti v domu
- (34) še kar v redu se počuti → dobro počutje → počutje v domu
- (35) je kar zadovoljen → zadovoljstvo z bivanjem v domu → počutje v domu
- (36) pogreša svoj dom → pogreša dom → počutje v domu
- (37) pogreša ukvarjanje s kozami → pogreša koze → počutje v domu
- (38) pogreša obiske svojcev → pogreša obiske → počutje v domu
- (39) ničesar ne bi spremenil → nič sprememb → počutje v domu
- (40) socialna delavka pride k njemu in ga kaj povpraša → zanimanje socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (41) več pomoči socialne delavke ne želi → zadovoljstvo z obsegom pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
- (42) z veseljem bi se vrnil v svoj dom → vrniti se v svoj dom → vrnitev v lastni dom

INTERVJU J

Spol: Ž

Čas bivanja v domu: tri leta

Kakšen je bil razlog za prihod v dom za stare?

/Zbolela sem/(1) in si nisem mogla več sama pomagati. /Nisem mogla skrbeti zase/(2) ker sem pristala na vozičku. Hčerke so poročene in niso živele v isti hiši kot jaz.

Opišite, kako se je vaše življenje spremenilo s prihodom v dom za stare. Kakšne so bile spremembe?

Je bilo kar precej drugače. /Nisem več mogla početi tistega, kar sem počela doma/(3) /svojcev nisem več videvala tako pogosto/(4) /Pa veliko ljudi je bilo tukaj/(5) tega nisem bila vajena.

Opišite, kako je potekal vaš vsakdan pred prihodom v dom za stare. Kaj ste počeli? S čim ste se ukvarjali?

Preden sem se upokojila, sem bila seveda v službi. Potem sem pa /doma kuhala, pospravljala/(6) in vse to, kar počnejo gospodinje. Tudi /manjši vrt sem imela ter ga obdelovala/(7) Preden sem zbolela, so mi /hčerke pripeljale vnuke, da sem jih kakšen dan pazila/(8) Pa /televizijo sem gledala/(9) predvsem nadaljevanke, /radio sem poslušala/(10) Včasih sem tudi /prebrala kakšno knjigo/(11)

Opišite, kako poteka vaš vsakdan sedaj, ko bivate v domu za stare. Kaj počnete? S čim se ukvarjate?

Zjutraj vstanem, mi pomagajo, da /se uredim/(12) in /grem na zajtrk/(13) Potem malo /poklepetam s prijateljico/(14) ki je tudi v domu. Pa /grem na kosilo/(15) Po kosilu /malo počivam/(16) ali pa /greva s prijateljico malo naokrog po domu, včasih tudi ven na sonce/(17) če je lepo vreme. Sledi večerja, potem grem pa že spat. Ne počnem nič posebnega. Večinoma /se pogovarjam z drugimi/(18) ali pa /poslušam radio/(19) ker berem zelo težko. Slabo vidim. /Pa če je kakšen dogodek tule v dvorani, grem pogledat/(20) s prijateljico.

S kom ste se družili pred prihodom v dom za stare?

/Hčerke so me prišle velikokrat obiskat/(21) pa /vnuki/(22) Tudi /s sosedo/(23) sva se velikokrat pogovarjali in se usedli ter popili kavo.

S kom se družite sedaj, ko bivate v domu za stare?

/Imam eno zelo dobro prijateljico tukaj v domu/(24) Me večkrat kam odpelje z vozičkom, pa veliko govoriva, tako da nama obema čas hitreje mineva. Saj /tudi z drugimi gospemi se družim/(25) ampak ne toliko kot s to prijateljico.

Menite, da ste zaradi prihoda v dom za stare izgubili/pridobili kakšnega prijatelja?

/Pridobila sem eno zelo dobro prijateljico/(26) Zelo dobro se razumeva, veliko mi pomaga. Z njo se lahko vse pogovorim.

Opišite, kako vam je pri ohranjanju ali nastajanju nove socialne mreže pomagala socialna delavka. Kaj je počela?

Predvsem /me je spodbujala, naj čim več govorim z drugimi gospemi tu notri/(27) Pa /povabila me je na skupino, ki jo vodi/(28) in začela sem hoditi na ta sestanek, ki ga ima ob četrtkih. Tam sem tudi spoznala to gospo, s katero sva prijateljici. Tudi druge, ki obiskujejo ta sestanek, so zelo prijazne.

Vam je bilo njeno posredovanje všeč?

/Všeč mi je bilo, da me je Simona povabila na to srečanje/(29) saj sem tam res našla prijateljico. Čeprav sem bila do tega zelo skeptična. A veste, ker sem bolj zaprt tip človeka in se težko nekomu odprem. Tudi pogovor težko začnem. No, tako mi je pa Simona veliko pomagala pri tem.

Se kdaj počutite osamljeno? Kdaj?

Vse sorte je. /Včasih se/(30) Večinoma je to /ob vikendih/(31) pa /tiste dni, ko vem, da ima nekdo od mojih svojcev rojstni dan/(32) jaz pa ne morem biti poleg. Ampak sem pa zadovoljna in vesela, da imam vsaj to gospo, s katero se družim, da mi je malo lažje.

Kako se soočate z osamljenostjo?

Jah nič, /potočim kakšno solzo/(33) /pogledam slike svojcev/(34) pa me mine. Ali pa /grem k prijateljici, pa se pogovarjava/(35)

Vam pri tem kdo pomaga? Kdo?

/Največ prijateljica/(36) Domačim nočem praviti o tem, ker se potem še oni slabo počutijo.

Ste se kdaj počutili osamljeno, ko ste bivali v lastnem domu?

/Ne, nisem/(37) Hčerki sta me prišli večkrat obiskat, pa vnuki. Tudi s sosedo sva se ena drugo kratkočasili. Pa doma sem vedno imela kaj za početi, sem se zamotila. Seveda, dokler nisem zbolela.

Opišite, kakšna so bila vaša pričakovanja pred prihodom v dom za stare.

Nisem imela pričakovanj. Vedela sem le, da se bo marsikaj spremenilo in /da mi bo gotovo hudo po svojcih./ (38) Si pa nisem niti predstavljala, kako bo tu notri, ker se je vse zgodilo tako na hitro. Pravzaprav sem naravnost iz bolnice prišla sem, tako o tem nisem imela niti časa premišljevali.

Opišite, kako ste se počutili, ko ste se preselili v dom za stare. Kakšne občutke ste doživljali?

/Bilo mi je težko./ (39) Zelo sem navezana na hčerki in vnuke. Tukaj nisem nikogar poznala. Na neki način /sem se počutila zapuščeno./ (40) toda s časom sem dojela, da sama doma ne bi mogla biti. Pa potem, ko sem se malce navadila na življenje tukaj in ko sem dobila prijateljico, sem se počutila veliko boljše.

Opišite, kako vam je pri preselitvi v dom za stare pomagala socialna delavka.

/Simona mi je pokazala sobo./ (41) /Razložila mi je, kako poteka življenje v domu, mi predstavila aktivnosti./ (42) in to. Pa /povedala mi je, da se lahko obrnem nanjo kadar koli, če bom kaj potrebovala ali če bom potrebovala pogovor./ (43)

Vam je bila njena pomoč všeč?

/Seveda./ (44) Že tako sem se slabo počutila. Ona mi je dala občutek, da le nisem sama in da imam nekoga, na katerega se lahko obrnem v stiski.

Bi želeli več pomoči in podpore od nje?

Kaj ni že dovolj naredila zame? /Ne, sem ji izmerno hvaležna za vse, kar je naredila zame./ (45) Saj veste, tudi prijateljico mi je našla na neki način. Če ne bi bilo nje, ne verjamem, da bi se z gospo tako dobro razumela.

Opišite, s katerimi težavami in strahovi ste se srečali ob prihodu v dom za stare.

/Strah me je bilo, da bom ves čas ostala sama, da ne bom nikogar spoznala./ (46) Pa tudi, /kako se bom vključila v dom./ (47) Potem /sem imela skrbi glede perila, ki nam ga perejo. Ves čas me je bilo strah, da bo kakšna stvar izginila./ (48) No, na srečo ni. Do danes še ni. /Da bi pa rekla, da sem se srečala s kakšnimi težavami ... Ne, z nobenimi./ (49) Ali pa se mi ni zdelo kot težava.

Opišite, kako vam je pri soočanju s težavami in strahovi pomagala socialna delavka.

Simona me je prišla vsak dan pogledat ter me povprašala, kako se kaj počutim in tako. /Ves čas mi je prigovarjala, da bo vse v redu./ (50) Glede strahu, da mi bo kakšna obleka izginila, je dejala, da tudi če izgine, se bo zagotovo našla. /Mi je ponudila pomoč./ (51) pri tem.

Vam je bila njena pomoč všeč?

/To pa zagotovo./ (52) Njena tolažba mi je veliko pomenila.

Bi želeli več pomoči in podpore od nje?

/Ne, ker je že to, kar je naredila, bilo več kot dovolj./ (53)

S katerimi novostmi ste se srečali v domu za stare?

/Zame je bilo vse novo./ (54) /Že sam urnik, se pravi, da so zajtrk, kosilo in večerja ob točno določenih urah./ (55) Pa /toliko zaposlenih./ (56) Tudi /to, da sam nič več ne počneš: ni ti treba več kuhati, prati, pospravljati./ (57) To namesto mene delajo drugi.

Opišite, kako se počutite v domu za stare.

/Kar v redu./ (58) Samo, da ne bom tako zbolela in obležala, pa bo nekako. Sedaj, ko sem na vozičku, grem lahko vsaj malo sem pa tja. /Kar se pa tiče doma ... Hrana je dobra, zaposleni so zelo prijazni. Nimam kaj reči./ (59)

Kaj pogrešate?

/Najbolj svojce./ (60) Hčerki in vnuke. Da bi lahko šla večkrat na obisk domov.

Bi želeli kaj spremeniti?

/Ne, nič./ (61) Samo to si želim, da bi ostala toliko pri močeh, da ne bom obležala. Tisto bi bilo pa trpljenje zame.

Opišite, kako vam pri zagotavljanju dobrega počutja pomaga socialna delavka.

/Obiskujem sestanek, ki ga vsak četrtek vodi Simona. Tam se pogovarjamo o marsičem./ (62) Skozi pogovor lahko marsikaj ugotoviš o človeku.

Bi si želeli več njene pomoči pri tem?

/Ne, ker vem, da se trudi, da bi nam bilo čim lepše tu notri./ (63) Saj se ne more pri tolikšni množici ljudi z vsakim pogovarjati in ga spraševati, kaj je narobe.

Bi se želeli vrniti v lastni dom, če bi imeli to možnost?

/Ja seveda, to pa vsekakor./((64) Če bi imela možnost, bi šla takoj. Samo kaj, ko je ni. Tam ni nikogar, ki bi skrbel zame. Tu imam pa vsaj družbo.

- (1) zbolela je → bolezen → razlog za prihod v dom
- (2) ni mogla skrbeti zase → nesamostojnost → razlog za prihod v dom
- (3) ni mogla več početi tistega, kar je počela doma → sprememba aktivnosti → pozitivna sprememba ob prihodu v dom
- (4) svojcev ni več videvala tako pogosto → zmanjšanje stikov s svojci → negativna sprememba ob prihodu v dom
- (5) veliko ljudi je bilo v domu, česar ni bila vajena → veliko ljudi okrog nje → pozitivna sprememba ob prihodu v dom
- (6) kuhala je in pospravljala → ukvarjanje z gospodinjskimi deli → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (7) imela je manjši vrt in ga obdelovala → obdelovanje vrta → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (8) hčerke so ji pripeljale vnuke, na katere je pazila → varovanje vnukov → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (9) gledala je televizijo → gledanje televizije → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (10) poslušala je radio → poslušanje radia → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (11) prebrala je kakšno knjigo → branje knjig → preživljanje prostega časa pred prihodom v dom
- (12) se uredi → urejanje → preživljanje prostega časa v domu
- (13) gre na zajtrk → zajtrkovanje → preživljanje prostega časa v domu
- (14) klepetala s prijateljico → druženje z drugimi → preživljanje prostega časa v domu
- (15) gre na kosilo → obedovanje → preživljanje prostega časa v domu
- (16) gre počivat → počivanje → preživljanje prostega časa v domu
- (17) gre s prijateljico malo naokrog po domu ali ven → sprehajanje → preživljanje prostega časa v domu
- (18) se pogovarja z drugimi → klepet z drugimi → preživljanje prostega časa v domu
- (19) posluša radio → poslušanje radia → preživljanje prostega časa v domu
- (20) če je v dvorani kakšen dogodek, ga gre pogledat → udeleževanje dogodkov v domu → preživljanje prostega časa v domu
- (21) hčerke so jo prišle večkrat obiskat → druženje z otroki → socialna mreža pred prihodom v dom
- (22) vnuki so jo obiskali → druženje z vnuki → socialna mreža pred prihodom v dom
- (23) s sosedo sta večkrat pili kavo → druženje s sosedi → socialna mreža pred prihodom v dom
- (24) ima zelo dobro prijateljico v domu → druženje s prijateljico → socialna mreža po prihodu v dom
- (25) družijo se tudi z drugimi gospodi v domu → druženje s stanovalci → socialna mreža po prihodu v dom
- (26) pridobila je zelo dobro prijateljico → pridobitev novih prijateljev → socialna mreža po prihodu v dom
- (27) socialna delavka jo je spodbujala, naj čim več govori s stanovalci → spodbuda socialne delavke → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže
- (28) socialna delavka jo je povabila na skupino, ki jo vodi → povabilo socialne delavke → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže
- (29) všeč ji je bilo, da jo je socialna delavka povabila v skupino → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže
- (30) včasih se počuti osamljeno → je osamljena → osamljenost v domu
- (31) osamljeno se počuti ob vikendih → osamljenost ob vikendih → osamljenost v domu
- (32) osamljeno se počuti tiste dni, ko ima kateri izmed svojcev rojstni dan → osamljenost ob rojstnih dnevih svojcev → osamljenost v domu
- (33) kadar je osamljena, potoči kakšno solzo → jokanje → osamljenost v domu
- (34) gleda fotografije svojcev → gledanje fotografij → osamljenost v domu
- (35) gre k prijateljici in se pogovarjata → pogovor s prijateljico → osamljenost v domu
- (36) pri soočanju z osamljenostjo ji največ pomaga prijateljica → prijateljčina pomoč → osamljenost v domu
- (37) doma se ni počutila osamljene → ni bila osamljena → osamljenost pred prihodom v dom
- (38) pričakovala je, da ji bo hudo za svojci → negativna pričakovanja → pričakovanja pred prihodom v dom
- (39) bilo ji je težko → neprijetno počutje → počutje ob prihodu v dom
- (40) počutila se je zapuščeno → zapuščenost → počutje ob prihodu v dom
- (41) socialna delavka ji je pokazala sobo → sprejem socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (42) razložila ji je, kako poteka življenje v domu in ji predstavila aktivnosti → razlaga najpomembnejših informacij → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (43) povedala ji je, da se lahko kadar koli obrne nanjo, če bo kaj potrebovala → ustrežljivost socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (44) pomoč socialne delavke ji je bila všeč → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (45) več pomoči socialne delavke ne želi, ker je že dovolj naredila zanjo → zadovoljstvo z nudenjem obsega pomoči → pomoč socialne delavke ob prihodu v dom
- (46) strah jo je bilo, da bo ostala sama in ne bo nikogar spoznala → strah pred samevanjem → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (47) skrbelo jo je, kako se bo vključila v dom → strah pred ne vključitvijo v dom → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (48) imela je skrbi glede izginjanja perila → strah glede izginjanja perila → težave in strahovi ob prihodu v dom
- (49) s težavami se ni srečala → brez težav → težave in strahovi ob prihodu v dom

(50) socialna delavka ji je prigovarjala, da bo vse v redu → tolaženje socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
 (51) socialna delavka ji je ponudila pomoč → ponujanje pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
 (52) pomoč socialne delavke ji je bila všeč → zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
 (53) ni želela več pomoči socialne delavke, ker je dovolj storila zanjo → zadovoljstvo z obsegom pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi
 (54) zanjo je bilo vse novo → vse novo → novosti v domu
 (55) to, da so zajtrk, kosilo, večerja ob določenih urah, torej urnik → urnik obrokov → novosti v domu
 (56) toliko zaposlenih → število zaposlenih → novosti v domu
 (57) to, da ji ni treba več kuhati, prati, pospravljati → gospodinjska dela opravlja osebje → novosti v domu
 (58) počuti se kar v redu → dobro počutje → počutje v domu
 (59) nima kaj reči glede hrane in zaposlenih → zadovoljstvo z bivanjem v domu → počutje v domu
 (60) najbolj pogreša svojce → pogreša svojce → počutje v domu
 (61) ničesar ne bi spremenila → nič sprememb → počutje v domu
 (62) obiskuje skupino, ki jo vodi socialna delavka in vodi pogovor → pomoč socialne delavke prek skupinskih srečanj → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
 (63) več pomoči socialne delavke ne želi, ker se zelo trudi, da jim je prijetno → zadovoljstvo z obsegom pomoči socialne delavke → pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja
 (64) če bi imela možnost, bi se zagotovo vrnila domov → vrniti se v svoj dom → vrnitev v lastni dom

10.3. Priloga 3: Analiza intervjujev – osno kodiranje

Razlog za prihod v dom

- brez pomoči drugih (A, C, E, G, H, I)
- neprilagojenost stanovanja (A)
- brez stanovanja (B)
- lastna odločitev/pobuda (B, H)
- slabo zdravstveno stanje (C, D, E, I)
- nevarnost (C)
- bolezen (F, H, J)
- nesamostojnost (G, J)
- osamljenost (I)

Pozitivna sprememba ob prihodu v dom

- povečanje prostega časa (A, I)
- pomoč osebja (A)
- več stikov z drugimi (C, E)
- uporaba dvigala (D)
- več aktivnosti (E)
- sprememba aktivnosti (J)
- veliko ljudi okrog nje (J)

Negativna sprememba ob prihodu v dom

- zmanjšanje stikov s svojci (A, B, J)
- velike spremembe (C, F)
- delitev sobe z drugim (F)
- sprememba bivališča (G)
- nepoznavanje drugih (G, H)
- dolgčas (I)

Preživljanje prostega časa pred prihodom v dom

- obdelovanje vrta (A, B, D, E, F, G, J)
- življenje na Hrvaškem (A)
- ukvarjanje z ročnimi deli (A, E, F, G)
- ukvarjanje s kozami (I)
- obiski svojcev (G)
- obiski prijateljev (H)
- obnavljanje hiše (H)
- kartanje (H)
- lov (H)
- ukvarjanje z gospodinjskimi deli (B, D, E, G, J)

- gledanje televizije (B, H, J)
- sedenje in opazovanje (C)
- nezmožnost karkoli početi (C, H)
- poslušanje radia (C, J)
- kmetovanje (D)
- zajtrkovanje (E)
- počivanje (E)
- druženje z gospo z demenco (G)
- branje časopisa (G)
- varovanje vnukov (J)
- branje knjig (E, J)

Preživljanje prostega časa v domu

- ukvarjanje z ročnimi deli (A, E, F, G)
- aktivnosti v domu (A, E, F, G)
- aktivnosti v domu, povezane z zdravjem (A, I)
- branje časopisa (G)
- druženje z drugimi (A, C, H, J)
- pomoč drugemu gospodu (G)
- udeleževanje dogodkov v domu (J)
- sprehajanje (B, C, D, H, I, J)
- počivanje (B, H, J)
- gledanje televizije (B, C, D, E, I)
- reševanje križank (B)
- obedovanje (H, I, J)
- klepet z drugimi (D, J)
- opazovanje žensk (H)
- urejanje (C, G, J)
- zajtrkovanje (C, E, G, H, I, J)
- poslušanje radia (C, G, H, J)
- telefoniranje (C)
- molitev (C)
- branje (E)
- pomoč drugi gospe (G)
- telovadba (G)
- kuhanje kave (G)
- skrb za rože (G)
- zbiranje kruha (G)
- skrb za race (G)

Socialna mreža pred prihodom v dom

- druženje s sestrami/brati (A, G)
- druženje z otroki (A, B, D, J)
- druženje s sosedi (A, C, D, E, J)
- druženje s prijatelji (B, E, H)
- druženje z gospemi (C)
- druženje z vnuki (E, G, J)
- druženje s sodelavkami (F)
- druženje z bivšimi učenci (G)
- druženje z zakoncem (F, H)
- brez druženja (I)

Socialna mreža po prihodu v dom

- druženje s stanovalci (A, B, D, F, G, J)
- druženje s prijateljico (D, E, G, J)
- druženje z otroki (B, D)
- druženje z vnuki (B, D)
- druženje s pravnuki (D)
- ohranitev prijateljev (A, B, D, F, H)
- pridobitev novih prijateljev (A, D, E, G, J)
- ni dobil/a novih prijateljev (C, F)
- izguba prijateljev (C)
- najraje je sam/a (C, F)
- se ne druži (H, I)

Pomoč socialne delavke pri nastajanju nove socialne mreže

- povabilo socialne delavke (A, F, G, J)
- spodbuda socialne delavke (J)
- zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke (A, F, G, J)
- brez potrebe po pomoči (B, C, D, E)
- brez pomoči socialne delavke (H, I)

Osamljenost v domu

- je osamljen/a (F, I, J)
- ni osamljen/a (A, B, C, D, E, G, H)
- osamljenost ob večerih (F, I)
- osamljen/a, ker pogreša sorodnike (F)
- osamljenost ob praznikih (I)
- osamljenost ob vikendih (J)
- osamljenost ob rojstnih dnevih svojcev (J)
- pomoč medicinskih sester (I)
- pomoč prijateljice (J)
- nima pomoči (F)
- razmislek (F)
- gre ven (I)
- jokanje (J)
- gledanje slik (J)
- pogovor s prijateljico (J)

Osamljenost pred prihodom v dom

- ni bil/a osamljen/a (A, D, F, G, H, I, J)
- bil/a je osamljen/a (B, C, E)

Pričakovanja pred prihodom v dom

- prisotnost pričakovanj (A, F)
- brez pričakovanj (B, C, D, H, I)
- pričakovanja glede stanovalcev (B)
- slaba pričakovanja (E, G)
- negativna pričakovanja (E, J)

Počutje ob prihodu v dom

- prijetno počutje (A, B, C, E)
- normalno počutje (A)
- (nekoliko) neprijetno počutje (B, D, G, H, J)
- brez slabega počutja (E)
- brez občutkov (F)
- sprijaznjenje (C, I)
- utrujenost (F)
- občutek žalosti (I)
- zapuščenost (J)

Pomoč socialne delavke ob prihodu v dom

- sprejem socialne delavke (A, B, E, F, H, J)
- spodbuda socialne delavke (A, B)
- ustrežljivost socialne delavke (B, E, G, H, J)
- razlaga osnovnih informacij (F, G, H, J)
- obiski socialne delavke (I)
- zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke (A, B, F, G, H, I, J)
- zadovoljstvo z nudenjem količine pomoči (A, B, F, G, H, I, J)
- brez pomoči (C, D)

Težave in strahovi ob prihodu v dom

- težave s tatvinami (G)
- težave s financami (I)
- težave z izvedovanjem informacij (H)
- težave s prilagajanjem (H)
- težave s prižiganjem luči (H)
- težave z dostopom do potrebščin (F)
- težave z dostopom do banke (F)

- brez težav (A, B, C, D, E, J)
- prisotnost strahu (A, G)
- strah pred smrtjo drugih (C, F)
- strah glede osnovnih opravil (C)
- strah pred nezmožnostjo skrbeti zase (C)
- strah pred nepoznavanjem stanovalcev (G)
- strah pred tatvinami (G)
- strah pred samevanjem (J)
- strah pred neključitvijo v dom (J)
- strah glede izginjanja perila (J)
- brez strahu (A, B, D, E, F, H, I)
- pomoč medicinskih sester (H)
- pomoč stanovalcev (H)
- pomoč socialne delavke (I)
- samostojno reševanje težav (F)
- brez pomoči drugih (F, G)

Pomoč socialne delavke pri soočanju s težavami in strahovi

- ponujanje pomoči socialne delavke (I, J)
- pojasnjevanje socialne delavke (C)
- tolaženje socialne delavke (C, J)
- zabeleženje socialne delavke (G)
- neobremenjevanje socialne delavke (A, F)
- zadovoljstvo s pomočjo socialne delavke (C, I, J)
- zadovoljstvo s količino pomoči socialne delavke (C, I, J)
- nezadovoljstvo s pomočjo socialne delavke (G)
- brez pomoči socialne delavke (H)

Novosti v domu

- vse novo (E, H, J)
- pozornost osebja (I)
- bivanje z drugimi ljudmi (A)
- hišni red (A, D, G)
- število zaposlenih (H, J)
- razlikovanje oblek osebja (H)
- opravljenost žensk (B)
- več aktivnosti (B, C)
- novo življenje (C)
- drugačen potek dni (C)
- obroke pripravlja osebje (D)
- prijaznost osebja (E)
- pranje oblačil (G)
- urnik obrokov (H, J)
- gospodinjska dela opravlja osebje (J)
- nič novosti (F)

Počutje v domu

- dobro počutje (A, B, C, D, E, G, H, I, J)
- zadovoljstvo z bivanjem v domu (A, C, E, H, I, J)
- sprejetje bivanja v domu (D)
- počuti se ostarelo (H)
- slabo počutje zaradi zdravstvenega stanja (F)
- slabo počutje zaradi nekaterih stanovalcev (G)
- pogreša začinjeno hrano (H)
- pogreša kože (I)
- pogreša svojce (J)
- pogreša otroke (F)
- pogreša dom (D, I)
- pogreša rože (E)
- pogreša obiske (E, I)
- pogreša obiskovanje sv. maše (G)
- pogreša obiskovanje groba (G)
- pogreša ukvarjanje z rožami (G)
- ne pogreša (A, B, C, D)

- spreminjanje ravnanja stanovalcev (G)
- nič sprememb (A, B, C, D, E, F, H, I, J)

Pomoč socialne delavke pri zagotavljanju dobrega počutja

- pripravljenost socialne delavke na pomoč (A, B)
- zanimanje socialne delavke (A, B, F, H, I)
- skrbnost socialne delavke (A, F)
- pomoč socialne delavke preko skupinskih srečanj (D, E, G, J)
- pripovedovanje vicev (G)
- zadovoljstvo s količino pomoči socialne delavke (A, B, C, D, E, F, G, H, I, J)
- brez potrebe po pomoči (C)

Vrnitev v lasten dom

- ostati v domu (A, C, E, G, H)
- vrniti se v svoj dom (B, D, F, I, J)